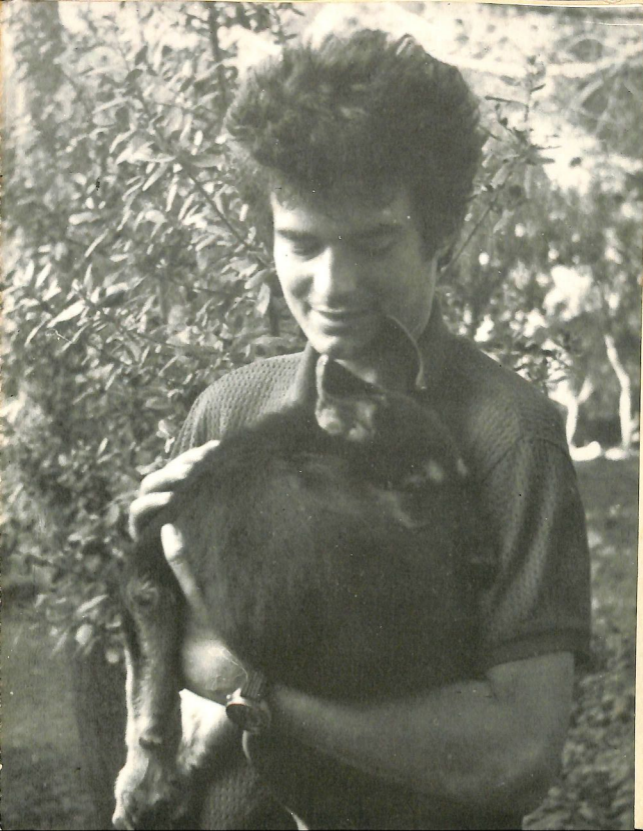

רשי

ישי עוזרד

ט"ו באלול תש"ז
כ"ה בתשרי תשל"ד

31.8.1947

21.10.1973

בני

ישי, בני בכורי, נולד לפני עשרים ושש שנים. הוא נפל בקרב אכזרי, בשטח אויב.

לא איש דיבורים היה. בגישתו הבלתי אמצעית רצה לחדור בעד קליפות חיצוניות ולהגיע אל הגרעין האמיתי, הטוב. לא פעם נחל אכזבות קשות. ילדים אהב ללא סייג ואף עם זקנים מצא שפה משותפת. כל דבר אנושי לא היה זר לו. רחמן עד אין סוף, מוכן היה כל סבל בעולם להעמיס על כתפיו.

שבילי ילדותו לא סגו בשושנים. ערני, תוסס ורגשן, נחבל רבות בקירות סמויים. את משמעות חיינו ספג באופן חווייתי: יצירת מולדת תוך אהבת האדם והטבע. אלה הפכו עמודי התווך של ישותו.

טבע הכרמל היה ביתו. ברגלים יחפות סרק כל סלע וכל צוק. שרצים למיניהם מישש בידיו ותהה על סוד קיומם. קינים נדירים ומחילות נסתרות גילינו יחדיו בטוילים יומיים. שמרנו סודם פן יבולע להם.

בגיל 13 היה ישי גבה קומה ותמיר. אביר צעיר שרצה לסוכך על אמו. הצטרכתי להרים ראשי אליו ותחושת פליאה עברה בי, התפעלות של אם, על שגופה הנשי יצר דבר כה גברי.

גיל ההתבגרות. טרקטור חורש, שדות מבהיקים בשמש. האדמה נכנעת לשליטת האדם. אלה היו תחליפים לשוטטות בטבע. תקופת הצבא מתקרבת. ואז, על סף תקופה זו, בה פסיעה בלבד מפרידה בין החיים והמוות, גמלה בי ההחלטה: לא לכפות רצוני עליו ולא להתערב בחייו.

במלחמת ששת-הימים לחם בסיני. במלחמת ההתשה שימש כמדריך בקורס קצינים. יום אחד הודיע לי על החלטתו להצטרף לחבריו בתעלה. הנימוק: "דמי לא קדוש מדמם של אחרים." שתקתי.

בין מטר פגזים ורעמי תותחים ליקט צמחים מלוחים בחולות סיני. שתקתי כשהודיעו לי על פציעתו. שתקתי גם הפעם, בחיפושיו הרבים אחרי אפשרות להתגייס. אחרים הם שאמרו לו לחדול מזה, בטענה שאת שלו כבר נתן. הוא הקשיב כשחיוך מבויש נסוך על פניו. לאחתו אמר שמותר גם לנכה ליהרג, בו בזמן שרבים הם הנופלים הבריאים. אל אשתו הצעירה פנה בבקשה להיקבר בכרמל האהוב עליו, באם יקרה דבר.

היום השתיקה קשה מכל והצעקה מתפרצת. מה עשינו לכם, הבנים, שאהבת החיים וצל המוות דרים בשכנות כה קרובה, כה טבעית לכם? אין זה הזמן לחיפושי תשובות. הכאב פורץ וקולח, קולח.

אנו, הורי הבנים המבוגרים, את תפקידנו גמרנו כלפיכם, אינכם זקוקים לנו עוד. אך אנו זקוקים לכם! זקוקים להתחמם לאור עלומיכם, לשמוח באשרכם, לחרוד הדרתכם. זאת היא משמעות היינו! ככלי ריק ונבוב סובבים אנו בעולמנו, עולמכם, שנששתם בעבורנו.

חנה

נכתב בעלון גבעת-חיים ליום השלושים

...מת בני. נסתיימה עבורי תקופת חיים, אולי התקופה בחיי, כי כל מה שיבוא אחרי זה, ימדד תמיד ב"אחרי" ויהיה חסר את ברק הצבעים ואת חדרות החיים שהוא העניק לחיי. הוא היווה חלק עיקרי מחיי — מקור, מזון לרוחי ולנפשי. ככל שגדל והתבגר, שאבתי יותר ממקור זה. עכשיו הוא נכרת, ככרות אבר מהגוף שאין לו תחליף והנכות משתלטת עליו. נכות שצריך ללמוד לחיות עמה ונדמה לי שלעולם לא אצליח. אשר הייתי, לא אהיה עוד.

מעורר לא היה ישי צמוד אלי יותר מעתה, בנוכחותו האי־קיומית. יום־יום, דקה־דקה, מלווני בדמותו משוללת המציאות, ממנה נפרשים חוטים אל כל שטחי החיים והכל שוב משוחזר ומתקשר אליו. לא זכרנו של אדם אהוב, שהלך ואיננו — שותפות חיים! שותפות בין החי ובין הלא־חי. על דרך השלילה שלו. כל שאני עושה, רואה, מרגישה — הוא אינו עושה, אינו רואה, אינו מרגיש. שותפות עם החדלון, שמוח האדם אינו תופסו. חדלון שנגרם ברגע ונולד במחשבת רגע של זדון. שותפות טרגית זו, רק שלך היא. אינך יכול להתחלק בה, אינך יכול לדבר עליה. היא רוקמת קשרים סמויים ופורמת קשרים גלויים, מפנימה מבטך ומערפלת ראייתך. היא מסחררת רוחך וצורבת חותמת בנפשך.

מותו מובילני לאחור, אל העבר. עבר חסר תמורות, נשכה ונדחק למעמקי התודעה, מול דהרת החיים אל המחר המיוחל. עבר שצבעיו דהו לנגד החשבת המעשה היום־יומי, אל מול תכניות ורצונות אין ספור. עבר המונח לו אי־שם, הולך ומחוויר בתחרות עם יצר החיים המאיץ ודוחף קדימה, כל עוד כוחך אתך, כל עוד משאלות ותקוות פועמות בלבך.

אך פתאום נפערת תהום לפני רגליך המדלגות מן היום אל מחרתו. נעצרה הרכבת הדוהרת אל העתיד. אתה יורד ומסתכל סביבך. כבנגיעת מקל קסמים, אינך מכיר עוד את עולמך. אינך מוצא עצמך בהווה שלך. אז אתה פונה אל האתמול, שהיו בו כל מנגינות חיך ואינו עוד. אתה פוסע אחורה ורוצה להעיר תקופת חיים שלמה מתרדמתה.

אהבתי את נוף הכרמל הפראי והבתולי, הפורח ושוורץ חיים. אהבתי את האדם במאבקו, הנלחם תוך יצירה משותפת בכוחות הטבע ובקשיי התקופה כאחד, ותוך כדי סערות השמים וסערות הזמנים יוצר חיים חדשים על פסגת הכרמל.

חויית הלידה הראשונה והתבשרות על הבן שנולד. הרגשת טעם מתוק עומד בחלל חדר-הלידה ומשמעו: "אקרא אמא!" טעם זה ליווני במשך כל חייו של בני, כל אימת שקריאה זו הופנתה אלי, הן בקול ילדתי גבוה או נערי צרוד, הן בקול גברי חסון.

אהבתי את איתני הטבע, הרוחות והשטפונות, השמש, זריחתה ושקיעתה בים. יום-יום הבטתי בתמורתם ממרומי ההר. כמה סולדת אני מנצחיותם עתה, כשישי איננו עוד בחיים!

מקטנות השתלב בכל אלה, כחלק בלתי נפרד מהם, כאילו שותף לבריאה עצמה, בהבינו מאליו כל תופעות היקום.

אני מעלה בזכרוני בית תינוקות דולף מכל הקירות. דלילים וקערות עומדים בחדר לקלוט את מי הגשמים החודרים פנימה. הרוח שורקת באלפי חריצים ומעלה את עשן הפתילה המשמשת לחימום האוכל. תשעה חודשים ינק ישי, והרבה צרח. כל התינוקות בכו בלי הרף; ולא אדע, אם מפני רעב, או קור, או שמא משום "שככה זה צריך להיות".

רק בתום תקופת ההנקה ניתן לתינוקות ספל דיסת קורנפלור חמה, מתוקה וסמיכה. נפשי יצאה למעדן זה. סוכר להמתקה קיים היה רק בשביל הילדים; ואנו המבוגרים חסרנו דלק לאנרגיה שהוצאנו בעבודה קשה. ספלון הפח בבית התינוקות שימש נושא לחלומותי בלילות. בכל אתנחתא שתינוקי עשה באכילתו, שיתפתי גם את עצמי בלגימה מפחית פלאית זו, שלדאבון שנינו לא נתמלאה מחדש.

רבים היו הנסיונות בהם התנסינו. דלקת ריאות קשה פקדה את הפעוט בן השלוש והאנטיביוטיקה עדיין לא היתה בשימוש נרחב. בגיל שש רותק למיטה לשנה שלמה, בגלל דלקת פרקים קשה שעלולה היתה לפגוע בלב. כשהיה בן תשע, הלך לחפש את השושן הצחור הנדיר. הילד טיפס על

סלע המזדקר לגובה של שבעה מטרים מעל לכביש בית-אורן-עתלית. אדמת החורף הרטובה נשמטה מתחת רגליו והוא נפל על הכביש שותת דם. בהגיעו לבית-החולים מצאו את "פרח הסלע" חבוק בידיו. בשפתים שסועות ביקש מים — עבור הפרח. מאז כונה סלע זה שמעל לכביש בשם "סלע ישי".

גם בגיל הנעורים נסתיימו אך בנס הרפתקאותיו השונות, טיפוסים נועזים, נסיעות פרועות ותאונות. ישי נמשך אל הסכנה: בשאיפה מתמדת להיות בתוך התרחשותם של הדברים עצמם, הרגיש את דופק החיים פועם יותר. דאגות רבות וחרדות אין ספור פקדו אותנו בחייו הקצרים; אך הוא יצא מכולם חזק יותר, מחוסן יותר, מקורי ומפתיע בכל מהלכיו ומחשבותיו, החדיר לחיינו ססגוניות רבה, אמונה כמעט פטלית, שידע להיחלץ מכל מצב ביש. אמונה פטלית זו בכוח החיים, הפכה כאילו למירוץ פטלי לקראת המוות.

התרחשויות התקופה ומודעות משמעותם בחיינו, תודעה עמוקה בערך מעשינו, זכו לעדיפות ראשונה, מעל ומעבר לגידול בניס. מבחינה זו נגרם לישי לא מעט עוול, בו הוא התמרד בגלוי ובקולניות. תכונה זו שמרה אותו מהפגמות מרירות. גילוי לב נשאר קו האופי הבולט ביותר בחייו. מוקדם מאד הפנה את עיניו הבוחנות אל האדם ושונותו. סקרן היה להכיר מקור שוני זה וחושיו החדים פיתחו אהבה גדולה, רחמנות אין גבול וחוש צדק מפותח לשויון ערך כל אדם. הכרת נופים והימצאות בטבע פיתחו בו, במקביל לאהבת אנוש, אהבה הולכת וגוברת לארץ ולמקום הולדתו.

זכור לי אותו סיור שערכנו, הילדים ואני, בתקופה בה חשבתי לעזוב. נסענו לבקר משק אחר, שאליו רצינו לעבור. בסובבנו במחנה, גילינו לפתע שישי נעלם. אחרי חיפושים רבים, מצאנו אותו מתחבא בתוך שיח סבוך, בטענה שאינו רוצה לראות דבר נוסף.

בחזרנו הביתה, לקה בחום ונפל למשכב. כוחותיו תשו והלכו. הרופא לא מצא סיבה סבירה למחלתו. רק אני הבנתי את המניע. אחרי שהבטחתי לבני, שרעיון העויבה הוסר מצירי מהפרק, החלים. בטיולונו הראשון אחרי התאוששותו, נעצר פתאום, הצביע בידו סביב, ואמר: "ראי, הרים, יערות וים במחיצה אחת — מה חסר לך כאן?" ואחרי מחשבה קצרה הוסיף: "אילו נולדת פה, היית מבינה."

דחיתי את עזיבתי לארבע שנים. ישי התבגר והתגבר, אך החליט להישאר

במקום הולדתו. לא קל היה לי הפירוד ולא קל היה הדבר לו, אף שהבין את שבילי החיים המפתלים.

כשהגיע לגיל הצבא, היה ישי בשיא מרצו ותסיסתו. הוא שאף לתת פורקן לכשרו הגופני ולהרפתקנותו במרחבי הים – בשייטת, או בגמיעת מרחבים יבשתיים – בחיל הרגלים או בצנחנים. אולם הדברים התגלגלו אחרת והוא הגיע לשריון. תחילה סבל מאד מהגבלות התנועה ומהמשמעת השרירית המאפיינת חיל זה. יותר מאוחר התקשר מאד אל הטנק – מפלצת הפלדה האטומה, הנוסכת בהשכת קבר, בטחון חיים ביושביה. תוך פיתוח חוש טכני מעולה, טיפל בטנק כבמכונת שעשועים פרטית. הוא דרש הקפדה זו גם מפקודיו, בניגוד לזולזול המופגן בפקודות שנראו לו בלתי חשובות. רבות רותק למחנה בגלל אי סידור מיטה או צחצוח נעלים. בסופו של דבר יצר לעצמו מעמד מועדף, שאפשר לו להסתובב בצבא בנעלי ספורט ובלתי מסופר.

גם כאן לא נטש התעניינותו בטבע. השכים קום להקביל את היום המתעורר, ושוטט בלילות בזמן שחבריו שקעו בשינה.

חופשותיו מיצה עד גבול היכולת. הוא הצליח לכלול ביום חופש אחד, חיי צוותא עם חבריו עד לשעות הקטנות של הלילה, יום עבודה בפלחה, משחק כדורסל וטיול בכרמל אשר הוכתר בזר ענק של צמחי בר שהתפרץ לפניו אל חדרי, כשנתגלה פריצופו העייף והמחייך שאל: "מה עושים, הולכים לטייל או נוסעים לקולנוע?" על שהעזתי להציע לו קצת מנוחה, ענה בביטול: "אבל אמא'יה, חבל על החיים."

שמורים בלבי הדי האימונים המפרכים בצינת המדבר החורפי ובלהט השמש הקיצית. החול העוטף בחיבה מתמדת את טנקיסט המדבר. הוא טפיל, הוא חודר, הוא נשאב אל כל חלקי הגוף. הוא מזון לאכילה, מצע לשינה, אזור לנשימה. חול זה הופך לחלק בלתי נפרד מנשמתו של הטנקיסט.

נחרתו בזכרוננו מלחמת "ששת הימים" וחרדותיה, מלחמת ההתשה וסכנו תיה. נפילתם של חברים רבים גרמו לישי לעזוב את בסיס ההדרכה ולרדת לתעלה. לא אפרט את מצבו אחרי פציעתו, אותה תקופת סגריר שארכה כשנתיים, תקופת דמדומים, איבוד כושר ובטחון. וכך ביטא את עצמו על גבי העלון: "נפלתי לתוך בור עמוק ואפל וקירותיו החלקלקים לא מאפשרים לי להתרומם ממנו."

משוחרר מכל שירות צבאי עקב פציעתו, ביקש ישי עם פרוץ מלחמת יום-

הכיפורים רשות להתגייס. בקשותיו החוזרות נדחו כולן, לאור העיון בתיקו הרפואי. לבסוף זכר לו מפקד אחד חסד נעורים ושלח אותו לתפקיד מנהלי ברפידים. מקום זה שימש רק קרש קפיצה לישי: הוא הסתלק משם, הגיע למיתלה, ומפי עדים נודע שהסתובב שם בין הטנקים וחיפש לעצמו מקום באחד מהם. כך הפך למפקד טנק בחטיבה סדירה וכך עבר את קרבות הבלימה, נלחם בקומנדו על שפת האגם המר וצורף עם פלוגתו לתגבר את גדודו השסוע של יהודה גלר. שעות ספורות לפני הקרב הגורלי יצא הטנק שלו מן השימוש; החוליה הטכנית לא הגיעה והצוות שמח להישאר במקום. אך ישי שקד בעקשנות על תיקון הטנק והחזיר אותו לפעולה. וכך גם בקרב עצמו: ברגעים האחרונים לפני הפגיעה מטילי הכתף, החליף ישי את מקום הטנק שלו עם טנק אחר, אשר, בשוך הקרב, חולץ על כל צוותו. בשבתו בשוחת השבויים עם עוד שני חיילים, לא זכה להגיע לשבי וגורה על ידי השומר המצרי ללא קבלת הוראה ממפקדיו. מעשה זה זיכה את השומר, במאוחר, במכות רצח.

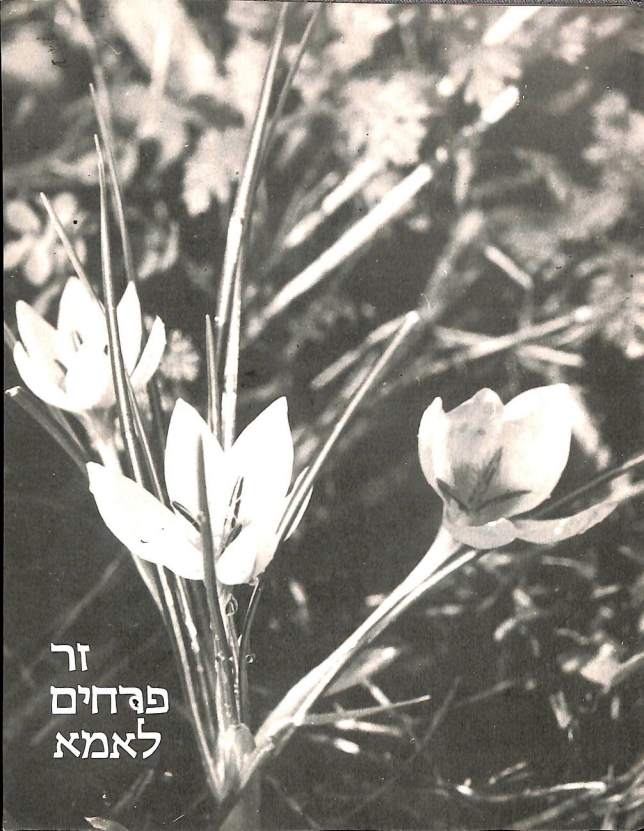
כך הקיץ הקץ על חיים קצרים וסוערים.

תמיד רציתי לכוון אותו לחיים, להעיר, לחנך. בלתי ניתן היה הרבר. היו לו דרכים משלו, שבילים שנפרסו עבורו בלבד. כשגבר עלי, היה מחייך, כמבקש סליחה על שלא זקק להדרכה. אך הוא הזמין להילוות אליו, משך שותפים אל דרכיו הבלתי צפויות. הוא נעלם למקומות לא משוערים, להרפתקאות בלתי ידועות. ד"ש מן הים, ד"ש מן המדבר. פתאום הופיע בשעות לא סבירות, בלילה, בגשם. איך הגיע? בטרקטור? ברגל? אולי גם הפעם יציץ פתאום ברשת החלון בקריאה: "אמא?"

אך לא. הפעם נשארנו ארבעה חודשים בחוסר כל ידיעה. ארבעה חודשי טירוף, שדמו כארבע שנים מבעיתות.

הוא לא זכה לגיבוש בגרותו. לא הכיר את ילדתו הנפלאה, עליה כתב בכיסופיו ובחלומותיו: "ילדינו יגידו: מה קרה לאבא שלנו? הוא כזה משוגע עלינו! הוא כל כך אוהב אותנו!"

זר
פרחים
לאמא

פשוט לא יכולת שלא להתלהב מהמראה
שלישי כשהוא מחובק בתוך לרועותי
האדירות של הטבע שאהב אותי. אני זוכר
איך יום אחד ישבתי בחירתת-יוני. ישבתי
וחיכיתי לסקיעה. לא העומס צלל אתך
אצמוית משונה. זאת היתה סקיעה
סקעה לשבח אותה. גם בלכות הסקיעה
עצמה וגם בלכות ישי שישב לידי כמאסף.
לא רגע חשבת: "הנה יקבול ועצור את
השמש מסקיעתה".

עדנה מספרת :

עוד בימי הילדות הראשונים נוצר בינינו קשר מיוחד במינו. ישי היה האליל, הנערץ ועם כל שעשה השלמתי. בחדר התעלל בי לפעמים – עד בכי. אבל בסופו של דבר ניחם אותי במילת חנופה: "חמודה'לה, פוצלי'ה..." למרות הכל הלכתי אחריו לכל מקום. ישי אומר – אני עושה.

הוא היה ה"מחנך" שלי. מדי פעם, בשעת ההשכבה, הציע לי: "פריגת, בואי נעשה הפתעה להורים." ה"השכבה" התחילה בטיוול לילי, ובזמנו היו תנים במשק. בדרך, עברנו בין העצים בחושך נוראי וישי היה אומר לי: "הזהרי, יש פה זאבים מסביב. את שומעת אותם? הם מסתתרים אחרי העצים..." ידעתי שישי גדול וחזק – ושומר מפני זאבים. האמנתי לו.

בכיתות הצעירות אהבנו במיוחד לשחק ב"תופסת עצים" – ישי ואודי בן-חיים היו אלופי הטפסנים. אודי היה "ציטה" וישי "טרוון". אני הייתי צריכה להיות ה"אחות של טרוון" – כך ישי החליט. באחת השבתות – התכוונו לנסוע לטיול בעין-הוד ולפני טיוול ישי הודיע לי: "קודם כל מתאמנים בכמה קפיצות מענף לענף". אני משערת שהרווחים בין הענפים לא היו גדולים, אבל בתור ילדה הם נראו לי עצומים. עלינו על העץ, ישי אמר – אני עושה! לא היו חכמות. קפצתי – אבל לא תפסתי את הענף והגעתי... לאדמה. נפלתי מגובה רב והתוצאות היו כמה שברים טובים... כמובן שטיול לעין-הוד כבר לא היה.

ובהזדמנות אחרת – סחב אותי יום אחד לפנות ערב ל"צוקים האדומים". היינו שני קטנטנים עם אמביציות של טיילים... הלכתי אחריו והיה לי קשה. ירדנו בהר סבוך בשיחי אלון (בירידה מלוביה לואדי) ואת כל הדרך היינו צריכים לעבור בכפיפה. כמעט שבקתי אבל התביישתי לספר לישי – והמשכתי. כשסוף סוף הגענו – התאכזבתי קצת מהצוקים, אבל לישי אסור היה לדעת! הדרך חזרה היתה שיעור בצמחיה וצפורים. לא שכחנו להביא זר פרחים לאמא – וכשהגענו – היה כבר חושך. הייתי קטנטונת וקצת פחדתי – אבל אצל ישי זה היה דבר טבעי ומובן – כל שעה כשרה לטיולים.

ישי אהב להיות הראשון בתגליות הטבע! בתקופת החיפושים אחר מערות קדמונים – רץ יום אחד לבשר לי שגילה מערה חדשה, ובאותו רגע יצאנו לדרך. השטח כבר היה חפור (על ידי ישי) מוכן לבדיקה מחודשת. לא הבנתי הרבה בארכיאולוגיה, אבל העובדה שישי גילה גרמה

לי להתרגשות עצומה.

בשבתות היה גורר אותי שוב ושוב למערת הנטיפים. הדרך היתה יחסית ארוכה והשבת כולה עברה בחוויית גילוי המערה. מצוידים בפנסים נכנסנו לכוכים, כשישי מודיע לי כל פעם: "לכאן עוד לא הצענו; מוכרחים לברר לאן פתח זה מוביל". היתה בו אמביציה עצומה לדעת הכל על המערה!

והיו הסלמנדרות במעין, הצטיידנו באוכל ויצאנו לשבת של סלמנדרות. ישי השיביע אותי שלא אגלה על קיומן כי צפויה להן סכנת השמדה. ישבנו שעות צופים בראשנים. בימים הבאים הוביל אותי ישי לעקוב מקרוב אחר שלבי התפתחות הסלמנדרה, ודאג להחזיר בי סקרנות ואהבה רבה לטבע.

את השטפון בגשר של המעין קשה לשכוח. היו ימי חורף גשומים במיוחד והרעש של מפלי המים הקטנים הגיע עד בית-אורן. ישי כמובן הזועק מיד את החברה. ירדנו כולנו בגשם ובקור לחזות במראה האדיר. המים שטפו בשצף קצף והתנפצו על הסלעים. ישי התישב על פנימית של גלגל והתחיל לטוס על זרם המים. עלי שמר שאשב בצד — הענין מסוכן! לבנים הציע להצטרף לחגיגה, והיתה הרגשה איומה — מפחידה נורא.

כשחזרנו בערב הוא הסביר לי, שרק ככה – כשכולם מסתכנים קצת – יש טעם ליופי הזה.

בתור "מומחה לטבע" הציג בפני אתגרים, וכמעט כל יום אחר הצהריים יצאנו לטייל, כשישי מעורר אותי בדרך לשמוע צפורים, מלמד שמות חדשים של פרחים, אוסף חרקים וזוחלים למיניהם והכל – הביתה, לאמא. זו היתה מעין מסורת של טיולי אחר הצהריים. "יוצאים לקטוף פרחים לאמא..." ומביאים עוד מיני תוספות.

היה לנו בית חופשי מאד מבחינה זו. אמא הרשתה להכניס הכל... יום אחד הגעתי לחדר, פתחתי את דלת המקלחת ופתאום אני רואה זוג עינים קר, חודר, מסתכל בי. פחד מוות ממש! זה היה בסך הכל "כוס" – צפור לילה שישבה על מדף מול הדלת. ישי כמובן דאג להושיב אותה במקום המתאים...!

בפעם אחרת הוא הפתיע אותנו עם עטלף שלא ברור איך הצליח לתפוס. הוא חי אתנו מספר ימים לא מבוטל – תלוי על התקרה.

גם נחשים לא חסרו בבית בתוך צנצנות זכוכית – כדי שגם אנחנו נכיר אותם... אחרי כמה ימי תצפית, היה פשוט פושט את עורם ומיבש על הגג.

והשירה – השירה אצלו היתה סימן למצב רוח עליו. אני נזכרת בנסיעה שלנו עם יעל לבית-אורן. היה יום יפהפה וישי היה מוכרח לשיר: "עדנה, מתחילים?" ככה... בשני קולות! העברנו את הדרך כולה בשירי מקהלות ויעל היתה ממש המומה. כשחזרנו הביתה אמרה לי – "אחים כאלה משוגעים עוד לא פגשתי!"

או תמונה אחרת:

בחופש הגדול. שנינו בתל-אביב. בני עשר, אולי פחות, הלכנו יום אחד ממכרים שלנו לדודה. ישי התמצא בתל-אביב כאילו נולד בה, והפך את הביקור לטיול-שירה. צעדנו ברחובות יד ביד (עכשיו זה נראה לי כל כך מצחיק) ושרנו בקולי קולות את "הי סימונה מדימונה"... אני משוכנעת שאנשים הסתכלו עלינו כמו על משוגעים, או איזה קיבוצניקים תמימים... גם בבית, עם אמא, תפסנו מדי פעם מצב רוח שירתי – והעברנו את הערב – שלושתנו, בשירי מקהלות.

למרות האמונה בכוחו של ישי ידעתי תמיד שהוא אח רגיש מאד. נטה לבכות הרבה ואני כאחות בכיתי אתו. כשנעלב הזדהיתי אתו. היה חבר קרוב מאד ועם כל בעיה שצצה רצתי אליו. מאוחר יותר, בגיל מבוגר,

בלטה בו תכונת אופי רחמנית. נטה להתקרב לאנשים שאחרים לא התיחסו אליהם. אפרים השומר נגש אלי לא מזמן ואמר לי: "את יודעת למה את נחמדה? כי את אחות של ישי והוא היה הבחור הטוב ביותר שהכרתי," והמשיך לספר בהתרגשות: "נתקעתי פעם עם הגייף בשדות וכשבאתי למשק לבקש עזרה — לא שמו עלי. ישי במקרה שמע אותי, ומיד ארגן טרקטור, הביא אתו מכשירים והתחיל לתקן ביסודיות את הגייף. כשרציתי להודות לו צחק עלי..."

היו לישי חברים דרוזים מעוספיה, ומדי פעם טיילנו אליהם — לביקורי שבת. הוא לא פחד מהתקשרויות שאחרים חששו מהן.

זה מזכיר לי אפסנאי שהיה עם ישי באותה יחידה בצבא. היה חייל בודד בארץ ואת השבתות עשה לפעמים אצל קצין העיר. ישי החליט לאמץ אותו וכל פעם אירח אותו במשק. הוא סיפר לי שזו אמנם מעמסה, אבל הבחור מסכן וצריך לעזור לו.

היו לו חניכים בצבא משכונת התקוה. אחרי שנפצע באה קבוצה של חבריה כאלה לבית החולים ולא הרשו להם להיכנס. אז הם אמרו: "תגידו לישי שהחבר'ה שלו באו, שאנחנו הגענו, הוא בטוח רוצה לראות אותנו!" כזה היה. טוב, רחמן, "אבא" של המסכנים.

אדם שנבנה
מתוך עצמו

איילו ישי היה חי, מה הוא היה אומר על
ניתוח האישיות שאני עושה לך? איילו הייתי
יושב בתורת ישי ואומר לך: "שמע, אתה
בחור נהדר, הישר שלך משגע אותי, ישי
לך אין טוב לך לבלה, אתה יוצע! נעים
להיות ידוב שלך, אני חושב שהידיעות שלך
בטבע, אהבת הטבע, גורמות לך לקנא בך.
אני מחבב אותך על כל המעלות והשבעות
שלך" - אני בטוח שיש היה מצעלע
לשמע את לך, והיה חושב שנהפכת
ללא-נרמל.

נסים : היינו חברים טובים, אולי נשום שהיינו קצת מזוירים ומוזנחים, ומטבעם של דברים ששני טיפוסים כאלה מתקשרים. היינו קוראים אחד לשני "חיות-בר" — לא היה נסים ולא היה ישי.

כשאני מסתכל על חברי'ה צעירים שאומרים שאין להם מה לעשות בערבים, אני נזכר בישי. לא היה לו רגע של שעמום. תמיד היה לו מה לעשות. הוא היה די מסובך. כן, היו לו בעיות. אבל מה? הוא ידע להתפרק. והוא היה מודע לבעיות שלו, וזה מה שהיה מענין. הוא לא עצר בתוכו. זו צרה של חצי האנושות כיום, כן — לא מוצאת את הדרך להתפרק.

ישי היה אדם שבנה את עצמו. כשאני מסתכל על זה בצורה ציורית: הוא כאילו הוסיף כל פעם לבנה לאישיות שלו... אדם אינדיבידואליסט.

כשאני אומר את זה, מתבקש שאני אגיד: "גם קצת אנוכי." יש אנשים שחיים את זה ולא מודעים לזה, אבל הוא ידע. זה מה שהיה מענין אצלו. הוא ידע שהוא כזה, ועם כל הברבריות הזו, עם כל ה"חיות-בר" הזו — הוא היה פיקח. ואני חושב שהמבוגרים לא הכירו אותו. פשוט לא הכירו אותו. כי פתאום הייתי שומע אצלו ניתוחים כאלה על החיים, על כל מיני תופעות. הוא לא קיבל בבית-הספר הרבה, ואני התחלתי לחשוב: "מאיפה מין רגעי התעלות כאלה, מאיפה הוא שואב את זה?"

לאט לאט הבנתי שהוא בנה את זה בעצמו. הוא היה מתבודד עם עצמו, חושב הרבה לבד, הוא בתוכו. הוא היה אדם שלא הפסיק לחשוב אף רגע.

כשהיינו משחקים כדורסל, לפעמים היה די אנוכי אם כי גם אני הייתי. ולפעמים היו נהרסים משחקים בגלל שלא מוסרים אחד לשני, הולכים לבד. היינו רבים אחר כך כמו ילדים קטנים. אז בא רגע שהוא היה תופס את עצמו: "נכון, אני כזה וכזה. אבל זה נעשה יותר טוב ממשחק למשחק. תראה איך היינו לפני שהתחילה הליגה, זה היה אצלי יותר גרוע..."

אצל מעט מאד אנשים ישנה מודעות לתכונותיהם. אני רואה את האינדיי-בידואליזם כתכונה חיובית. אבל כמוכן שיש פה גם צד שלילי, בעיקר כשחיים בקיבוץ וצריך לעשות דברים ביחד.

הוא ניסה לגשר על הקצוות שבתוכו. הוא לא היה יציב, ואני רואה בזה דוקא תכונה טובה. כשהיו אומרים לי: "אדם יציב", הייתי רואה מול עיני

איזה "בוק". אדם יציב — מין ילד טוב שעושה תמיד את מה שהמורים אומרים לו.

ופה — אדם שנאבק עם עצמו כל יום, מנסה לחפש את הדרך שלו. וזה היה אחד הצדדים היפים באישיותו. הוא ניסה להגיע למשהו. ומדי פעם התפרצויות. זה די משך אותי. היה ממש נעים להיות בחברתו. היה נעים לדבר אתו, להשתתף בחוויות שהוא יצר סביבו. מצד אחד — ה"חיית-בר", משתולל, ומצד שני יכול היה לשבת שעות עם פטפון ולשמוע מוסיקה יפה.

לא כל יום אנחנו פוגשים טיפוסים כאלה. זה היה למעשה עולם ומלואו. אחרי הפציעה אני חושב שהוא קצת ירד מן הפסים. הוא איבד קצת מן היופי הזה שאני מתכוון אליו. אבל יכול להיות שאני טועה. יכול להיות שהוא יותר "התייית" ואני לא הבחנתי במה שהולך אצלו. נדמה לי שהתמתן קצת, התמסר, וזה לא אני לא כל כך אוהב דוקא...

כשהיה מתפרץ בצחוק עם כל הלב, אהבתי את זה. לא יכולת להפסיק אותו, ראית שכולו נשפך. ותשימו לב, תחשבו — מעט מאד אנשים יכולים להגיע למצב כזה. זה היה בן-אדם שממש קורע את הריאות; צוחק וצוחק והוא כולו ממש נמס. לדעתי טוב שאנשים יכולים להגיע לפחות פעם ביום לצחוק כזה...

רמי מרימור: גם הילל היה צוחק ככה, לא?

נסים: אני משהו בין הילל וישי. הם היו די דומים. הילל היה לדעתי יותר חריף, גובל קצת בגאוניות. לא חשוב שלא כולם הרגישו בזה, כי הוא היה כזה ברברי. עד שהיה מצליח לבטא משהו, היה צריך לקלל את כל הקיבוץ לפני זה, ובכלל לא שמו לב לדברי הטעם שהוא אמר. אבל אני די נהוג באופן טבעי להשוות ביניהם, כי יש ביניהם המון משותף — ומטבעם של אנשים כאלה להגיע לגדולות. כל מי שהגיע למשהו, אלה אנשים שלא הגיעו לזה דרך המוסכמות, אלא אנשים שמגיל קטן היו להם בעיות. הם נאבקו עם עצמם, ובנו את עצמם, ויצאו מזה, ו...

שמואל ושרי: הרבה פעמים צחקנו שהחדר שלו, לא רק שלא היה מסודר — החדר שלו, אפשר לומר היה ממש מסרית. כי הוא היה ישן עם כלבים, הוא אכל עם הכלבים, כשגידל כלב התייחס אליו כאל שוה. זאת היתה קיצוניות — כשהוא אהב משהו, הוא אהב עד הסוף, הוא אהב חזק. ידענו שאיש הטבע הוא ישי. אני זוכר שהוא הפגין גם אומץ לב. פעם החלטנו לשגע את שומר הלילה.

השומר סידר את הכיסאות בבית-מרגוע. אנחנו התגנבנו לחדר-האוכל החדש, שם יש מעקה שסובב את כל חדר-האוכל, ואף אחד לא מסוגל להאמין שבלילה ילכו מסביב למעקה בגובה רב כזה ויזרקו אבנים, כי זוהי ממש סכנת נפשות. אבל ישי אמר: "אותו אני מוכרח לסדר", והוא התגנב. זה היה לילה חשוך והוא הלך יחף, כרגיל. תנועה אחת לא נכונה והוא נופל משם למטה...

עדנה: זה מזכיר לי טיול לוואדי קלט. באחת החניות החליט ישי להגיע לראש המפל, הוא טיפס בזריזות מפתיעה על הקירות החלקים של המפל, כשהוא נתפס בזיויס. לפתע, כשהיה כבר בגובה רב, נשמטה האבן שנאחז בה והוא החליק למטה. אחרי שצנח כמה מטרים טובים נאחז בזיוי אחר, ומיד המשיך לטפס שוב, כאילו לא קרה דבר.

אנחנו הרגשנו באותן שניות גורליות שזוהי זה — ישי גמור. אני זוכרת שצעקתי מרוב פחד. בסופה של ההרפתקה, כששאלתי אותו: "איך זה שהצלחת להיאחז שוב?" הוא ענה לי: "מה זאת אומרת? כל הנפילה חשבתי על זה..."!

שמואל ושדי: פעם יצא לי לדבר עם ישי על אזכרות ולוויות (אינני זוכר מתי), והוא אמר לי אז שאם היו שואלים אותו מה הוא היה רוצה שיעשו ואיך יכבדו את זכרו — אז פשוט מאד: ללכת לחורשת הפלמ"ח, או לחורשת הארבעים בלילה, לעשות מדורה ולשיר. זה הדבר היחיד. יכול להיות שהערב הזה, כשאנחנו יושבים ומשוחחים יחד, יכול להיות שזה איזה שהוא הד לבקשה זו.

רמי אלוני: בשנים בלילה, כשהתכוננתי לבחירות ב"אורנים", היה בא פתאום, במין שוונג כזה, פותח את הרשת ואת החלון, קופץ ואחריו הכלבה: "בוא הנה, יש לך איזו חפיסת שוקולד?" בהתחלה לא הבנתי מה קורה. אחר כך זה הפך למשהו שגרתי. כשעבדתי ברפת, ועבדתי הרבה בלילות, אני זוכר את השוטטות הזו. חלבנו בלילה ופתאום בשלוש לפנות בוקר הוא בא.

ישראל: שמואל הזכיר שירה. אני זוכר את ערבי השירה שהיינו עושים ביחד. היינו הולכים לחדר של רוחליה לשיר. אני זוכר את המתנה היקרה שקיבלתי ממנו, כשהורתי מהפציעה שלי, את התקליט "שירים לדני". זה אמר כל כך הרבה. כי פשוט נושא השירה אצלו... לי נראה שאדם שאוהב לשיר עם אנשים, להיות ביחד בערב שירה — זה לא אינדיבידואליסט. כל אחד מחפש את הקשר במקומות אחרים.

רמי מ.: יש כמה צורות של אינדיבידואליסט, יש חיובי ויש שלילי.
ישראל: אינדיבידואליסט זה אדם שחי לבד, ואני לא חושב שישו היה
לבד. אני חושב שהוא אהב להיות עם אנשים.

נסים: אני רואה באינדיבידואליסט אדם הבוטח בעצמו, לא כל כך סומך
על אחרים, לא תלוי בהם.

רמי מ.: ישנו אינדיבידואליסט חיובי, וזה אדם היודע גם לחיות עם
החברה וגם לחיות לבד. זה דבר חיובי.

ישראל: אדם שחי לבד הוא אינדיבידואליסט. אבל אדם שיש לו כשרונות
משל עצמו ושיש לו שטחים שבהם הוא מתעניין — זה עוד לא אינדיבידו-
אליסט. כשהוא מצא אנשים שגילה אצלם יחס לטבע, הוא שיתף אותם
בטיולים שלו.

רמי מ.: אבל כשלא מצא, הוא טייל לבד. זה מה שאני אומר. כשהוא
רצה, ידע גם להיות עם עצמו.

ישראל: בכל אופן, אם אדם מוכן לקחת אותי לשיר אתו, ואני ברוך השם לא זמר הכי טוב בעולם, אז הוא גם חברותי.
דיברו פה על ישי שהיה הולך בלילות. אני חושב שזה התחיל עוד בסוף הגן, בכיתה א'. זה נמשך בסחיבות דגלים. היה הולך וסוחב את החברה: "קדימה, יש איזה שהוא מחנה של קומוניסטים במעין, בואו נגנוב." הולכים, הולכים — ישי איננו. לקח אותנו לגנוב ופתאום הוא הולך בשביל אחר. הוא הגיע למחנה לבר, או שפתאום נעלם ובסוף לא הגיע לשום מקום. מאז זה התחיל — הנושא של השוטטות והשדאות. אחר כך זה התפתח גם לצמחים וכו'. בהתחלה זאת היתה ממש שוטטות — לטייל ולהכיר את השבילים. בסוף זה הגיע כבר לשלבים שהוא היה מומחה לכרמל... גם כן "מומחה"... כשהתחיל להיחשב למומחה, כל צמח — רצים לשאול את ישי ואסור לו לא לדעת!

נחשון: היה מרביץ שמות, יה חביבי. אני לא יודע מאיפה לקח אותם.
ישראל: אבל הרבה פעמים היה קולע למטרה, ואני חושב שלבסוף הוא תפס את הרוח של כל הבוטניקאים וכו'.
נסים: בהתחלה היה תוקע — לא חשוב איזה שם, העיקר שיהיה בסוף או "מצוי" או "מצויץ" או "כיפח"...
ישראל: עד שהגיע לטרקטור, זה היה חלום חייו. אבל אחרי שקצת עבד עליו הפסיק הטרקטור להיות המטרה הנשגבת, ופתאום העברת קוים — זאת המטרה. היה סוחב אותנו להעברת קוים, לעבוד בערב, בלילה,

לרוץ להעביר את הקוים. היינו עושים תחרויות מי מעביר יותר מהר — הריצות המטורפות הללו — ואני לא הייתי מהחבריה הספורטאים... לא צריך להגיד מי ניצח. ובתקופה יותר מאוחרת — ישי בצבא. נדמה לי שבתחילה, כשהגיע לקורס מט"קים, היה נראה לו שהוא מאבד את הקשר לקרקע, שאין לו את מה שיש לאנשי חי"ר. רצה לעבור. בסוף הוא אהב את השריון. אני חושב שזה היה דומה להרגשה בפלחה — יושב על הטרקטור, על הטנק ויש לו איזו עוצמה ביד. אני חושב שאת קורס הקצינים הוא ראה בתור אתגר אישי. אחרי זה כשחזר מקורס קצינים, פתאום נהיה "מפקד גדול".

רמי מ.: הייתי בן כיתה שלו. היה בינינו איזה שהוא עימות סמוי. אני הצטיירתי בעיניו כ"פרופסור". כך הוא קרא לי. איש כזה שתמיד צריך לחשוב על כל דבר. והוא פעל יותר על סמך אינסטינקטים בריאים, על סמך רגשות ואינטואיציה טבעית גבוהה. אבל אני תמיד צוחק כשמדברים על ישי. עד כיתה ה' בכלל לא הכרתי את ישי, בכיתה לא ראו אותו. שנתיים שלמדתי אתו, לא ראיתי אותו. הוא היה כל הזמן בחוץ...

אני זוכר את הזמן שהעמידו את המקרר בשטח הבריכה עם ארטיק. הוא ישב שם לילה שלם, ישב ואכל ארטיקים — הרי בגלל ישי לקחו משם בסוף את המקרר.

היתה תקופה שהיינו גונבים מהמועדון. ערב אחד ישי לא רצה לבוא. אמר: "מספיק! גונבים יותר מדי." אמרתי: "ישי, אתה בא להטיף לי מוסר? אתה הכנסת אותי לענינים ועכשיו בא להטיף לי מוסר?"... אבל ישי לא רצה לבוא. לקחתי את גיורא. נכנסנו בשקט למועדון, היו שם מין עוגיות כאלה טובות... פתאום אנחנו שומעים צעדים. אני שומע פום, פום, פום... גיורא ואני תפסנו את הרגלים וברחנו. השארנו את הקופסאות פתוחות, ועוגיות מפוזרות. ברחנו דרך החלון, והכל נשאר פתוח. באנו לחדר ואנחנו רואים את ישי. רק אחרי שבוע ישי אמר לי שזה היה הוא שהפחיד אותנו. לא רצה שנסחוב! אחרי המקרה הזה התחלתי קצת לחשוב, להחליט מי הבן-אדם הזה. היה לו גבול, הוא ידע גבול הבן-אדם הזה. גם בסחיבות ותעלולים, היו בו קצוות — אין ספק.

ועם הטרקטור, בפלחה. בפלחה הוא הכניס את האידיאולוגיה שמי שחורש יותר הוא הפלח היותר טוב... אני זוכר שלא היינו יורדים לאכול מן הטרקטור — ביד אחת חורשים, עושים מין תלמים עקומים, וביד שניה אוכלים... אני נשברתי מזה...

שמוּלִיק: ההיכרות שלי עם ישי התחילה בעצם בעבודה, בפלחה. היה בינינו הפרש גילים די גדול, ורוב השנים אני הייתי מרכז הענף שלו. אבל הייתי גם חבר טוב שלו, והייתי גם, במרכאות נקרא לזה, אחד ההורים שלו... פה מדברים על ישי שלא ידע גבול, או כן ידע – אני חושב שיש לי לא ידע... אבל בנושא עבודה – אני זוכר שקיבלנו טרקטור חדש והרכבנו עליו את המעמס והוא התחיל להעמיס תפוחי-אדמה. הייתי אומר לו שערבי אחד מפרדים היה מעמיס פנטסטי. ישי היה מתעצבן, היה כולו להוט. והיה מרוכז כל כך, היה מנסה להעמיס מה שיותר מהר. ונדמה לי שאחר כך הוא היה יותר טוב מהערבי.

שמואל: היה מתאמן אחר הצהרים כדי להצליח.

שמוּלִיק: כן, ואחרי זה הגענו למצב כזה שאם מישוהו אחר דיה עובד במקומו, אז המחליף לא היה מספיק גם לקרב את המיכלים לחבריה שאספו תפוחי-אדמה, וגם להעמיס את האוטו. איך שהוא היה מצחצח את הטרקטור, זה היה ישי אחר! כל טיפת שמן שהיתה נוזלת מהטרקטור, היה מנגב. זה לא התאים לו, אבל הוא היה עושה את זה. אחר כך הוא עבד בהעברת קוים. העברת קוים באמת עבודה קשה. יש כאלה האומרים שחבל שהעסק השתכלל וכבר לא מעבירים קוים בידים. היתה לנו תחרות כזאת. אני זוכר שהיו אומרים שיש שלוש דרגות של מעבירי קוים. היו שנים הילל ויובל. אלה היו מעבירים "סופר". אתה לא היית רואה איך הקוים מועברים, ממש פנטסטי. אלה היו דרגה ראשונה. דרגה שניה היו שלמה וישי. ואחרי כל אלה – אנחנו... היינו יורדים בבוקר להעברת קוים בתפוחי-אדמה. ידענו שיש כך וכך קוים, וחילקנו כך: הילל – שלושה קוים, יובל – שלושה קוים, שלמה וישי – שני קוים כל אחד, וכל היתר – כל אחד לוקח קו. ואלה שהיה להם קו אחד, היו גומרים אחרונים. אני לא יודע איך הם עשו את זה. וישי היה מנסה להתקרב אל הילל ויובל. הוא היה כועס על עצמו שהוא לא הגיע לדרגה כזאת בהיבט קוים.

הזכרתם את הגלילות והארטיקים. אפשר לומר ש"גלידר נשר" התעשרו בגלל ישי. היתה שם אחת שהיתה ממש מחכה לו. היתו; מחייכת לו, ולא רק בגלל שהיתה מוכרת לו – הוא היה חתיך כזה וזו – היתה נותנת לו עם כל הלב. כשהייתי בא לשטחים שם הייתי מוכרח להביא הרבה כסף. וכשלא היה לי כסף, לא הייתי מסדר אותו שם לעבודה. כי איך אפשר שיעבוד ברנש ולא יאכל גלידה... ובכמויות. זה לא אחת, ולא שתיים – כמויות אסטרונומיות.

רמי מ.: אני זוכר שבגיל צעיר הוא היה בעל השפעה טבעית. הוא סחב אותי לכל מיני חורים. סחב אותי פעם לעשר שעות, לאיזה קן של חיוויאי עם שתי ביצים, ואני כמעט נרדמתי. ופעם אחרת – למערה של הגירית... באיזו שהיא צורה קינאתי בו ורציתי להידמות לו, ולכן נגררתי אחריו. כי לא הבנתי איך הוא יכול להשקיע ריכוז כזה בדברים כאלה קטנים. יכול היה לשבת ליד מערה של תן 25 שעות, להסתכל ולהסתכל: "לא יבוא היום, יבוא מחר."

עדנה: ישי אהב להיות הראשון בתגליות הטבע.
ישראל: ישי ורכוש, אלה שני דברים שונים, שני עולמות שונים. גם רכוש של אחרים וגם רכוש של עצמו... יום אחד אני מגיע לחדר, והנעלים שלי אינם. ישי לקח אותם, למחרת הייתי צריך חולצה. ישי אמר לי: "בוא אלי לחדר, נמצא לך משהו של אבא שלי." נתן לי ונעלם. אצלו זה היה מין דבר כזה – הוא היה אנטי רכוש. היה נותן משלו ולוקח מאחרים. יכול היה לקחת ממני את הכל: את המכנסים ואת החולצה. אמרתי לו: "קח הכל, רק נעלים לא, כי הצורה משתנה." אבל זה לא עזר הרבה. היה נותן לי משלו, ולוקח. בסוף גם אני הייתי הולך בנעלים שלו...

נסים: הוא בכלל לא החשיב שלי—שלך. הכל היה אצלו של כולם.
זוכרים את התרגיל שעשינו בכיתת אגוז עם חזיר הבר? אני השקיתי באגסים והיו שם המון חזירי בר. היו הורסים את העצים ומתפלשים בבוץ. ואני הפצתי את הסיפור על חזירי הבר. יום אחד אני וישי מעירים את כיתת אגוז: "חבריה בואו!" ישי הלך והתחבא על השקים של דולקין, עלה למעלה ועשה קולות של חזיר, אנקות ונחירות כאלה... ואני הלכתי ולקחתי את כל החבריה עם קלשונים: "יאללה חבריה, חזיר בר נכנס למטע!" כולם יצאו החוצה עם פיג'מות. הקפנו את השטח, עשינו מארבים – והוא עושה קולות של חזיר. זרק איזה שק למטה – וכולם ברחו; עמדו מסביב והתחילו לזרוק אבנים. ואני אומר: "הזהרו, נתפוס אותו חי לפינת החי... נחכה עד הבוקר, הוא יתעייף וירדם... צריך להביא תרדמון." בסוף זרקו עוד כמה אבנים וישי יצא ממש בריצה. איזה מעשה קונדס של הגיל הזה! משהו פנטסטי, כל החיים שלך אתה זוכר אותם. — — — את הלילה, ממש את הלילה.

רמי מ.: את הלילה הוא אהב בגלל סיבות משלו, כי ביום לא נתנו לו לפעול... ביום הוא היה צריך ללמוד... בלילה הוא היה חופשי. המורים

לא רואים אותו, והוא נחשב לגדול...
נסים : חבריה כאלה עשו את צה"ל. "עובדים בלילה" ... רוח הפלמ"ח...
הוא ממש אהב את הלילה, בצורה טבעית.
ישראל : כדאי להזכיר את תקופת הלימודים בעין-כרמל. כן, למדנו שם.
לא יודע להגיד מה למדנו... בכל אופן בבית-הספר לא היינו מורגשים
כל כך. לא היינו בעלי השפעה. אבל בקיבוץ באופן כללי, הנוכחות של
בית-אורן לא היתה מבוטלת. הרגישו בנו בכל צעד ושעל...
נחשון : הייתם מבוקשים שם...

רמי מ. : אני זוכר, ישי ידע איפה ומתי הפרי מבשיל, היות והוא בכלל
היה בקיאה בנושא החקלאות. אני לא ידעתי. הוא אמר : "בוא, נקפוץ
לגינה של ג.", היום יש שמה תות-שדה." הוא גם ידע מתי קוטפים. הוא
ידע מתי ג. יוצא לקטיף. ויום לפני זה קרא לי : "בוא נקטוף..."
ילדים מבינים שהם עומדים בתחרות עם המבוגרים, וכך היה גם עם
האגוזים. אני זוכר בעין-כרמל. ישבנו פעם על עץ אגוז פקן, ליד הבית
של ציפריק. למדנו מהנסיון : שנה אחת לא זכינו באגוזים, ואז חשבנו :
"למה לא קיבלנו אגוזים השנה ? — למה שהמבוגרים לקחו לפנינו."

המסקנה — נבוא לקטוף שבוע לפניהם".
והילדים היו קוטפים אותם ירוקים, שמים על הגג של בית התינוקות,
או מחביאים באדמה, ומחכים שיבשילו. ואז, כל הידים שחורות ובמשק
כולם יודעים שאתה קטפת...

זרקו עלינו אבנים שנרד מהעץ. ואנחנו המשכנו וישבנו גבוה על העץ
וקטפנו. והוא, ישי, היה יושב לו ומפצח, ומפתח את האישיות שלו שם
במרומי העץ...

ישראל: אני זוכר שישבתי עם ישי ושרנו בשני קולות — אני בקול מזויף,
והוא שר את השיר האמיתי — וישי הרי ידע לשיר.

הוא כל כך הושפע מהתקליט "שירים לדני". כל כך נראה בעיניו הרעיון
הזה לזכור אנשים כמו שהם, מבלי לנסות להגדיר אותם, ולהצטעצע
בפרוות. אני חושב שהשירים — זה מה שביטא אותו.

— — — והיה גם ישי שקט, המתלבט בין גבעת־חיים ובית־אורן. הנסיעה
לאנגליה — וההתלבטות לפניה ואחריה, ואיפה להיות. אני חושב שהוא
עמד לפני המון סימני שאלה.

רמי מ.: נסים, אתה הזכרת את הדמיון בין הילל ובין ישי.

נסים: מה שחיה אצל ישי, וגם אצל הילל — ישי אהב את עדנה, וכך הילל אהב את אודי. זאת היתה אהבה בין שני אחים. היתה לישי ביקורת על המשפחה שלו, אבל לעדנה היה לו יחס מיוחד; זאת היתה אהבה, באמת משהו מיוחד. הוא העריץ את עדנה; משהו שלא מקובל בין שני אחים, משהו יוצא דופן. יכול להיות שהוא גם קינא בה, שהיא ילדה טובה ושקטה ולא מסתכסת, ובכל צעד מסתדרת. הוא העריץ אותה ואהב אותה.

רמי מ.: במוכן מסוים, הילל וישי הם טיפוסים שאני קורא להם אנשים שנולדו כדי למות. למות צעירים. בשביל זה הם גם מתים יפים וישארו יפים תמיד. לא הספיקו להסתבך עם אף אחד; ואפילו הסכסוכים שהיו להם נשארו יפים.

אני חושב שישי נולד כדי למות צעיר. אחרת זה לא היה קורה לו. זו הסיבה שהילל קרה לו מה שקרה לו. זה סוג מסוים של אנשים. בעצם ישי לא מת פעם אחת. הוא מת כמה פעמים. זה שהוא לא מת קודם באופן מוחלט, זה בגלל שהרופאים הצילו אותו, או בגלל שהוא לא נפל מהסלע בדיוק על המקום המסוכן ביותר.

אולי זה נשמע אכזרי לומר דבר כזה. אבל עם כל הצער ועם כל הכאב, אני אמרתי את זה גם לגבי הילל בזמנו. אלה אנשים שאני במידה מסוימת מעריץ אותם. החיים אכזריים מדי, או קשים מדי בשביל לאפשר להם לחיות כפי שהם היו רוצים לנהוג.

לפני שאנחנו דורכים, אנחנו נוהגים לבדוק מה קורה למטה, להסתכל בדיוק איפה הרגל נוחתת. ישי נפל כמעט בכל טיול שבו הלכנו, לא בגלל שהוא לא ידע איפה לשים את הרגל, אלא שהוא היה בעל עורף העזה. ילד הרוצה לשלוח יד בתנור, לומד להיזהר מתוך הנסיון. ישי, מתוך רצון לדעת ולחוש הכל, היה חודר לדברים, למקומות; וזו הסיבה שהיה נתקל, ונשרט, ונופל.

ינו 1974

משתתפים בשיחה: נסים בר-נוף, רמי מרמור, שמואל ושדי, עדנה ממלוק (אחותו), רמי אלזני, ישראל בן-ארי, נחשון נגרי, שמוליק כהן — כולם חברי בית-אורו.

גם אני גזלתי 2021 בידה צינור לטלו. אצל
לא חייתי את זה כחודו. אצל, השאריות
הקאת. בית-אורן - זה כמו שמצרים
על מצח --- מהו שהוא גם אצח
וגם מהו שמעלה. זה הקול ועל אולי.

חזרת הביתה ישי.

כן, חזרת הביתה. קשה להאמין, אבל הנה אתה כאן, בביתך, בכור מחצבתך, על הר הכרמל, הממלכה שלך. עד כה נפרדנו רק מדמותך, כל אחד במירב דמיונו, כל אחד בדרכו שלו, ובכאבו.

היו אלה כארבעה חודשי סיוט לכולנו: להוריך ולבני המשפחה, לנעמי, ואפילו לבתך שטרם הספקת להיוודע בהיוולדה, לקרוביך ידידיך וחבריך בגבעת-יחיים, כאן בבית-אורן, ובכל אשר הם – עד שהגיעה הבשורה ה"משמחת": 'מצאו את ישי, מצאו את ישי'. עתה כולנו נפרדים ממך, עצמך, ותהיה לנו הזכות לבקר אותך, ולהתייחד אתך. ולך – הזכות לנוח את מנוחת הנצח בארצך, בביתך, על הר הכרמל, מקום בחירתך.

ולא שכחת לצוות זאת לפני צאתך.

ידעת, כי יתכן ותיפגש עם "שר המוות" המאוס. ידעת כי הפעם הוא עלול לגבור עליך. אז, במלחמת ההתשה, נפגשת עמו וגברת עליו בקרב הוגן. ואילו הפעם גבר עליך אותו שר מוות עלוב, ולא בקרב הוגן. אגב, ישי, הפעם לא היית חייב לצאת לקרב, אך כאשר עשית הכל כדי להסתנן לשדה הקרב, לא התפלאנו, כי אחרת לא היית ישי.

וישי זה מושג:

אחד שידע את עולם הטבע בכל רמ"ח אבריו. ידע על כל עץ, שיח, פרח ודורדר, כמעט על כל בעל-חיים, על תופעות שונות ומשונות בטבע; וכולם דיברו אליו. כל אחד סיפר לו משהו אחר, צמחים, בעלי-חיים, שבילים, סלעים, נחלים, פסגות, מעינות, בארות, מערות. תמיד חיפיש אתגרים חדשים ושום סכנות לא חסמו בעדו. כל טיול של ישי בכרמל היה סיפור בפני עצמו, כי בכל פעם היה מקבל מדיובע דיווחים שונים, בהתאם לתקופה ולמזג האויר. כל יציאה עם ישי לטיול היתה חוויה בפני עצמה.

הוא היה איש עבודה ללא לאות, עוד משחר נעוריו. פעיל בחטיבה, וביחד עם כל זאת, רבים רבים מעליו ותעלוליו, מרוח השוכבות שהיתה בו, ותמיד ידע למצוא זמן לכל.

כזה היית ישי, כך אהבנו אותך, וכך נזכור אותך.

רק מי שמכיר אותך היטב, יכול לראות איך שהר הכרמל מרכין ראש, ביחד אתנו.

רק מי שמכיר אותך היטב, יכול להבין באיזו יראת כבוד משמש לך ההר
הזה משכן נצח. הכרמל לא צריך לדבר כדי להביע את חיבתו המיוחדת
אלך, ואיש אינו יכול לקנא – לך הזכות, ואין עוררין.

דבר אחרון ישי,

הנה נטמן אתה ליד אברמ'ה וליד עוד חברים טובים שלך מילדות.
נולדתם, גדלתם, למדתם והתחנכתם יחד, וביחד אתך הספקנו להובילם
במכאובים למנוחת עולם.

היה שלום ישי.

נוח בשלום, כאן, על הכרמל, בצל האורנים.

שמואל כהן

דברים עם סתימת הגולל

יש עשה עלי רופא של אדם שלא אהב
שגרה. לעתים היה נראה לי שהשגרה
והמסקרת הם כמעט שאינו מתאים עליו;
כמעט קטן המוחץ מ, והוא כל הזמן
מנסה לשנות ולתת מעני.

2.12.66

אמא ועדנה'לה שלום!

— — — מצטער שלא כתבתי עד היום, השבוע היה מלא מעש. ביום שני קיבלתי חבילת דברים טובים. מענין, אבל רוב הקיבוצניקים קיבלו חבילות באותו יום עצמו, והיה שמח. היה שדה מסחר מפותח מאד: "מי רוצה שוקולדה?" "תן במקום!"

אני קיבלתי "במקום" — תפוחים.

ביום שני היה טקס כניסה לטירונות, זאת אומרת לצבא, וקיבלנו ספרי תנ"ך. דיבר המפקד, דברי שטות. לעומתו דיבר הרב הראשי של צה"ל — הרב גורן, והוא דיבר יפה ובטעם. ממש נהניתי. לא באותו הקשר — יש לנו פה בין החברה קומץ של דתיים. מה אומר לכם — חברה'ה למופת. ממש חברה'ה רציניים שיודעים לעבוד (אינם מתחמקים), יודעים רגעי הווי ומורל. לי זאת פעם ראשונה שנפגש עם דתיים ממש תוך כדי עבודה, ממש בחיים משותפים, פה רואים חברה'ה! אמנם עירוניים, אבל שונים, בעלי מוסריות גבוהה, וחינוך למשמעת — מין שתקנות מלווה בעייתנות למופת. זהו החינוך בבית, בית דתי שיש לו מסורת משמעת לומנים, משמעת עצמית וכו'.

31.12.66

ישראל שלום,

יום שבת היום, ואני כותב מהבית.

תתפלא בודאי שיש לי פתאום שוב חופשה. הרי לפני שבוע הייתי בבית. אגלה לך סוד — גם אני מתפלא, יותר נכון התפלאתי, כשקיבלתי חופשה בגלל סיבה כל כך אינפנטילית.

מה היה? ביום ששי, כשהיה מסדר המפקד, המ"פ התעכב ליד מיטתי ואמר: "זוהי המיטה המסודרת ביותר בפלוגה", ולמ"מ: "שלח אותו לחופשה בתור חניך מצטיין!" אתה מבין עכשיו? בגלל סידור מיטה קיבלתי חופשת ששי-שבת. זה יכול לקרות רק בשריון.

אתה יכול להיות פדלאה; אתה יכול להיות גרוע באימונים; אבל עם משמעת, סידור מיטה, ידיעת כל הכללים בעל פה, הצדעה בזמן — ואתה

המצטיין. סידרתי מיטה טוב — שולחים אותי הביתה... — — —

מה חדש? אין חדש!

אותו מזמזמו של זמן שהיה עד השבוע הזה, נמשך גם השבוע. קצת הגבירו את הכושר, ויש כבר שיעורים יותר מעשיים, אבל חוץ מקורטוב של ענין, נשאר אותו סדר-ייום של מסדרים, שתופס את רוב שעות פעולתי בבסיס. הזמן עובר מהר, זוהי הנחמה היחידה פה.

עוד שבוע עבר, נשאר רק שלושה שבועות והם כנראה יהיו, כך זה גם מוכרח להיות, יותר מענינים.

— — — טוב, אני מסיים, מקוה להתראות בקרוב.

אולי בשבוע הבא אצחצה נעלים לדוגמה, ושוב אצא הביתה? אולי עוד שבועיים אחייך חיוך מקסים, ואצדיע בשיא של חניניות למח"ט? אולי הוא ימצא אצלי עוד איזה פריט משמעותי לדוגמה, ושוב אצא. ואולי... לא אכפתר כפתור ואשב במקום שריבים ישבו, במעצר? או אקבל ריתוק? מי יודע? אתה מבין את הלך מחשבתי — אחרי מקרה מפתיע זה, מי יודע? הכל יכול לקרות.

אני מעדיף לא להתבלט בשני השטחים, וכך אשתדל — לא להתבלט בטוב, ולא ברע.

טוב לגמור טירונות כחייל פשוט.

שלום — ישי

1966

אמא שלום!

מכתב זה רק לך, אמא!

אמא, נורא התרשמתי הפעם ממכתבך. לא מהקטע של האינפורמציה, הרכילות וכי', אלא דוקא מהקטע האחרון (ולא לחינם מכתב זה מיועד רק לך). היו בו דברים שממש הרגיוזו אותי. היתה לי הרגשה שאני קורא קטע מספרו של רמארק, המין רגשיות הזאת, "האינסטינקט האמהי", מקומם אותי. את הרי יודעת כמה זמן יקח לי עד שבאיזו פעולה, יתנו לי רק לשמוע עליה, לא נדבר על ממש שיתוף פעיל בה. אני בסך הכל טירון קטן.

ואחר כך: "ישיליה, תהיה חייל טוב."

אמא, כדאי שתלמדי את השיר "חיימקה שלי", וכל פעם תשלחי לי קטע ממלות השיר. גם בשיר זה בדיוק אותו סגנון שאינני סובל, החייל שנשאר

בעיני אמו ילד קטן, אבל יחד עם זה הוא "החייל הגיבור".
"ישיליה, תהיה חייל טוב, אבל אל תהיה סבון." אמא, החייל הטוב ביותר
זהו סבון. שאיננו מתחמק, מבצע הכל ברצינות וכמה שיותר טוב. זה
נקרא סבון. סבון זה לא כזה שנותן שירכבו עליו, שיצחקו וישפילו אותו
מפקדיו.

אל דאגה אמא, אני שומר על כבודי, ופה אין מושג של התעללות בחייל,
זה יצא מזמן מהתקן – אבל אמא... אני בפירוש סבון. אמא, טבעי
שתדאגי לי, ותרצי לפנקי; אבל יש לי הרגשה שחושבת את שקשה לי,
ואני מסתיר זאת, שאני סובל וכו' וכו'. שטויות, ההיפך הוא הנכון. כל כך
טוב. ממש בית-הבראה! לא רק שאני אוכל הרבה, וישן די מספיק, אלא
גם מתבדר. התאספו עוד קיבוצניקים, יושבים בערבים ושרים. יודעת
את כמה אני אוהב הווי זה.

אבל... לא אכפת לי להתפנק בחופש. לראות סרטים ולישון הרבה, לעבוד
בגינה וכו'...

אבל... כמעט בטוח שלא אקבל חופש ארוך, יש להניח שהוא יידחה
לשבועיים יותר מאוחר (עוד חזון למועד).

דבר שני שהרגיז אותי זהו הניתוח שלך על התקופה החלוצית וכו'.
אני רק מקוה שאת לא מתרעמת על שאני מעביר ביקורת. אולם זה
מרגיז, וצריך גם להגיב על דברים שהם השקפה, ודי עקרוניים (יכול
להיות שהשקפתי איננה נכונה, אבל זוהי השקפתי. יכול להיות, אמא,
שאיננה מספיק בוגרת, על כך אפשר עוד לשוחח).

אינני חושב שהקיבוץ איבד את המתח הפנימי שלו. יש כל כך הרבה
בעיות, בעיות חברה, ששומרות על מתח לפעמים ממש מסוכן. ולפעמים
המתח הזה, הפעלת החברה והפעילות בתוכה מחזיקים אותן.
פעם הייתם במתח של קיום, היום יש מתח של המשכיות. אתם עבדתם
קשה, הייתם רעבים לאוכל – אנחנו לא. לכם היה מתח ממשי של
יצירה חדשה אי נורמלית לגבי העולם, בד בבד עם בעיות קיום שהיו
אז בארץ – זה הכפיל את הקושי. אך מי אמר, אמא, שהצלחתם? את
זה אנחנו נוכיח. מספיק לשבת באסיפה ולראות איך אנשים צועקים
ואיך נופלים סעיפים, ועולים אחרים, כדי לדעת שיש מתח רב (בגבעת-
חיים כבר פחות).

גבעת-חיים ובכלל רובו של הקיבוץ הגיעו לאידיאל.
מה האידיאלים שלו?

עבודה קשה, חיים קשים, זה חסר לך אמא ?
זה שחבריו הגיעו לדישון ולסיפוק, זו גדולתו של הקיבוץ. חבריו, חברים
כמוך, שאינם דואגים, יש להם כמעט הכל, ולזה הקיבוץ שאף. ולדעתי
האידיאל אליו צריך לשאוף כל קיבוץ עכשיו הוא שיהיה טוב לאנשיו,
שיגיעו כולם לאותו מצב אליו את הגעת. שיוכלו להגיד בעיר, בעולם,
בכל מקום עלי אדמה – טוב לי, אני מאושר. יותר מזה – חיי לא רק
טובים מבחינה אישית, אלא גם יותר טובים מאשר שלך, העירוני, הם
אינם מושחתים על ניצול כמו שלך, ובכל זאת הם חיים טובים.

חינו יותר מענינים, בזה את מסכימה אתי; ולכן אמא, משונה נרא
לקרוא שאת מצטערת או אומרת בהתנצלות שעזבת את כל האידיאלים
והשאירות. ועוד מוסיפה: "אין דבר, אני הרגשתי מה זה חלוציות."
מה יש? את מתנחמת בזה, או שמתנצלת על זה, שזרקת את האידיאלים
שלך? את אינך מבינה אמא!!!

את פשוט הגעת לאידיאלים, לדברים שלמענם פעם נלחמת. והלואי שיהיו
הרבה חברי קיבוץ שיגיבו כמוך: "טוב לי, לא חסר לי דבר, העיקר
הבריאות." ויסיפו: "איפה האידיאלים?" אני מעדיף שלא יהיו להם
אידיאלים. רק אידיאל אחד שיהיה, וזה אידיאל שאני משוכנע שנשאר
בך: שירצו שהקיבוץ ישאר, שירצו לחיות בקיבוץ ויסקימו לפעול בו!
זהו, איר אני בפילוסופיה?

אני רק מקוה שתביני. יש לי עצה קטנה – תרכיבי זכוכית מגדלת (בלי
צחוק) במקרה ותקשי בקריאת המכתב. (חבל שתפסידי פילוסופיה כל
כך מפולספת).

אמא שלום, ולהתראות
ישי

ישראל שלום!

מה שלומך? קראתי את מכתבך בעיון, וכמוך כמוני – גם אני לומד,
וזה מענין מאד, עד עכשיו.

בחודש האחרון למדנו רק לימודים עיוניים; בשבוע הראשון קשר, ובשבוע
עות אחרי כן – מכניקה ומכונאות. ישבנו יום ולילה. חושבני שקיבלתי
יבלות בישבן. בשבועות הקרובים נעבור שיעורים מעשיים מרוכזים מאד.
זאת תהיה כנראה קריעה, ואני כבר מחכה לקריעה הזאת, למרות שאינני
מאמין שבשריו יודעים מה זה לקרוע את התחת.

שאלת על המשמעת. אני מבין שזה מענין אותך במיוחד עכשיו. המשמעת כללית חזקה מאד. אני בכונה אומר כללית, כי כללית יש לשריון משמעת ברזל; אבל נוכחתי לדעת שברוב המקרים תלויה המשמעת באישיותו של המפקד עצמו. אני למשל, נקלעתי בין מפקדים שרובם הגדול קיבוצניקים ומושביניקים, והם מבחינה זאת בסדר. אבל לפני ששובצתי לנהגים היה זועה. אין לתאר כמה חזקה היתה המשמעת.

שאלת לדעתי — האם רצויה משמעת זו או לא. אני חושב שבשריון צריכה להיות משמעת, ומשמעת חזקה. כדי להפעיל צוות צריך לא רק לפתח רצון אצל החיילים. ומה שנקרא אימון לעבודת צוות; אלא גם משמעת חזקה לגבי פקודות, ביצוע מושלם, טיווחים, תיקונים וכו'. בחיל אחר אולי זה פחות חשוב, אבל אצלנו הדבר הוא חייב המציאות. החייל חייב להיות ממושמע, ולבצע הכל במהירות ובדיוק כפי שנאמר לו. הוא חייב גם להיות מסודר למופת, והנושא משמעת כלול לדעתי בסדר. חייל מסודר הוא גם חייל ממושמע. אתה חייב לשים כל דבר במקומו, להבטיח כל מתג במצב האבטחה המיועד לו. אתה חייב לסגור בורג ביסודיות ועד הסוף, ולא לדלג על שום בורג בשרשרת הזחל או במנוע.

ואתה חייב לבצע פקודות באופן אינסטינקטיבי.
כל זה משיגים רק אם בהתחלה מרגילים אותך למשמעת ברזל... אבל
את הגבול צריך לדעת. צריך לדעת את הנקודה בה צריך להקפיד, ואת
הנקודה שבה צריך קצת פחות להקפיד.
ולפעמים מגזימים.

אינני חושב שבגלל שחייל איחר בחצי דקה למסדר, צריכים לתת עונשים
חמורים לכל הפלוגה; ובגלל שחייל אחר הלך עם כפתור פתוח הוא צריך
להיכנס למעצר.

— — — מהימים הראשונים ועד היום המשמעת ירדה פלאים. אולי החברה
הסתגלו ומתנהגים בהתאם, ולכן היא ירדה. בכל אופן זה עובר. אפשר
לדבר עם סגן, והמפקדים משיחים אתנו בערבים החופשיים שעות על
שעות, בנושאים שונים, מנושאי מקצוע ועד נערות.

להצדיע ולהגיד: "המפקד!" עוד צריך, אבל מתגלה הצד האנושי שבמפקד.
פתאום מסתבר לך שגם הוא בסך הכל אדם, שגם הוא מקלל לפעמים,
ולפעמים מחיך, וגם הוא יודע לצחוק. לסיכום: נוכחתי שהחברה, בדרך
של משמעת, נעשו יותר מסודרים, אפשר לסמוך יותר על כל חייל וחייל,
וזה ללא ספק הודות למשמעת.

אני משוכנע שאפשר באמצעים אחרים, קצת פחות מעצרים וקצת יותר
הסברים, להגיע לאותה נקודה בדיוק.

— — — בקשר לשריון, נוכחתי שזה חיל מסודר. כשמבטיחים שנצא
לחופשה בשבוע הבקר, יש הסעה והכל דופק, וכשמבטיחים "אפטר", יש
"אפטר".

נוכחתי לדעת שבכלל, זה חיל לא רע, ומענין.
אבל... לא בשבילי. אינני רוצה כל השירות בצבא להיות "מוסכניק", וכל
יומניים לנקות ולשטוף — אתה כבר מבין מה. היחס הוא כך: על שעה
נסיעה — עשר שעות טיפולים ונקיון. אתה יודע שנועדתי להליכה ברגל
ולריצה.

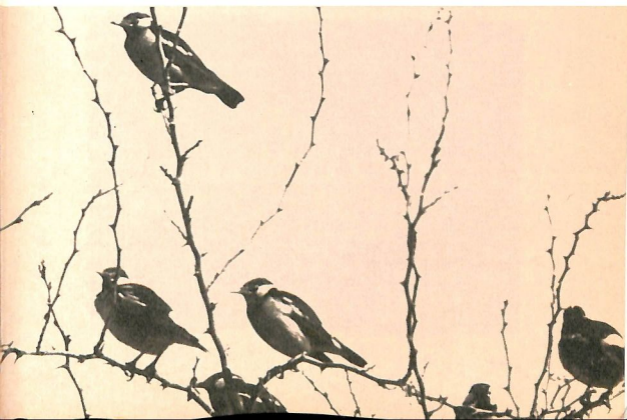
בקיצור — אם לא לשייטת, אז לפחות לצנחנים.
מה שאפשר לעשות עשיתי. הגשתי חמישה טופסי בקשה להעברה. אך
אל תחשוב שאני חושב למרר את חיי בצבא. כך יצא, וכבר השלמתי
למחצה עם גורלי, ואשתדל להיות לפחות חייל טוב, שיהיה לי סיפוק
גם בשריון.

שלום, תכתוב
ישי

אמא שלום.

שבוע עבר, יום ששי כרגיל, ומחר כרגיל תורנות. לידי ישן אחד מחדרה. את יודעת שבחדרה יש עוגות טובות. אני מתחיל להעריץ את העוגות האלה החדרתיות שלו. בשבוע הזה היו רגעים שהרגשתי מצוין, אלה היו הרגעים שהיינו בשדה. בכל חניה וחניה החבריה התישבו בצד, עישנו, פטפטו, טיפלו בליקויים, ואני שוטטתי בסביבה. הכל פורח בנגב. נחלים שכרגיל יבשים, קשה להאמין, זורמים בשצף קצף. איזה יופי ואיזו הרגשה כשאתה קצת משתחרר מהחיים האפורים האלה שאופייניים לשריון (אפורים בשני המובנים, אפורים כלכלוך, בזוהמה, בגירוז, שימון ובאבק, ואפורים בעבודה שמבצעים — עבודה משעממת, מגושמת ושגרתית, תמיד אותו חיזוק ברגים, שימון ותדלוק).

ופתאום נמצא אני בשדה. זה לא אחו או חורש שבהם היופי גורם לאותה הרגשה, אלא השינוי החזק והקיצוני הוא שמכניס אותך להרגשה אחרת. בחנתי כל צמח, עשיתי חזרה על השמות. יש לציין שזכרתי הרבה מהצמחים.

כלניות וצבעונים במיוחד יפים פה. מענין לראות את צפרני-החתול, שונים מאוד בצבעם. הם צבועים בצבע חזק במיוחד, צבע אדום כתום יפה, ופורחים בהמונים. קשה לתאר שזה נגב כשהכל זורם ופורח. אני חזרתי למציאות רק כשקראו לי בחזרה, ושוב זזנו. שוב עלה אבק וכיסה הכל, אבק של אדמת לט לבנה, צפוף ודק, וחודרני בצורה מדהימה. אבל זה כבר יותר טוב מאשר השעמום שהיה קודם, לפחות מענין יותר והזמן רץ.

3.4.1967

אמא שלום!

היום שבת, הפעם אני בתורנות קצת רחוק מהמחנה. הרגשה די נעימה, באמצע המדבר. הכל סביבי הרים וגבעות די נמוכות, מין ים גבעות איך-סופי. שפע של פרחים חד-שנתיים פורחים עכשיו, והפריחה מוגזמת הודות לגשמים שפקדו בתחילת השבוע הזה את הנגב. לקחתי מגדיר צמחים מהבית, ובבוקר ישבתי כמעט שעתיים תמימות והגדרתי כמה צמחים שהיה לי ספק בידיעת שמם. הצבעונים במיוחד יפים, צבעם כל כך מנוגד לצבע הכללי, הצבע האדום החזק הזה, והם בולטים מרחוק.

גם נשרים מספר ראיתי. בבוקר הוצאתי מהכלים שלנו משקפת שדה והתבוננתי ונהייתי מהם. יעלים וצבאים נראו אבל רק לרגע או שנים, כשהם מדלגים במהירות, וקשה לעקוב במשקפת אחריהם.

תקופת הכווננות, ערב מלחמת ששת־הימים

23.5.67

עדנה ואמא שלום!

יודע אני שאתן יודעות את המתרחש עכשיו באזור. בהתאם לכך אנחנו עכשיו, אי שם בארץ, במצב מאוזן – מצפים.

אין לכם מושג כמה שאני רוצה קצת לטייל במצרים. לדעתי זה בכלל לא רע. הרעיון בינתיים עוד לא מצטייר, אבל מי יודע...

הסיכויים רבים כפי שאתם יודעים, ואני מבחינה זאת לא יודע יותר. החדשות היום היו מעוררות מאד. הן עודרו אותי בכך שאולי בכל זאת יצא לחייל פשוט כמוני לטייל קצת. מה יש, לא מגיע לי ?

החבר'ה ממש כמוני. אתם רואים, פתאום כולם חובכי נוף, וחובכי מרחבים. הרי למו לא יקרוץ הענין שאפשר לטייל בעולם קצת רחוק, בניחותא... בשלוה... כך כמו כל טיול. פה חם מאד, 42 מעלות ומעלה. אני מנצל את הזמן לעסוק בטבע.

תפסתי פתן שחור ואת עורו כנראה שאביא הביתה.

להתראות

ישי

1.6.67

עדנה ואמא שלום!

שעת בוקר. שוכבים מחוסרי מעש. מנסים לתפוס תנומה. קשה מאד. חם מאד. לאט לאט מתרגלים למצב החדש. הזמן עובר לאט, ויום דומה ליום. לפעמים מאבדים את חוש הזמן, ואת תאריך היום. יש מצוקה באספקה. רק אתמול התחלנו לאכול כמו בני אדם, ועד אתמול אכלנו מקופסאות שימורים.

דרך אגב הרבה מהמזון מיוצר על ידי גבעתיים – גת.

אני משועמם נורא. אולי תשלחו ספרים, "בלשים", משהו מותח. עוגות לא יזיקו, אני מת מרעב. גם מעטפות ובלוק מכתבים, זה לטובתכם.

אני נאלץ ללכת עכשיו לתרגולת מסוימת בנושא הגאז, כך שלהתראות. אמא, אל תקחי ללב את ההלצות שלי, אני יודע שהמצב קשה בדיוק כמוך, נדמה לי שקצת יותר.

מה שידוע אצלכם בחדשות נודע לי יומיים לפני כן.

שלום

ישי

לכולם שלום !

שמחתי לקבל את מכתבכם.

אבא, אתה לא תירדם בשמירה בבית־התינוקות, או שימצאו בשבילך עבודה אחרת.

אביגיל, מה את עושה ? אני מבין שלא לומדים. האם בית־המרגוע מלא ? חפרו מקלטים, או סידרו את הישנים ?

פה די משעמם. החיים מתנהלים בלילה, וביום ישנים. הם וקשה לישון. יש שעושים טיולים ב"טקסי" שלנו, כמובן בלילה. ביום הגברת הזאת דורשת טיפול; טיפול קוסמטי משובח, ארוך ומיגע. יש לטפל באצבעותיה שעתיים; ולפעמים איזו צפורן השתחררה, ויש לגזור את הבסיס, ולנקות טוב כמי חמצן, ואחר כך הפרוטזה, ובתנאים אלה חסרות פרוטזות למכביר. כבר שרצנו במקומות רבים בארץ — מחליפים. הכל תלוי באחינו עשוי. אך שיהיה ברור — הוא לא מכתוב לנו, אנחנו מכתובים לו. אני בטוח שלא תמיד האח השעיר מרוצה, אבל מגלה אומץ לב. למרות שמשעמם, והרבה מתבטלים, די מתוח. קשה להחזיק את המתחות הזו ולא להתפרק, להשמיע, ולזלזל. והתנאים לא כל כך טובים.

תקופה ארוכה של ציפה וסבלנות. ממתנים עד שידברו המדינות. אני מנסה למצוא עיסוק בשעותי הרבות. לטייל אסור. אסור להתגלות ביום. ובלילה חושך. אין ערך לטיול בחושך. והאזור נורא נורא מגרה. עברנו עכשיו לאזור אחר, חולי; אבל זהו יותר אבק דליל ורק, מאשר ממש חול. צמיחה נמוכה ומעטה, אבל גבעות יפות ממש. את ה"אישה" העמדנו ליד קיר סלע השייך לגבעה כזו.

בימים האחרונים אני עובר השתלמות לא רעה בטבע, אפילו העברתי הרצאה על הסתגלות בעלי־חיים לתנאי המדבר (היתה רעה מאד). פה האזור שורץ יותר חי, עכברים, נחשים — שפיפונים כבר תפסנו, עופות כמעט ואין.

ועכשיו בנושא אחר — אנשי המילואים. אין אצלנו הרבה מילואימניקים, אבל אפשר ליהנות גם מהמעט שישנם.

האופיני — החבילות.

נשותיהם שולחות עוגות להם ולכל הפלוגה.

דרך אגב נזכרתי — האשה של המ"פ הביאה חמישים עוגות על מכה אחת, באוטו של המ"פ. היא ארגנה לכך את שכנותיה — והעוגות מצוינות.

גם המילואימניקים לא חסר להם. כל יום בצהרים מתנהלת שיירה של מילואימניקים ממשרד המחנה, כשידיהם עמוסות. אנשים שמורגלים בבית להתרחץ באמבטיה, פה מתרחצים עירומים באמצע היום, במים קרים, בתוך ואדי שעל שפתו מלמעלה עומדת מיכלית והברז פתוח פתוח. והם מקפצים, זוהרים מאושר. אינם מתאוננים על חוסר הציוד, על המזון הגרוע, הולכים מוזנחים... סיגריות עוד חסרות — שלחו מהר, וגם ספרים אם אפשר, כאלה מהסוג שמותח, ושלא נרדמים באמצע הקריאה.

שלום ולהתראות

ישי

25.10.67

אמא ועדנה שלום!

אנו שוב יוצאים. אולי זאת סתם אשליה. ושוב אותה הרגשה, אותה חיבה לכלים האלה.

אתה שוב מרגיש שהם חלק מגופך, חלק מעצמותיך. אתה מכניס את הפגזים, וכל פגז כאילו הוא איזה יצור עדין ורגיש. כל מנגנון וכל פגז כאילו שייכים אורגנית לחלק מדמותך. אתה ממש הוא, והוא ממש אתה. אתה פלדה, פלדה אתה.

אתה יודע שבלעדיו אינך שוה מאומה. יותר מזה — בלי "מפלצת" תקינה אתה אדם חולה, ועם כלי תקין — אתה בריא. יש הרגשה כשהעסק נוסע, והוא נוסע מהר, שאתה כמו אתלט שרץ מרחקים בלי להתעייף.

עתה הכל אפוף ערפל. אינך יודע אם מחר אתה והכלי אדם אחד. ואולי מחר אתה בבית והוא פה.

האמת היא שעכשיו אתה שקוע בשיפוץ, בציווד, שהכל ידפוק. אמא, זאת הרגשה נהדרת. הרגשה כזאת כבר הרגשנו פעם. זוכרת?

אתם יודעים, באותה מידה שמקלל שריונאי את חייו האפורים, הוא מברך את כליו באותו רגע של כוננות. צריך לראות אותם ברגעים אלה — איזו חריצות, ומי חושב על שינה, תנומה, או התפרפרות? כולם עובדים. כל אחד משפץ, מנקה, כל הדברים שתמיד שנואים נורא, והכל במסירות (בלי חנטרשיש — כך זה באמת).

איך פלא, כולם יודעים שאם יהיה באמת משהו, יש סיכויים לאלה שהטנק שלהם מושלם — שום תקלות, שום קלקולים, הכל שידפוק.

אינני יודע כמה זמן נשב כך בכוננות.

לא תהיה ממש מלחמה, אבל אנו יושבים בגלל שצפויות התפרעויות והתקוממויות רציניות, ואותן הצבא רוצה לדכא. ההתקוממויות האלה יכולות להגיע לממדי מלחמות קטנות בערים הכבושות. איש לא יודע כמה זמן נהיה כך. אקוה לשוב מהר. — שלחו לי סיגריות, אין לי גרוש והמלאי נגמר.

שלום ולהתראות

ישי

קטע ממכתב למשפחה:

— — — החברה בסדר. מענין לראות איך משתנים החברה אחרי שלא ישנים הרבה שעות.

לפעמים אני מהצד, כך סתם, מקשיב לשיחות, יותר נכון לקללות, לויכוחים ולצעקות, לאדם שנבחן בשעות הקשות שלו. מסתבר שהוא רחוק מלהיות בן־אדם, או לפחות אותו אדם שמכירים לפני כן.

זה קצת מרגיו, אך זוהי עובדה.

גם אני יוצא הרוג אחרי שבוע כזה קשה; וחושבני שביום רביעי כבר התחלתי לחלוטם על שבת זו, שבת חלומית כזו — שיהיה אפשר לישון כמה שרוצים, להתקלח שעה לפחות, ולאכול בלי לחץ מאחרי הגב, ובלי למהר.

ויחד עם כל מה שכתבתי, כללית אנחנו מרוצים, זאת אומרת אני מרוצה. ידענו שכך יהיה, והמטרה שאנו מנסים להגשים מוגשמת למופת וזה העיקר. — —

לכל המשפחה שלום!

יש עכשיו הרגשה של זמן, של המון זמן, מין דבר בלתי מוגדר. כך זה תמיד אחרי שאתה נמצא בפעילות מתמדת ומוגברת במשך 14 עד 15 שעות ביום, כשכל רגע חשוב, זמן הארוחות 15 דקות, ועל מנוחת צהרים אין מה לדבר.

גם הלילה קצר; ובבוקר, כשקמים בשעה מוקדמת, החברה מקטרים; וכה קר, ממש בלתי נסבל.

לפי ההקדמה הבנתם שהייתי שבוע בשדה, שבוע של שינה באוהלים, של קור והרבה אימונים.

ועכשיו, בחדר החם, על כוס קפה עם עוגה, וסיגריות — ממש מזעזע להיווכח עד כמה כל זה נחוץ לאדם. בחיים רגילים איננו מרגישים בזאת, אך כשעובדים בלחץ, והתנאים קצת קשים יותר, מסתבר לך שאתה חי בדרך כלל חיים טובים מאד...

עדנה כותבת לי מכתבי יאוש מקורס קצינות, ואינני יודע איך לעודדה. כתבתי לה כל מיני הוראות, איך ומה. אך כמה שזה יעזור אינני יודע. חבל יהיה אם היא תעוף, ורק בגלל ירידת מורל כזאת, ומין חוסר חשיבות עצמית, שמגיע עד למצב של חוסר בטחון. כך בערך מצטייר לי מצבה. אבא, שלח לה במהירות דברי עידוד!

היא מוכרחה להבין שכל מאמץ ומאמץ חשוב שבעתיים ממה שהיה קודם, והיא חושבת שכל דבר שאין לה בו א"ב, יגרום לה לתעופה מהקורס. אז היא לא תגמור בעיון הטוב ביותר, מה יש...

העיניים האלה נעצמות. — מה יש, הרי הורגלתן ללכת לישון ב-1.00—2.00 בלילה? אה, אז לא היתה מיטת גומאוויר, ולא היתה הסקה מרכזית: טוב, העיניים דורשות, ובאמת מגיע להן.

לילה טוב לי, ולכם.

להתראות

ישי

מדריך בשריון

ישראל שלום!

כרגע אני כותב מהבסיס. אני כותב יותר מטעמי הרגל של התראות אתך, מאשר מין חיבה מזויפת — כשחייבים לכתוב לאדם המסכן, אתה מבין? פשוט זה כבר הרגל שביום שבת אני אצלך, ומהרגלים קשה להשתחרר. אי לכך, לפחות נתראה בדרך רוחנית.

— — — החיים פה כרגיל, שבלוניים. עבודה לפי מתכונת של שעות. אין הפתעות ואין אירועים מיוחדים. לפעמים שואבים הלצה מטמטום של חניך זה או אחר. כרגיל, חיי מדריך שאין להאריך עליהם את הדיבור. מה שכן, כדאי שאספר לך קצת על שבת זו. זאת היתה שבת לרוחי. הרקע הוא כזה:

מפקד תורן — סגן. לא חשוב מאיפה. חשוב שהוא קיבוצניק, וברדקיסט שאין שני לו בחיל.

קצין תורן — סמ"ר. לא חשוב מאיפה. חשוב שהוא קיבוצניק, וברדקיסט כמעט כמו קודמו.

קצין תורן פלוגתי — מושבניק. לא חשוב... — כשני עמיתיו. ואנחנו — סמלים. לא ח... חשוב שקיבוצניקים מעל 70%, וברדקיסטים שאין כדוגמתנו כשאינן פיקוח עלינו. לא צריך להוסיף. רקע מספיק כדי לפרוק כל עול שבעולם, ולעשות ככל העולה על רוחנו.

האמצעים: חמישה "כלים קלים" ועוד כך וכך "כלים כבדים". ובידינו עוד אמצעי נהדר של קשר ממרחק, לכל מקום וכיוון שהוא, וקליטה ברגע שאנחנו נקראים לחזור. דלק, מזון, מים — אין בעיות. נו, אז מה יעצור מאתנו להסתובב בשטח עם ארבעה כלים.

בקיזור, טיילנו מ־08.00 בבוקר עד שעה 20.00 במוצאי שבת. השארנו בבסיס קצין אחד על כל הברנשים למיניהם, ודאגנו שיהיה קשר בינינו.

תאר לעצמך איזה "ברדק": שלושה שלושה מסתובבים, מתחלפים בהגה, נוסעים בדרכים לא דרכים, צדים חוגלות ושועלים, מבהילים ביריות בדואים, ושוכחים כל גבול של הטעם הטוב...

אני ועמיתי הנאמנים והממושמעים (זאת אומרת שעל ידי קצת שכנוע הם מוכנים לכל דבר) הגענו לאבו-עגילה, אוס-כתף, קוצימה. חזרנו דרך

בארותיים, קציעות, הריקרון ובשדה־בוקר — ארוחת צהרים. משם לעין־מור, ובחזרה דרך ההרים (כמובן שלא יכולנו להגזים עד כדי כך ולנסוע על הכביש). כאמור הגענו "הביתה" ב־20.00 בערב. עבדך הנאמן הוכיח את כשרו בניווט ורכש נסיון בנסיעה קרבית, לא מרוסנת, בלי שום מצפון, כולל מצפון טכני. בקיצור — יום שבת כזה היה לרוחי, ומילא לי את המצברים להחזיק עוד שבוע של עצבים בצבא.

להתראות בששי או שבת
ישי

קורס קצינים

ישראל שלום!

פתאום קפץ עלינו החורף. עד אתמול היה קיץ בכל המשמעות של קיץ ישראלי. השטפונות בנגב באים כרגיל אחרי הטיפה הראשונה, ולכן לא ההמצנו את ההזדמנות לטייל.

אח, איך שאמרת — כשאתה בסוף המבדקים (לקצונה), אצל הפסיכולוג, אתה יכול להרגיש באם עברת או לא. אתה מבין, הרגשתי שעברתי, חשבתי שעכשיו יבואו הדילמות הקשות, ומענין איך נכנסתי לתנופה, לאינרציה ללכת לקורס קצינים, והלכתי.

שבוע ראשון עבר. קשה להעביר ביקורת, אבל התרשמתי מהרכה דברים לטובה — — — לומדים די הרבה, ולפעמים (במבחנים) הזמן קצר מאד לגבי העבודה שיש לעשות. אני כפק"ל תמיד גומר אחרון. כנראה שהורגלתי לחשוב יותר לאט, והורגלתי שאין מה להתרגש, ושהעבודה תהיה יסודית, נקיה ויפה. ותמיד הקצין אומר: "נו עוזרד, מה יהיה הסוף?" וכתמיד הסוף ברור — בסדר...

מה שעוד רציתי לספר: הרס"פ — רס"ר הוא אדם משעשע למדי. בשיעור תרגילי סדר תוקע צעקות ובדיחות, עד שאינך יכול להפסיק לצחוק. כך הוא מתחיל: "אתם בשלשות אתם, מה זה, איך הצורה שלך?" (כל אחד מסתכל על עצמו. אתה מכיר את השיטה כשפונים לרבים בלשון יחיד, וכל אחד חושב שהכוונה אליו). "מתי הסתכלת על המעיל שלך?" — "רק אתמול" — "מה, אתה לא יודע שבצה"ל יש הפתעות?" כך, כשקוראים, אין הדבר נראה מצחיק במיוחד (ואני לא יודע איך להכניס את הפלפל), אבל הוא אמן הבדיחות, וכך תמיד יותר בריא.

הביתה אצא רק בעוד חודש, אינני יודע מה התופעה הזאת. ללא סיבה, יציאה פעם בחודש. פחות מדי פעמים.

לא נורא. להתראות ישי

לכולם שלום !

לא יפה מצידוי שכל כך הרבה זמן לא כתבתי ; אבל הזמן כל כך יקר פה שנראה לי, גם בעתיד, שחוץ מיום שבת לא תהיה לי שעה אחת במשך השבוע שאוכל לכתוב בה. כך שתתרגלו לרעיון שביום שני מגיע מכתב. מעשי : לומדים, ועוד איך לומדים. מהבוקר עד מאוחר בלילה. חוץ מזה לא עושים דבר. כונתי לריצה, ניווטים, טיולים, עבודה וכו'. פשוט יושבים ויושבים. ולי כבר נמאס כל זאת, למרות שאני חייב להודות שהחומר הנלמד מענין, אך לי הוא לא זר, למרות שפה ושם יש דבר קטן שלגבי הוא חידוש.

באופן כללי אני בינתיים, ובלי להשתחצן — יכול להתגאות בידע שלי. יש שבשיעורים מסוימים אני מרגיש שהמדריך לא כל כך שולט בעניינים. וכבר העזתי לקחת את הרסן למספר דקות, כדי להבהיר נקודות, או מערכות מסוימות, שלגבי אותו מדריך הם דברים שמעולם לא שמע עליהם. אמרתי — להעיו. כי חושבני שזה לא נעים להסביר לקצין שלי שהוא לא יודע. וכדי שהוא ירגיש בנוח, אני נוהג במצבים לא נעימים אלה לאמר ששמעתי גרסה מסוימת שכדאי שאספר עליה, למרות שאולי היא בכלל לא נכונה. לרוב זה נראה יותר יפה, והמדריך גם מרגיש בנוח. הוא נוהג לרוב להבטיח שיברר ויתן תשובה על אותה גרסה (שמעולם לא שמע אודותיה), ויותר מאוחר הוא מודיע ש"מענין אבל כל זה שריר וקיים". אפשר לחשוב שלא ידעתי שכל שאני אומר שריר וקיים...

בבוחן הסיכום האחרון שהיה לנו קיבלתי 95, כמעט המקסימום. עכשיו ליל שבת, חבל שכך צריך לבלות בשבת, במקום לישון אני מכין עוד חומר שיש לעשותו, ועוד חומר להעמקת הידע, ובכלל -- מתי זה כבר יגמר?

חושבני שאם זה היה במסגרת אחרת, הייתי ברצון לומד. אך ללמוד כשכופים עליך — אז אתה לא לומד מתוך רצון; טבעי. נכון? אני מקוה שתצליחו לפענח, אם כי יש לי הרגשה שהפעם הכתב באמת לא ברור וגם קטן מדי.

להת'
ישי

25.3.69

אמא שלום!

אינני יודע מה קרה לאלהינו, אבל מזג אוויר כזה, לא יציב, כבר מזמן אינני זוכר. רק אתמול היה שטפון, ועכשיו חמסין, יש הרגשה שהוא פסח על האביב השנה, לא יפה מצידו.

אנחנו ממשיכים בלימודים. לומדים בלי סוף, שעות על שעות. ואני, היות ואת החומר יודע, משתעמם שעמום רב. כבר העירו לי לא פעם אחת שאפסיק לישון בשיעורים; וזה לא נעים, במיוחד כשעל כל הערה כזו יש אחר כך ציון בתיק האישי שלי.

היום התחלתי לצייר בזמן שלימודנו איזה שהוא מנגנון, ותפסו אותי בקלקלתי. נו, על כך שילמתי בכך שהייתי צריך לענות על שאלות של בקיאות בחומר במשך רבע שעה. וכשנוכחו שיודע אני כל אשר חפצו שלא אדע, כדי להוקיעני על מעשי, עזבוני לנפשי.

מסרי ד"ש לעדנה'לה, ושתלפן. גם ל... מסרי איזה ד"שון קטן, לא בצורה מוגזמת, אינני רוצה שהיא תתחיל לחשוב שאני מחזר אחריה. אינני יכול להרשות לעצמי לחזר אחרי כל בת שקצת מוצאת חן בעיני, ובינתיים כבר אני מסובב בגלל עוד כמה בחורות שאינני יכול להחליט מי מהן הנחמדה ביותר. ואת יודעת איך הולך הפתגם: "מרובה תפסת — שום דבר לא השגת". למרות שככל שמרובה, כן מענין, אך למי יש זמן עכשיו!

שלום ולהתראות

ישי

אמא שלום !

ממשיכים בסדרת ההרצאות הזאת, שמתחילה לצאת לי מכל החורים. יש לי כבר יבלות במקום לא כל כך נעים דוקא, וסיגלתי לי צורות שינה בשיבה שאפילו באפעל לא ידעתי כמוהן. כל כך משעמם ! בערך הרצאה אחת מתוך ארבע טובה. כל האחרות משעממות אותי ; והחברה לא מנומסים, לפחות שישנו בלי לנחור ! ושלא ידברו מתוך שינה ! אבל הצרה היא שבסופו של דבר יחסר לנו החומר, שכפי שכתבתי יש והוא מענין.

ראיתי את עדנה'לה היום בשעת הצהריים, ועקב הביקור הקצר היתה לי תקלה קטנה שכמעט ועלתה לי ביוקר.

מעשה שכך היה : במקום לאכול לאט, אכלתי מהר ; מהר מאד, וחיש נעלמתי בריצה מהירה למקום בו נמצאות הצוערות בסדרה. הגעתי אליה בשעה 13.00, וכרגיל צריכים בסביבות 14.00 לחזור — היא להרצאות שלה, ואני להרצאות שלי. חישבתי את זמן הריצה בערך כעשר דקות, כך שפטפטנו בערך ארבעים דקות. כשהזרתי, כמובן בריצה, נתקלתי בקצין שלנו (בחור) נחמד, קיבוצניק, שמכיר אותי עוד מלפני הקורס) והוא עצרני : "מה הענינים, עוזרד ?" נו, מה אני יכול להגיד, תחשבי רגע אמא ? מה אפשר להגיד לאדם שמכיר אותי עוד מלפני זמן רב, בטוילים, מחנות וכו' ? חשבתי רגע, ואמרתי באופן טבעי : "לא נעים שלא ביקשתי רשות, אך הייתי מוכרח קצת לרוץ, לשחרר את העצמות".

הוא מכיר אותי כאחד שבאמת אוהב לרוץ. הייך ואמר שבפעם הבאה אבקש רשות ובזה נגמר הענין.

דרך אגב אחד כבר קיבל תלונה על התפרפרות כזו.

אני תפסתי מה שנקרא תושיה, וניצלתי הודות לה...

עדנה'לה שייגרה לי פתקה שאקפוץ אליה הערב ואביא לה שוקולד. לקפוץ ? טח שאקפוץ, הרי את מכירה אותי.

להתראות

ישי

7.11.69

אבא שלום !

מסתבר שלא תמיד מה שמתכננים בדיוק מתבצע. למרות זאת במירב הדברים שרציתי וכתתי, וכולי שבע רצון.

פה אני חי מהעד השני של המתרס. מסתבר שיש לצה"ל צד שני, צה"ל שלא הורגלתי לו, שדומה יותר לפלמ"ח — צה"ל של בלגן רציני, לכלוך וזוהמה. צה"ל שהארגון בו לא כל כך "אי-אי-אי". צה"ל בלי דיסטנס — עם יחסי חברות אחרים. אנו חיים בתנאים אחרים, תנאים בהם החול הוא הדיקטטור הראשון, והלכלוך — השני. אין שעות שינה. העבודה מסוכנת, אבל תנאים שצה"ל בהם הוא ללא ספק לוחם. וכולם, האנשים, החיילים, המפקדים, מאוגדים למטרה אחת, למשימה אחת. וההווי שונה מאוד ממה שהורגלנו לו בעורף.

אלה הם החיים שאני אוהב : לכלוך, מעט שינה, ברדק נצחי, ותנאים רעים ; אבל הרבה ענין. הרבה סיפוק.

נורית שלום !

מצטער שלא נפגשנו, באמת שרציתי. מסתבר שזאת היתה אשליה. מה נשמע כך ? פה כולם לועגים לי, טוענים שאינני נורמלי שעזבתי את בית הספר לשריון. נו, מה הם מבינים ? האמת שטוב פה.

יתכן שאחרי זמן מה גם אני, כאחרים, אתי, אתגעגע הביתה ואתפוס אפתיות ככולם. אבל עד היום רציתי בזאת, ופה אני משיג כמעט את כל מה שרציתי.

האנשים שתחת פיקודי הם חיילים שלי. אני אחראי להם בהכל — מזון, שינה, לבוש, הכלים שלהם ועוד ועוד. ויש בזה הרבה סיפוק.

פה אינני בובה משרתת שתפקידה להציג ולהשגיח, שעובדת לפי דפוסים מוכתבים וברורים. פה מלוכלך, דבר שלי לא מפריע ; ברדק, דבר שלי לא מפריע (ובכל זאת אני מנסה לתקן). לא ישנים, דבר שלי כמעט ולא מפריע ; אבל מענין, קצת סיכון, חבל שלא יותר, וסיפוק רב, ולדעתי זה העיקר.

הנוף פה ממש יפה, דיונות חול ענקיות, מין מדבר צהוב מאד, בעל דיונות שמסודרות בסדר מסוים וקבוע, כמו גלי ים בסרט קולנוע כשהמכונה נעצרה. בין הדיונות יש מי תהום. עדות לכך — חורשות הדקלים שבין הדיונות.

במין חורשה כזאת אנחנו יושבים, מסתור ממטוסי אויב, ומעתיקים את מקומנו מדי פעם. פה מוצאים תמרים טובות לאכילה, וכל היום מתפעלים תוך אכילת תמרים.

היום עברתי קדימה. נדמה לי שלא בטוח שבהיסטוריה של חיי אוכל ללכת יותר קדימה באזור זה. פס המים מגרה נורא. לפעמים ממש מתחשק לקפוץ, לעבור לצד השני, ללחוץ ידים ולחזור. יתכן שזה פורקן לכל הלחץ שפה ויתכן שזה סתם רצון להרפתקאה, או מין אתגר שידוע שאין סיכוי להגיע אליו.

להתראות

יש

יחדיו, 24 שעות ביממה

יש אהב מאד את אותם ערבים שקטום בשטח
הכניס של טרם מלחמת ששת - הימים,
בהם היינו יושבים וסדים מרים שקטום, סלאחריהם
היינו הולכים למטן או לשאר, ומתפלגות
הקיות - בלבו של ט אחז. ערב אחז
הייתי בתצדריך במקום מרותק. פתאום
אני שמע צעקות: קוראים בשמי. אני
ניגש - יש כל אחרי שני קילומטר כבי
אזכר למה לא מתארן ערב שורה. נפע
עצ הלבו מנע פני אל. באותו רגע של
גילוי, רגע הימים והאכזריות שלו מעטן.

שיחת חבריו מהצבא

צבי: הכרתי את ישי תקופה די ארוכה (בתוכה מלחמת ששת-הימים) והיינו בתוך מחלקה עליה פקדתי. למרות שהיינו במצבים קשים ובמתח, שמר תמיד על מזג טוב וחיוך, ולכעוס לא היה מסוגל. היה מנסה לכעוס, היו אומרים לו מלה, וכבר הוא צוחק.

בחום ובאבק של המדבר כולם נעשים אדישים ואפתיים. קשה לראות שם בחור עליו, מטפל בטנק תוך שמחה וצחוק, או מכין קפה בהתלהבות, והכל בריצה ובמרץ — קינאתי בשמחת החיים שבו.

אלי: היינו מספר מודריכים בקק"ש שרצו לעבור לסיני. היתה תקופת ההתשה, והיה די לא נוח לשרת בעורף. כולם דיברו שרוצים לעבור לסיני, אבל הם רק דיברו. והיחיד שבסופו של דבר עבר, היה ישי. בלי לומר שום דבר, הגיש את הבקשה, ואחרי מחזור אחד, מתוך כל אלה שדיברו, הוא היה היחיד שביצע.

יעקב: בקמ"ט אני לא זוכר כרגע פרטים מיוחדים. אני רק זוכר שלקראת סוף הקורס הוא ישן בשער. בדיוק בא מפקד הקורס. אז הוא המשיך לבלות בעתלית, 35 יום בכלא 6. אני לא יודע אם גמר את כל התקופה הזאת או לא. **עדנה:** הוא לא גמר. קיבל חנינה.

יעקב: יש לי פה איזה מכתב שהוא כתב לנו. אולי אני אקריא אותו. קיבלתי ממנו מכתבים שלא נשמרו, רק אחד נשמר. זהו מכתב שהוא כתב מעתלית לחבריה: "אתם רואים, בגלל שטות כזאת, הבן-זונה הזה מעיף אותי. ולא סתם מעיף, נתן לי שוונג עד כלא 6, מין חופשה כזאת, 35 ימי מחבוש. בכלל לא רע. קרוב לבית. אמנם קצת לא נעים. מה לעשות. מקוה להתראות אחר כך. אני מקוה שבהודמנות זו, הודמנות בלתי חוזרת, יעבירו אותי למקום שכל כך רציתי, אולי לצנחנים. העיקר לא לשריון. תכתבו משהו. שלום ולהתראות. ישי". ולמטה הוא כותב: "אני מקוה שלא תרחמו עלי. עוד תקנאו בי. וונגר בטוח יקנא. ד"ש לפורת ולכל החבריה".

דני: אני זוכר כשהוא התגייס. אבא שלו סיפר שהוא קיבל מכתב: "לא יודע מה קרה, נקלעתי לבסיס של שריונאים. נמצא בין מרובעים. תוציא אותי מפה. אני לא יכול יותר..."

יהודה: כמה קטעים מהתקופה של הצבא הסדיר. הייתי אז איש קבע בשריון. הכרתי את ישי דרך חנה. בתקופה שהוא הלך לצבא, חנה נכנסה לעבוד בענף שלי, בהודיה. ולכן, כשישי נכנס לשריון, נוצר קשר כלשהו.

היתה הפרשה של השינה בשמירה בקורס מט"קים. הוא נרדם, כשהיה חולה ותשוש ולא האמינו לו. כשבאתי לקבע, היתה לי מלחמה על בעיית השינה בשמירה. נדמה לי שכל אחד מהיושבים כאן ישן פעם. הבעיה היא אם תפסו אותך או לא. אני לפחות, בעקרון לא זרקתי אף אחד מהקורס בגלל שינה בשמירה. אמרתי שזה דבר שקשה ללמוד, ומי שלא מחזיק מעמד, יעשה תרגול נוסף, זאת אומרת שישמור כמה ימים נוספים. אדם שהוא כרונית חסר אחריות, מקומו לא בקורס פיקודי של צה"ל. כשמישהו כושל, צריך לחנך אותו, צריך ללמד אותו. אבל עד להדחה, ביחוד עם כלא — זה אחד הדברים שלא מובנים לי בצבא.

ישי חזר אחרי זמן קצר מהכלא. היות והפסיד את הקורס, מילא תקופה מסוימת את תפקיד הטרקטוריסט בבית-הספר לשריון. היה לו מעמד מיוחס בבסיס. היה עושה עבודות בצורה בלתי רגילה, וקצת משתולל על הטרקטור, והיה ידיד של כל השדים הגדולים, כל הותיקים של הבסיס.

נפגשנו שוב בבסיס כשישי היה בקק"ש, בתקופת מלחמת ההתשה. הטרדיה אותו נורא העובדה שהוא נשאר, ולא ירד לתעלה. היו מאבקים קשים של אנשי קק"ש, ביחוד של הבכירים יותר, הטובים, בנושא זה, וישי בסוף זכה. מפקד בית-הספר אמר: "הפונקציה שלי: ליצור סגל טוב, ליצור חניכים טובים וחילים טובים". אמרתי לו: "בתקופת מלחמה אתה לא יכול לעשות את זה מבלי שאתה נותן למדריכים שותפות במלחמה". זה התחיל בענף הסיוור, ועבר לכולם וזה העלה מאד את המורל ואת הרגשת הערך של המדריכים בבית-הספר.

אחרי שנפצע התקרבנו, אבל בתחומים אחרים. מה שהדאיג אותו כל הזמן: מה יהיה בשעת חירום, איך הוא יגיע למלחמה. היתה תקופה שביקש לשלב אותו ביחידת שריון, ואני אמרתי לו: "ישי, עזוב. אתה לא כשיר לזה. אם יהיה משהו אתה תגיע". האמת היא שאמרתי את זה, כי לא האמנתי שתהיה עוד מלחמה בזמן הקרוב.

חנה: את פרשת המאסר בכלא עתלית יש צורך להבהיר יותר. ישי נקע את זרועו בסיום קורס מפקדי טנקים. הוא הגיע לרופא רק כשסבל מכאבים חזקים ומחוס. הרופא אסר עליו השתתפות באימונים ונתן לו אישור בכתב על זה. בשוברו למחנה פנה המ"מ של ישי אליו והתחנן לפניו שיסכים לשמור, אפילו בישיבה, משום שלא היה לו אדם אחר לאותו לילה. ישי נענה משום שחיבב מפקד זה, וכמובן נרדם. למזלו הביש תפס אותו מפקד בסיס השריון בכבודו ובעצמו. ישי פשפש אחר האישור הרפואי בכיסו, אבל כיאה

ל"שלומפר" — אין פתק.

למחרת בבוקר נקבע משפט. ישי לא הלשין על המ"מ, וזה החליט לא לסכן את מעמדו האישי למען טוראי, ושתק. כך זכה ישי לישיבה בכלא, לששה חודשי המתנה עד לקורס החדש, לשלושה חודשי השתתפות נוספים בקורס שכבר עשה אותו. כל התנהגותו החיצונית באה לכסות על הרגשת העוול והבושה שנגרמו לו.

שמיולו: קראנו לו "שועל". מאיפה בא הכינוי הזה? אני הייתי קצין תורן, והוא היה סמל תורן. נהוג היה שמחלקים את הלילה. אני קיבלתי את החלק הראשון, וישי את השני. החלק השני של הלילה היה די חביב עליו, כי היו מעט לילות שהוא ניצל לשינה. בבוקר התעוררתי, ואני רואה דם בפתח המשרד של קצין תורן. נדהמתי, והוא אומר: "שמעתי בלילה שועלים מכיוון המזבלה. לקחנו קומנדקר, וציכי מהנהג התורן..." ישי לא רק שהוא צד אותו, הוא פשט מעליו את עורו, והכל בחדר קצין תורן. בבוקר הוא המליח את העור ותלה אותו לייבוש על גג מגורי הסמלים. מאז נשאר לו הכינוי ה"שועל".

בתקופת החניכות הוא יצא לריצה בלילה. הוא חשב לרוץ חצי שעה, שעה ולחזור. החליט לחזור לפי האורות, רץ אל האורות והגיע לרביבים. המרחק בין רביבים ושבטה בקו אוירי — 35 ק"מ הלך ושוב. הוא פחד שלא יגיע למסדר הבוקר ולכן הוא ביצע את כל הדרך חזרה בריצה והגיע למסדר ב-05.30 בבוקר...

היו פעמים שהיה לנו טנקים תקועים, בשטח או בבסיס, וצריך לעבוד עליהם כל הלילה. ישי היה יושב עם טכנאי הצריח עד 03.00—04.00 לפנות בוקר, עוזר לו ולומד ממנו, כך הגיע לבקאות גדולה בכל הנושאים הטכניים של הצריח.

שאל: ישנתי עם ישי בקמ"ט, כשהיינו מדריכים. היו ארבע מיטות בחדר, והיינו רק שלושה. לישי היו שתי מיטות. היינו גומרים את האימונים בחצות הלילה, היה הולך לישון כמו שהוא, מלוכלך. בשעה שלוש היה מתעורר, רץ עד נחל הבשור וחזרה את ה-15 ק"מ, מתקלה, ונכנס למיטה השניה, הנקיה. שם היה קורא איזו חצי-שעה, שעה, וישן עד הבוקר. לילה לילה היה כך. זה לא הפריע לנו, היינו ישנים שנינו טוב...

צפריר: פעם ראשונה ששמעתי עליו, זה אותו סיפור עם הריצות שלו. חזרנו מאיזו חופשה. פתאום אני רואה אחד המדריכים יורד בצומת ביר-עסלוג. שאלתי: "מה הענינים?" אמרו לי: "מפה הוא רץ ברגל". אל תדאג, הוא עושה את זה כל לילה. כבר אז שמענו שהוא רץ אחרי שועלים בהרים. רץ עד שהשועל מתעייף... לא יודע אם זה נכון או לא... את זה שמעתי כשהייתי חניך.

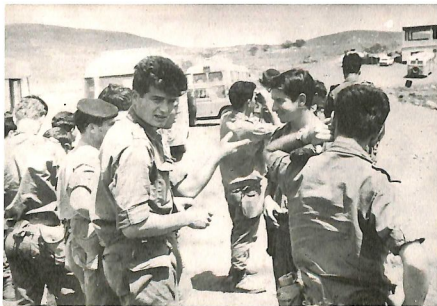
כשגמרנו קמ"ט הוא הלך אתנו לקורס קצינים. תוך זמן קצר הוא נהפך ממדריך לחבר טוב. מה שהיה אופיני לו בכל הקורסים ושבלט בעיקר בשירון — הוא שנה להציג דברים כדי לזכות בהערכה של המדריכים. בכלל לא היה אכפת לו מה חושבים עליו ומה שלא חושבים עליו. השיעורים בתורה צבאית לא עניינו אותו בכלל. אני אמרתי לו: "זה משטר, רוצים לגמור את הקורס". הוא אמר: "אל תדאג, לא צריך את זה". לא הלך לשיעורים תיאורטיים ואף אחד לא שם לב, עשה מה שהתחשק לו. נשאר לישון בחדר, ובלילה הלך לטייל בשדות...

היו לו חושים לניווט. היה הולך בלילה ואומר: "חבר'ה אני מריח, הולכים כך". הייתי הולך אתו בווג לניווטים, והיינו חוזרים זמן רב לפני כולם, בזכות החושים האלה. השיא היה יותר מאוחר בק"ש. היינו צריכים למצוא חירבה בתוך שדה תירס גבוה. היה חושך. אני השתגעתי אז איך הוא עושה את זה.

הוא אמר : "נחתוך כך". התחלנו לחתוך בתוך השיחים, עד שפתאום מזויזים את השיח, ורואים — הנה החירבה, בדיוק לידנו.

כשהוא ירד לסיני, בתקופת מלחמת ההתשה, הוא הגיע לאותו גרוד שאני הייתי בו, רק הגיע, שמעתי אותו בקשר מתבדח, אמר לי : "שלום, כבר הצלחתי לשלוח כמה סוכריות לבני הדודים שלנו" ... היינו שם, והוא התאונן שלא הספיק כמעט להילחם... אחר כך עברנו תקופה של כמה חודשים במרכז סיני. בכל התקופה שלנו יחד אף פעם לא היינו צריכים לקבוע תור, או רשימה. היינו אומרים : "מי מוכן להיות קצין תורן, מי רוצה ?" טוב, בסדר, יש מישהו. גם בשק"ם, כשהלכנו לקנות, הוא שילם, אני שילמתי, לא עשינו חשבונות.

את המפקדים שלנו בדרך כלל אהב לבקר — בכלל היה די ביקורתית, אם בצחוק, אם ברצינות, אהב לבקר אנשים, להגיד על כל אחד זה וזה.

אלי: אני הכרתי בפעם הראשונה את ישי כשהגענו לקמ"ט. זכור לי רק שבצוות שלו היה בחור מאשקלון והוא היה מספר לי שישי היה מושיב את הצוות עד אור הבוקר ולא נתן להם לישון ומסביר להם מה הולך בקרבי הטנק. לא היה נתון להם מנוח עד שלא למדו, ועד שלא חזרו על מה שלימד אותם.

אחר כך הלך אתנו לקורס קצינים. זכור לי מקרה אחד: היינו בסדרת ים. היה חורף, גשם וקור כלבים. ברמה ירדו שלגים. חיפה הוצפה. הקישון עלה על גדותיו. היינו צריכים לעבור את הקישון מצד אחד לשני, עם הבגדים ועם הנשק, על גבי חבל. חיפשו מתנדב שיעביר את החבל לצד השני. המתנדב הראשון שכמובן הופיע, היה ישי. מיד הוריד את הבגדים, והסתבר שהבחור בלי לבנים, עירום. לקח חבל, שחה לצד השני, קשר אותו. ולאחר מכן כולם עברו את הקישון.

ישי היה אינדיבידואליסט מובהק — בשריון לימדו שצריך לעמוד בעמדות אש נמוכות, כדי שלא יגלו אותך, וכולם היו צריכים ללמד אותו דבר. ישי היה מלמד הפוך. הוא טען שצריך לעמוד בעמדות אש גבוהות, מכיון שאם התותח רחוק מהקרקע, לא עולה אבק, ויש תצפית טובה יותר. ולא עזר גם המ"פ. לא רק שלימד, אלא עמד על כך שיעלו לעמדות גבוהות.

שאול : בזמנו היה יובל וישניצר מדריך ספורט והוא וישי יצאו לריצה ביחד. הם רצו מג'וליס לאשקלון, מאשקלון לקרית-גת, משם לקסטינה, וחזרה — בערך 50 ק"מ. אחרי שוישניצר עזב לא היה לישי עם מי לרוץ...
שמילו : שוב היתה תורנות של שנינו בגדוד. הוא היה סמל תורן ואני קצין תורן. עמדתני להעלות את הדגל ולנאום את הנאום היומי לשומרים — הוראות הבטחון השגרתיות. באמצע ההקראות והטכס הרשמי הזה, הופיע ישי מתנשף : "שמילו, אני צריך את הקומנדקר דחוף. תן לי אחד מהשומרים. יש נשר על יד המטווח ואני מוכרח לתפוס אותו". טוב, יש נשר. הוא לקח את הקומנדקר ועוד אחד מהחבר'ה. הגיעו לאזור המטווח. ישי התקרב אליו, והנשר התרומם. התחיל לעוף בגובה נמוך, ונחת ממש על הכביש. הם מתקרבים לכיוון הכביש. רואים אותו ממש לידם. ואז הוא מתחיל להתרומם. אבל ישי החליט שהוא יתפוס אותו. לא היה לו נשק, אבל לחניך היה אקדח. הוא אומר לו : "הוציא את האקדח, אנחנו נתפוס את הנשר". הוציא את האקדח. האקדח היה עטוף בסמרטוטים. ישי התחיל להוריד את הסמרטוטים ורצה לטעון כדורים. אבל כמובן שהנשר כבר הגיע למעלה למעלה, והם לא

תפסו אותו. ישי חזר כולו כועס: "שמילו, ממחר צריך להוציא הוראה לפלוגה שאף אחד לא עוטר את האקדחים, לא בסמרטוטים ולא במגבות." באמת למחרת עשינו את זה כך... היתה סיבה טובה לזה...

אני זוכר שבשבתות היינו יוצאים לשרה — ישי, אני ועוד חבר. לוקחים צידה וכלי נשק והולכים מערבה, לקניון המוליך לכיוון נ. הוא הבטיח לי שבקניון הזה יש יעלים. השיטה שלו היתה שהיעלים — יש להם תחום מחיה עגול, והם לא בורחים מתוך הרדיוס הזה. הם מקסימום מקיפים אותו. צריכים לרוץ אחריהם ולתפוס אותם. כמובן שאחרי שעה, שעתיים התעייפנו, ישבנו ליד הקניון, והסתפקנו בצליפות על בקוקים וקופסאות. ישי המשיך לרוץ, ומדי פעם שמענו יריות מכיוונים שונים. הוא רץ סביב סביב. יעלים לא היו לנו... אבל בכל זאת המשכנו לצאת בשבתות.

לריב גדול הגענו בגלל חניך שנרדם בשמירה. הוא היה חניך טוב, אבל נרדם בשמירה, בכוננות... היה חשש שיורקו אותו מהקורס. בתדריך של הסגל ניסינו לדון מה לעשות, היה צריך לשפוט אותו. ישי הגן עליו. הוא טען שהוא חניך טוב ומשתדל. אני טענתי שצריך להדיח אותו. בסופו של דבר החניך הזה לא הודח, ונשאר בקורס.

אלי: דיברו קודם על חושים. באחד מאימוני הלילה, כמדריכים, ישי נסע בטנק על כיסא מדריך. ומי שיודע מה זה לנסוע על כיסא מדריך על טנק, בלילה חשוך, יודע שלא רואים שום דבר מלמעלה. לא רואים מה נעשה. ערב אחד אנחנו נוסעים, כמובן בשרדה. נסעתי עם טנק אחריו. פתאום הטנק של ישי נעצר, ואחריו כולם. ישי מיד קופץ למטה, עם את הפירה ביד, נותן מכה, עולה לטנק עם נחש ביד.

דני: היתה לו פלוגה אחת בגדוד של חב"ה ממחזור אוגוסט, עירוניים, בוגרי תיכון, והיה להם קשה להתאקלם. זו גם תקופה קשה, כמעט לא ישנים. ובכל הזדמנות שיש זמן חופשי, הולכים לישון. ישי בא אלי ערב אחד ומספר לי סיפור: "תראה איזה חב"ה אלה. הלכתי באופן מיוחד למטה החטיבה. ארגנתי משם בנות, כדי לעשות איזה ערב הווי או שמחה גדולה. מגיעים לאוהל, אז כולם בתחתונים במיטות שם. הייתי צריך לשלוח את הבנות במהירות חזרה..."

גדי: תמונה שאני יכול להיזכר בה — יוצאים לטיפול לפני תנועה — שחר ראשון, עוד חשיכה, דמדומים; ורואים את המחלקה של ישי מאורגנת, כאילו שהם קמו מוקדם יותר: "מה הענינים ישי?" והוא אומר לי: "מה לעשות, החב"ה עוד לא גמרו טיפול אחרי תנועה." נשאר עם המחלקה כל

הזלילה, בטיפול אחרי תנועה, עד הבוקר. לפי החוקים היה אסור להשאיר את החבריה ערים כל הלילה. אבל בשרה בעיקר, קצת יוצאים מהמסגרת. והיו לו בטח סיבות טובות לזה...

מה שבלט אצלו בעיני הוזה, היה קפדנות חזקה מאד מצד אחד, ומצד שני, היתה בו "שלומפרייות" כזו, זה גבל בשובבות, ילדותיות, וביטניקיות. היה מדריך מעולה, במסגרת הנורא ממוסדת הזאת של הדרכה ומשמעת בשריון. זה היה בניגוד די מהותי לאופי שלו — של אהבת טבע, מרחבים, וזה הסתדר יפה אצלו. איך ? אני לא יודע.

היינו בניווט לילה מאד מסובך. בדרך כלל חניך לא היה מגיע ליעד. זה נקרא ניווט "אבו תלול". חירבה באזור שבו כל השטח דומה. אתה מחזיק מפה — איפה המפה ואיפה השטח... המדריכים היו מסמנים את הצירים בכל מיני סימנים מוסכמים כדי שהם עצמם יוכלו לזהות את המקום. ישי, בפעם הראשונה, אמר : "חבריה, אני מתערב אתכם שאני עושה את זה לבד, בלי סימנים." כל המדריכים התערבו אתו. היה ברור לכולם שלא יעשה את הניווט לבד, והוא עשה אותו. היה לו חוש בלתי רגיל ; והוא הגיע. היה לו כושר ניווט מדהים.

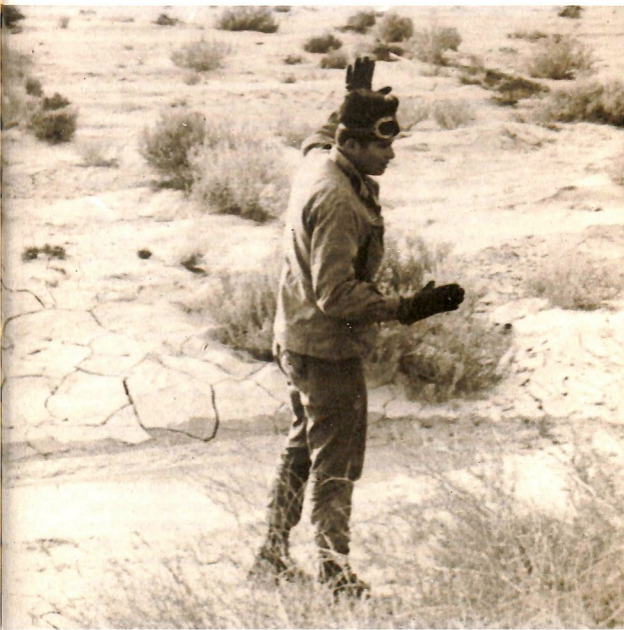
הוא אהב את הטנקים. זה קורה אצל לא מעט שריונאים. הוא לא היה מיוחד באהבה הזאת. אבל זה השתלב באישיות שלו מאד — גם המרחבים, גם העוצמה שיכול היה לנגן עליה — — —

אלי : היתה לו איזו חוקיות מה הם הדברים החשובים ומה הדברים הלא חשובים. לדברים הלא חשובים הוא לא התיחס, ומה שנחשב אצלו חשוב — בזה הוא עסק. אחד הדברים שלא היו בעלי חשיבות בעיניו : הכתיב. זה היה משעשע. מדריך בקורס קציני שריון צריך לתת הערות בכתב על עבודות של חניכים, והחבריה היו מקבלים את זה עם שגיאות כתיב. היינו יושבים בחדר לפני כן, מנסים לתקן לו ; והבחור לא רוצה לתקן, "שיקראו איך שאני כותב." זהו זה, כך אני כותב, וכך הם יקראו.

צפריר : אני זוכר שהביא טייפרקורדר לאוהל, והיה לו רק סליל אחד של "הלוך הלכה החבריה". זה לא נמאס לו. כל הזמן שמע את זה. יום ועוד יומיים, המון... הוא שכנע אותנו שזה יפה ; וגם לנו זה לא נמאס.

גם בסיני, היתה להקת צוות הווי של איזו אוגדה, הוא הצליח להביא אותם אלינו לאוהל, כמה פעמים. וכשהיו לנו ערבים חופשיים ישב אתם ושר.

אלי : בתקופה של קק"ש היו מתאספים באחד החדרים, יושבים ומתחילים לשר. ישי אהב את הערבים האלה.

אבי: אחרי קורס מפקדי טנקים נבחרו מספר חניכים, ביניהם ישי ואני, להישאר כמדריכים. משם רוב הזכרונות שלי, כי גרנו יחד בחדר. עוזרד (כך קראנו לו, וכך אקרא לו גם אני) היה בחור טוב במלוא מובן המלה. הוא היה חבר של כולם, וכולם חיבבו אותו, על אף השגעונות הקטנים שלו וכאלה היו לו הרבה. ובכן, למשל, כשהיינו חוזרים מיום אימונים, רוב המדריכים היו הולכים להתקלח ולאחר מכן חוזרים לחניכים. עוזרד היה נשאר אתם, או נשכב על המיטה מלוכלך, ובשעות הקטנות של הלילה היה מתקלח, פורץ למטבח ואוכל משהו.

מחופשה הוא היה חוזר תמיד מצויד בכל הדברים הנחוצים לחדר; והיו לנו הרבה דברים נחוצים כמו — קפה, סוכר, ממרחים שונים וממתקים מכל המינים והסוגים. זה היה פולחן ממש. בזמן שהוא היה פותח את התרמיל המלא היינו יושבים סביבו מלאי התפעלות. וכשהיינו שואלים מאיפה כל הדברים, הוא היה עונה: "פשוט יש לי מפתח מהכלבו של בית-אורן". נורית: בבסל"ש אני זוכרת את ביישנותו וצניעותו, קצת כפוף, עם ראש למטה. תמיד טען שגם אני כזאת; וכשאנו עוברים זה ליד זו אף אחד מאתנו לא מסתכל.

פעם בבחירות לכנסת הייתי בין החיילים שעבדו בקלפי. פתאום נכנס ישי עם משקפי שמש כהות של טייסים, וזה אחרי כל ההכרות שלו שמשקפיים הם חפץ שקרן, שלא מאפשר להתבונן בעיניו של אדם. כששאלתי מדוע נכנע להן, הוא טען שכנראה יש לו מה להסתיר. חיך, הצביע והסתלק. 1970 בסיני, גזרה מרכזית.

ישי בעורף, בבירית-תמדה.

יום אחד, כשגמרתי את עבודתי, היתה כבר שעה מאוחרת בלילה. פתאום הגיע קומנדקר פתוח, וישי קופץ ממנו מלוכלך וקופא מקור. מאד התרגשנו. ואז הוא סיפר לי תוך שתיית קפה את כל המוצאות אותו בגדוד — שהמג"ד שלו הוא טיפוס לא מוצלח; ושהוא, ישי, כתב לו מכתב עם סעיפים רבים של טענות על צורת ארגונו של הגדוד, ועל האפליה בין חיילים וקצינים, ועוד. ישי נענש על מכתב זה. נדמה לי שנקנס, אבל זה כל כך אפיין אותו. הוא, שהיה חייל מן השורה והפך לקצין מצטיין, כל כך הבין את החיילים. גם סיפר שהוא נהנה מעבודתו, ואני לעולם לא הבנתיו. כיצד למרות הכל, הגריו והקור אפשר ליהנות? יום אחד הוא צלצל וסיפר לי שהוא החליט סוף סוף לנצל את הפריבילגיה שניתנה לקצינים לטוס מסיני (במקום לנסוע באוטובוס, עם החיילים). רק הוא מסוגל להיזכר בכך כל כך מאוחר.

אלי : בצבא זה מין מקום כזה שחיים יחד 24 שעות ביממה. קשה להסתיר, מכירים אותך עד הסוף. הכרתי שלושה אנשים שהשרו מסביבם אוירה שעושה אותך לטוב. כשהיית לידם, בסביבתם, לא היית יכול להיות רע, בגלל שכך הם נהגו, כך התנהגו אליך, תמיד כידידים, ולא משנה באיזה מצב. ישי היה אחד מהם. ושלושתם נפלו.

צפריר : כשהיינו במרכז סיני, בתקופת ההתשה, כל הזמן חיכה שנרד חזרה לקו, "לעשות משהו".

לפני שירדנו חזרה נערך סיור מפקדים בקו, והוא נפצע קשה. עמדיתי לידו, אחרי שנפלה הפצצה, וחשבתי שלא קרה כלום. אז הוא התרומם, העביר את היד ליד האוזן, ואמר : "נפגעת, יש לי דם, צריך לפנות אותי". הוא נראה די בסדר, וחשבנו שנפצע קל. אמרתי לו : "בסדר, בוא נלך לבונקר." אז הוא אמר לי : "חכה רגע, אני לא רואה כל כך טוב." חשבתי שנול לו קצת דם לעינים ובגלל זה הוא לא רואה, ואמרתי לו : "תן לי יד." לאט לאט הוא התחיל יותר ויותר להישען עלי, עד שהוא ממש נפל. בדרך הליקופטר המשיך לאבד את הכוחות. הוא עוד הספיק לפני זה להגיד לי : "אל תשכח את המחסנית שלי להביא מהקומנדק, ואת המצלמה תקח בשבילי." אחר כך איבד לגמרי את ההכרה. אחרי זה היה פצוע קשה, הרבה זמן.

משתתפים בשיחה : צבי שלונסקי (מסילות), אלי הררי (תל-אביב), יעקב פורת (כפר-גלעדי), עדנה ממלוק (אחותו — גבעת-חיים), דני זילביגר (בו-דורו — תל-אביב), יהודה גלר (גיסו — גבעת-חיים), חנה הקל (אמו — גבעת-חיים), אבי שביב — שמילו (ירושלים), שאול שנורמן (גלעד), צפריר איתן (בית-יצחק), גדי שטוקלמן (כברי), אבי מרמלשטיין (שמרת), נורית (דורות).

הפציעה

פעם טיילו הילדום והגיעו לשיחי צר. ישי
שהיה פעלמן מאוז, רצה לחדקא לטם צר
לאכילה. א ההסגרים להצר צוקר מאוז
ואי אכשר להוציא את הקוצים - לא
הועילו. הוא נתם לטך סגך הצר. סמבן
שיצא והוא כלו מטסה קוצים לעידיים.
הוא סגל בגבורה את הצקירות והגדויים,
אך לא זכה למרות שזמעות כ"סו את
אחייו. זמעות מהוללות בקוצי צר.

הנפילה לבור אפל

להורים נודע על פציעתו בחצות ומיד נסעו לתל-השומר. כשהגיעו לבית-החולים, ישי כבר היה אחרי ניתוח בראש אך עוד בהשפעת הנרקוזה. הראש כולו היה חבוש, העינים מכוסות ואבא חשש שישי התעורר. אבל התמונה היתה עדיין מעורפלת לגמרי, ורק למחרת הניתוח נתקבל דיווח מד"ר כוזרי (המנתח): "ישי נפצע מרסיסים בחזה ובראש, צרור רסיסים נכנס ברקה ואחד מהם עבר במוח לאורך כל המצח." כשהתעורר מהשפעת הנרקוזה — הכיר מיד את אמא ונתן לה יד. כשהגעתי לבית-החולים הסבירו לי שישי נפצע קשה בראש. הרופא טען שרק אחרי עשרה ימים נדע אם אמנם יהיה.

התקופה הזו היתה קשה במיוחד. ישי אמנם היה בהכרה, אבל הקשר שלו עם הסביבה היה מוזר מאוד. הוא דכיר מעט אנשים, דיבר בצורה מקוטעת, ובקושי אפשר היה להבין אותו. אבא ואמא הפסיקו לעבוד וישבו כל היום ועד שעת לילה מאוחרת בבית-החולים. כולנו חיכינו ליום העשירי, וכשזה הגיע, הוסיף הרופא עוד שבוע.

לאחר שישי יצא מכלל סכנה, עוד המשיך לעתים להיות מטושטש ופלט משפטים ללא קשר בין המלים. יום אחד שאל אותי: "עדנה, איפה כל הצנחנים שצנחו למאפרה?" ופקד על האחיות בצורה מאד גסה: "תסגרו את הפה, אני המפקד כאן!" או שאמר: "יורדים עלינו, קחו מחסה, האויב מתקרב..."

יום אחד הרגיש רע והחל להשתולל במיטה. נתנו לו סם הרגעה והרופא הסביר שהרסיס עשה מעין תעלה במוח וצריך לחכות בסבלנות לתוצאות. היינו מלאי חרדה לצורת התוצאות. ישי בעצמו הרגיע כל הזמן ולחבריו מהצבא הודיע שבעוד שבוע יהיה בחזרה בתעלה. רק פעם אחת, כשהילל בא לבקר אותו בלילה, אמר לו ישי: "אני יודע שממילא לא אחיה..." מאז, כל לילה החדר שלו היה עמוס בחברים.

ישי היה מרותק למיטה, מחובר לצינור ועם חוסר השקט שלו הזיו אותו כל הזמן. בלית ברירה קשרו אותו למיטה והצמידו לו אח שישמור עליו. גם לרופא היה ברור שישי לא מסוגל לשכב בשקט — מצד אחד רצה כל הזמן לישון ומאידך — כשהיה ער, לא היה שקט והסתובב יותר מדי. מאוחר יותר הכניסו לחדרו חייל נוסף. כששניהם היו לבד, התאונן החייל על כאבים וישי הבחין שהפצע שותת דם. מיד קם מהמיטה ורץ לקרוא

לאחות. צעקות ואיסורים מצד האחיות לא הועילו. עברו כמה ימים והיה לו חם מדי. ישי הצמיד כיסא לקיר ועלה לתקן את המזגן. הרופא היה מוועזע; אבל אנחנו הבנו שישי נשאר בכל זאת — ישי.

כשהוציאו לו את הזונדה, ניסו להשקות אותו תה בכפית. אבל ישי סירב והיה חשש להתיבשות. אמא טעמה את התה ומיד הבינה שישי פה ענין עם טעם מעורן — ישי לא שותה תה מתוק! והאוכל של בית-החולים — זה אצלו מחוץ לתחום. רק לאחר שהטיפול הגסטרונומי עבר לידנו — תה מר וסטייקים — התחיל ישי להתאושש.

ישי היה נבוך מאד מהמראה החדש שלו וחשש מהפגישה עם חברי בית-אורן. כשאלה הגיעו, נערכה קבלת פנים על הדשא. ישי דיבר מעט מאד ובצורה לא בהירה. רק מאוחר יותר הסתבר שנפגע גם באוזן ובעצב השמיעה. השמיעה נפגמה לגמרי.

אחרי חודשיים יצא מבית-החולים ונשלח להבראה בבית קוי בנהריה. שעמום של יום אחד הספיק לישי ולמחרת נעלם. הגיע לבית-אורן ועוד באותו יום החליט שבבית לא יושבים בחיבוק ידים, ויצא לטייל בהרים עם אברמליה.

מספר ימים לאחר שחזר מבית-החולים לחץ על "טיול קטנטן" לשווצריה הקטנה. היה קשה לעמוד בלחץ ונסענו כל המשפחה. ישי עלה על סלע, הביט על הנוף סביבו ופתאום איבד את שיווי המשקל וכמעט נפל. ניסיתי לשכנע אותו שנחזור ונטייל בפעם אחרת, אבל הוא סירב בתוקף והרגיע אותי שהכל קשור אך ורק באוזן, הוא — בסדר גמור. וכדי להוכיח, עשה סקר צמחיה במקום ולהפתעתו (גם אני נדהמתי) שכח כמעט הכל. זה שבר אותו: "הצמחים האלה היו אצלי בנשמה. עכשיו גמרת. זה לא יחזור אלי יותר..."

תקופה ארוכה היה ישי בגדר בריא, אך עם מגבלות. אסרו עליו לעבוד בשמש; עבד מספר שעות מוגבל ועד לניתוח באוזן לא התרחץ בבריכה. חוסר הפעילות הביא אותו למסקנה שהוא צריך להתישב על לימודים; לעשות משהו שיוכיח לכולם שהוא בסדר. היתה לו בעיית ריכוז רצינית. כשישבנו בחברת ידידים, פעמים היה נרדם באמצע השיחה או שסתם לא הבין בדיוק על מה מדובר. החבריה לגלגו עליו וישי עבר לא פעם משברי דכאון. גם מלימודי הבגרות התיאש מהר. אבא סידר לו מורה בחיפה אבל אחרי מספר שיעורים הוא הבין בעצמו שעוד מוקדם מדי. שנה מאוחר יותר עבר ישי ניתוח קשה באוזן. הוצאו הרבה רסיסים, אבל ישי היה במצב רוח טוב וטען שלעומת מה שכבר עבר, זו בדיחה. לאחר זמן החלו צפופים

באוזן והיה צורך בניתוח נוסף.

ישי חזר לאיתנו, הן מבחינה פיזית והן מבחינה נפשית — לאחר תקופה של למעלה משנה וחצי. זר לא יבין זאת. קשה היה להכיר שעבר עליו משהו. הוא חזר להיות ישי של עבודה, של טיולים, של הרבה יוזמה והעזה.

עדנה

המוסך אני ושירי

לעתים חשבתי לכתוב לעלון המשק, לעלות ולטפס מעלה מעלה, חברי ואני, ולנתח את הרגישות שבינינו. הסתבר שבאמת חשבתי מחשבה נכונה. קל יותר בעזרת עט ונייר לצייר רגשות בפחות התרגשות מאשר בשיחה שבעל פה.

הקיבוץ — כה קשה לצמוח בו, להעלות עלים ולפרוש ענפים ולהתחזק לעץ עב גזע. נולדתי בו, חייתי בו, ולמעשה לא הכרתי צורתו, חבריו ויפי פניו. כשהגעתי לצבא — חייל שמחשבתו בקיבוץ וגופו במקום אחר עם הווי חיים שונה — ראיתי ולמדתי התפתחויות חברתיות וספגתי תוצאות חברתיות, דומות לא במעט, לחיינו השיתופיים.

מעולם לא חשבתי שכך אחיה בבית-אורן, אותו בית כה יפה, וחברתו כה נעימה לי.

לצערי יצא לי להיפצע לפני שחרורי הסופי מהצבא. נפלתי עמוק לבור שקשה לצאת ממנו, ושלמעשה עד היום לא השתחררתי מעמקו. אני חבוי בו בצל קירותיו, וקירות אלה חלקים, לא נותנים לי להתרומם, לחיות, לנשום, לראות ולהרגיש.

תמיד היו ידועות לי בעיות ההתאקלמות בקיבוץ, שמעתי מסיפורי החברה עד כמה קשה לחייל החוזר מהצבא להיכנס להווי המשק; ויש לא מעט חברים שאינם יכולים לחזור למצבם הקודם. גם לי יהיה קל יותר לקום ולצאת למסגרת אחרת או למשק אחר. חושבני שבשלב זה לא אעשה זאת, אבל הגיעה העת לגלות מעצמי קצת יותר ממה שחברי חושבים עלי.

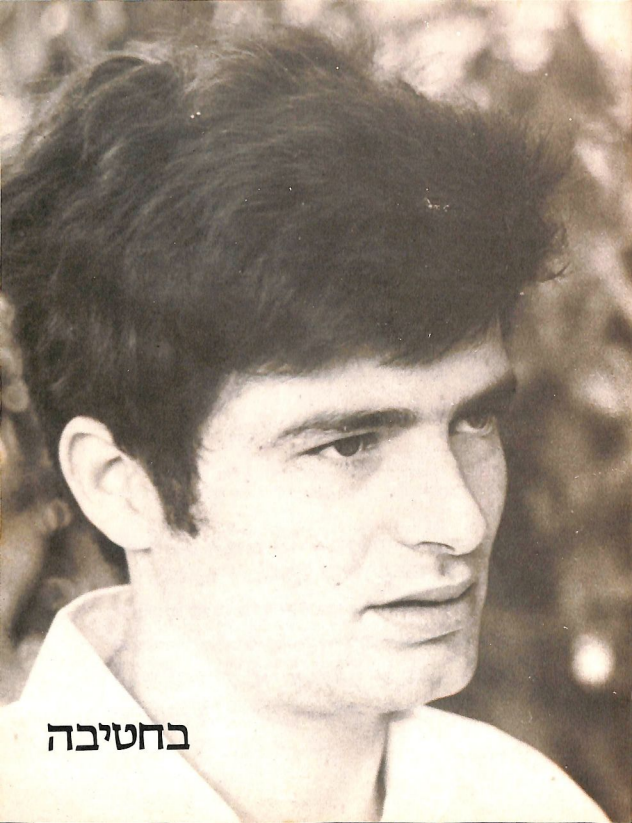
צנחתי למוסך, אותו ענף קטן ושולי. יכולתם לעשותני איש חשבונות, גזבר, חצרן בית המרגוע. רציתם מוסך ולא התנגדתי — ואני מוסכניק. אתם, שכך עשיתם, לא מבינים את אותו האיש הקטן שנפל ממרומים ל"בירא עמיקתא". אינכם מבינים לא את השירות בעבודתנו ולא את עזרתנו. נשארנו בגדר שני אנשים זרוקים הצידה, שתפקידם העיקרי לאסוף את הכלים אחרי גמר העבודה, וגם זה לא תמיד "לשביעות רצונכם". המוסך נשאר אותו ענף שבותי לו עוד בהיותי פלח. אותו ענף בדיוק, אולי קצת יותר נחות וירוד, ענף שנתון לשליטת הפלחים, גם מהצד האנושי וגם מהצד החומרי. גם בננות, פרדס, חצר ורפת — עושים בו כרצונם, ולנו, "האנשים הקטנים" אסור לפצות פה.

בהרהורי נדמה לי שנפול נפלתי ולעולם לא אוכל לקום, אלא אם כן אפול לצד אחר. אינני רוצה ללכת, טוב לי פה, אוהב אני את המשק, אוהב את האנשים והי בשלום עם כולם. למה לכם להשליך ולזרוק אדם שרוצה לעזור, אדם שנאלץ כמעט מדי יום להעלות את עצמו בקושי רב, אחרי צלילה עמוקה מדי. אדם שנפשו צמאה ללמוד ולדעת, שאיננו מתבייש בבורותו. אדם המחפש יד עוזרת ולא יד מכשילה, כי יתכן ומלים אלה, יהיו ללעג ושחוק בפי חברי.

נראה לי שכך לא אוכל להמשיך. ואתם, שאליכם מכוונים מלים אלו, חשבו פעמיים, אולי יש צדק בפי.

ישי

מתוך עלון בית-אורן

בחטיבה

איך אפשר לשכתב ולא להלכיר את ימי הקהר
של ה"הטיבה", כשאתה מנצח על התלמורת
וסביך חבר עוקרים? כאשר אתה מלמן את
המדריכים לשיבה בחזק, משקה אותנו לשם
הכנה נפשית, ולאחר מכן "מרביץ" בני תורה,
כהכות רבי עקיבא את תלמידיו.

אין הבריות אוהבים כשמיטיפים דברי מוסר; ובמיוחד כשהמדובר בחולשה שכבר מזמן היה צורך לתת עליה את הדעת. גם לי לא נעים להטיף. מה עוד שמדי פעם דעתי מובעת, ותגובת הציבור תמיד "מוסרית" כל כך... הדברים שעליהם אכתוב, חשובים לילדיכם יותר משהם חשובים לי. החינוך שכולנו מומחים בו, אינו רק בית-הספר. הוא גם במגרש המשחקים, בית ההורים, חברת המבוגרים והמשק, מבצעי המדריך, המטפלת, ועוד ועוד. החינוך הוא גם בפעילות החטיבה, אותן פעולות שאני אחראי עליהן בביתנו. בראשית דרכי לאחירות זו, לא נכנסתי לעבי הקורה ולא ידעתי מה היא. הסתבר שהפעילות היתה כמעט אפסית, וצריך היה הכל להקים מחדש ומבראשית. זכורים לי דברי חטיבתניקית אחת שאמרה לי: "אין מה לשתף את כיתה ח' בשום פעילות חטיבתית עד שאלה לא יעכלו מה זה בכלל חטיבה." את זאת עשינו, וחטיבת בית-אורן נחשבת עתה לפעילה ביותר באזור. ומדוע? לא בזכות יכולתנו הגדולה, אלא בזכות חולשתם של יתר המשקים.

ועתה, אחרי השבחים, נדבר על הליקויים.

- א. יחס המשק לפעולות השוטפות של החטיבה (מבחינה חינוכית וכספית).
- ב. ההתייחסות למבצעי החטיבה.
- ג. אי ידיעה של החברים מה נעשה בתוך חברת הילדים, שלדעתי פירושה חוסר הקשבה לנעשה בתוך עצמנו. (בכתבה זו לא ארחיב את הדיבור בנקודה זו).

המועדון שלנו נמצא מתחת לפני הים, ... במקלט שעל יד כיתות הילדים. המקלט מתאים מאוד לכך, גדלו מספיק, הוא מרווח ונוח. אלא שהריהוט מועט מדי. תנאי הישיבה גרועים ולא נוחים. האקוסטיקה לא טובה, עד שכל לחישה נשמעת כצעקה.

מקום זה חשוב לנערים ולפעולתם וגם חשוב לכולנו, כיון שהוא נושא את שם חברנו, בכור הבנים — נ מ ל י ז"ל. חשוב לילדים מקום זה, ולכן חשבנו לפתח אותו. ליפותו, לעשותו נוח ורגוע. את התכנון עשינו, הצעת התקציב סוכמה ולדעתי היא סבירה למדי. לתדהמתי הודיע ד. שאין כסף. קצת מגוחך שאין כסף בעת שמשפרים חדרי חברים, ועבור ילדינו אין כסף? פנתי ורצתי מש. לצ. ומצ. לד. וכך חווה חלילה. הלכתי לחזור של ד., שוחחתי אתו והוא הסכים — מתי? עוד כמה שבועות, אחרי תכנית המשק השנתית, כשילבנו

בעיות כספיות.

זה די מביש ואיני חושב שאוכל להמשיך להילחם בכל כך הרבה מתנגדים שמי שחולק עליהם צפוי להיפגע. הסחבת הבלתי נסבלת תוציא גם גדולים ממני ממנוחתם. היו הבטחות חוזרות ונשנות וסופן שנשכחו. זעקה זו מכוונת אל בעלי התפקידים, אך לגבי, זה סוף המלחמה, בתקווה שאולי קריאת רשימה זו תעורר חברים ובעזרתם נשיג ריהוט למועדון. אפשר לארגן חטיבה זו, אך צריך הרבה רצון והרבה כוח, כוח של המארגן עצמו וכוח שלכם. אנו חייבים לתת אמון בבני חטיבה, מגיע להם. אישית אני מעריך אותם.

מתפקידנו לבנות מועדון יפה. אותו מועדון ישמר אם יהיה טוב. צריך להקים מחסן ציוד וגם בו להשקיע כסף, אחרת לא ישמר. והחשוב ביותר: צריך למצוא שני מדריכים בוגרים, שבינו, שהדרכה אינה רק הדרכה קיבוצית למען הקיבוץ אלא למען החברה עצמה. יש להבין אותם, לשמוע לבעיותיהם ולעזור להם בפתרונם.

יש

מתוך עלון בית-אורן

להכות בכם במקל קטן ודק

שאלתי את עצמי: "מה אכתוב ומה אספר, הרי יש כל כך הרבה ולמעשה אין כלום. יש ביקורות, טענות ושאיפות, אך כל מה שאכתוב הנו רק בגדר כתיבה שאינה יכולה לחייב איש."

כמו בכל תפקיד, יש גם בריכוז החטיבה הצלחות ואכזבות. אישית יש לי די הרבה סיפוק מטעמים שברורים לכם; מהעובדה שעלון זה יוצא, או שישנה חטיבה פעילה בבית-אורן, שניתן למחנכים להתגאות בה ולהטיל עליה מקצת מהאחריות.

אבל... בעידן של ההצלחות ישנן גם האכזבות. דוקא על צד זה ברצוני להרחיב את הדיבור כי הוא מעניננו ורצוני שיתוקן.

א) המועדון: רבותי! הרבה מצורתו תלויה בכם. מיניתם אחראים עליו והגיע הזמן להשיג כל מה שחסר בו כדי שיהפך למקום חי.

ב) מחסן הציונות: איני רוצה לפרט, אבל במשפט אחד: לפחות מה שמצוי בו צריך שיהיה מסודר ומאורגן.

ג) שירות החטיבה: לדעתי הן מתחת לכל ביקורת!

ד) עצלנותכם!!! זוהי הנקודה החשובה ביותר ואעמוד עליה במיוחד. לא יתכן שאחרי הכל אני ארוץ ואעשה. גם אם אתם עושים משהו, אינכם עושים זאת באופן מושלם. חשוב לאדם לדעת לגמור דברים ולהציגם מושלמים ואילו מה שקורה פה הוא שהרוב יוצא לקוי, לא מושלם ולא יסודי! למשל, 1. ראו את השום (חשבתם שלא אכתוב עליו). כבר מזמן היה מקפח את חייו אילולי... 2. ראו עלון זה, כמה זמן לקח עד שיצא. 3. ראו פעילות ועדות, במיוחד מזכירות.

ראיתם מספיק? ויש עוד הרבה ממעלליכם להציג! לא רציתי לפרט ולהיכנס לעבוי של נושא כלשהו. רק רציתי להכות בכם במקל קטן ודק בנקודות חשובות אלה.

חבריה, משמעת, סדר ורצון, אלה המלים שמקיפות את הכל ועליהם צריך לעבוד כדי שבבוא העת נוכל לראות את הפירות. ראשית, תהיו ממושמצים; זה יעזור גם לענין הדיוק ויתן הרגשה של גוף מלוכד אחד. שנית, סדר; תהיו מסודרים ותראו עד כמה זה חשוב. שלישית, רצון; בלי רצון אין דבר שאתם מסוגלים לבצע.

לסיכום, נגעתי פה, לחצתי ועקצתי שם. לא התכוונתי לפגוע במישהו מכם

ורצוני הוא רק להביא לשינוי לטובה.
אנחנו עומדים אחרי "שבוע החטיבה", שהיה באחריותכם. שבוע זה היה
תלוי רק בכם, ברצונכם ובעבודה שהשקעתם בו.
בתקווה שנצליח ונגיע למצב טוב יותר
ישי

מתוך עלון החטיבה בבית-אורן

חברי למשק; חברי לאותו מפעל חיים שכולנו רוצים לחיות בו; חברי לעבודה לרוח היצירה; חברי יוצרי חיים חדשים; לכם חברי — רצוני לספר קצת ומעט על ילדיכם, על נסיון שעוד לא גובש בקשר לחינוכם לדרך הקיבוצית, שכולנו רואים בה את המשך ועתיד חיינו.

זה התחיל לא מזמן ונמשך בדרך לא נורמלית, כגון כל אותם דברים הנמשכים אצלנו זמן רב. ראשית הסתבר מהו כוח הילדים והתברר שיש לנו עתה שלוש כיתות המשך, אותן כיתות שנכנסו כולן לחטיבה בטכס רב רושם ויפה להפליא; כשכולם לבשו חולצות כחולות עם שורף אדום, צעדו בסך ועמדו במסדר, והוסבר להם תפקידם בחטיבה והמאמצים הנדרשים

מהם כדי לבנות את הסניף המקומי. בני ח', י', י"ב — הנמרצות שבכיתות
ההמשך, הפכו לחטיבים, והיום איננו מרגישים דבר...

ניסינו להפעיל (רק על ידי דיבור) מדריכים חדשים. דיברנו עם נ. — בחור
גבר, גומר צבא, אחראי, מבוגר נפשית ורציני. נתנו לו זמן לחשוב במשך
שבוע, והתשובה — שלילית. דיברנו עם ב. — גם מעלותיו אינן נופלות
מהקודם. אין תשובה, אין רצון, אין הודעות. לא התיאשנו ונגשנו לצעיר ג'
— שממנו, חייכני ומבטיח ובעל נסיון. תשובתו ברורה לכם, ולמי שאינה
ברורה, אני מפרט: תשובה שלילית. עם מספר סידורי ד' עוד לא דובר,
אך מראש, לפי תורת הסיכויים, ברור לנו כי התשובה תהיה שלילית.

נשארתי לבדי (גם אני צעיר וחייכן), אך כל אותם הדברים שסופרו לעיל —
כואבים וצורבים, כי הרי בסופו של דבר, מי ישאר אתנו אחרי גמר שירותו
הצבאי? מי יבין אותנו אחרי גמר שירותו הצבאי? מי יבין את הקיבוץ
ואורחותיו?

אנו, (אני ומי עוד? רגע, תיכף אזכר, השני והשלישי — זה אני. פעם בשמי
הפרטי ופעם בשם משפחתי, ומי זה השלישי? גם אני בשם משפחתי
הראשון).

בקיבוץ חברי, מה עושים? איך נחנך את הילדים למשק? איך נחנכם לזיקה
לאותה נקודה אהובה עלינו, שברצוננו שיחזרו אליה — אל משקנו —
בית-אורן?

סליחה, עוד לא גמרתי, רק רגע — — —

היתה ושיבת מזכירות, אליה הוזמנו נציגים מהחטיבה הארצית (רח' סוטין
27) והתקיים בירור בקשר לנוער זה — בנינו האמיצים שיחיו, כן שיחיו —
בקיבוץ. אין כאן המקום לפתח את כל נושאי השיחה. ישנן מסקנות. אחד
מההורים שהשתתף באותה ישיבה תמך באי יציאת הבנים לעזרה למשקים
נחלשים או נחשלים (תלוי איפה שמים את הלמד). ההורים האחרים שתקו,
וכן אותו הורה, בעל השפעה רבה במשקנו, גם הוא התנגד ליציאה לשנה
שלישית.

חברים, זאת הנקודה החשובה. חשוב שתבינו, רצונכם שתהיה חטיבה —
תנו שכם עמנו. עזרת ההורים — השפעתה מרובה. חינוך בניכם תלוי
בעזרתכם וברצונכם. עזרו לנו ונקים נוער פעיל היודע לאן מופנים צעדיו
ונזכה בכואב היום — שבנינו ישבו בביתנו הקיבוצי וישתתפו באופן פעיל
בהמשך קיומו.

ישי מרביץ בנו תורה

אהבתי את המבולבל קמעה שבו, את החיוך הרחב שהיה שפוך על פניו תמיד, את האופי השקט, סוער, רוגש שבו.

ההיכרות המעשית האמיתית הראשונה בינינו היתה כשישי השתחרר מהצבא וחזר הביתה עם מרץ רב ביותר בנושא ההיגיון. הוא החליט לקחת את תא החטיבה הקטן שלנו תחת חסותו, לשקם את הריסותיו ולבנות חטיבה איתנה, באופן עקבי, צעד אחרי צעד. הוא עשה זאת אתנו כשהוא נותן מכל זמנו, עוצמתו וישותו למשימה, אותה הגדיר לעצמו. במעשיו היו חוסר לאות וחוסר ויתור.

כרגיל אין בני החטיבה הצעירים ברוכי פעולה ומעש. רוצים לקבל מן המוכן. ישי, במין תמימות כזאת, או אולי מתוך הבנה וראייה נכונה של המצב, היה "מפנק" אותנו. הוא סידר טיול אופניים שלא נשכח אותו, הראשון והאחרון מסוגו בחטיבה. ישי נשא בכל: הוא דאג לאופניים, הוא הכין את פל הדרוש, וכמובן גם דאג להחזיר את האופניים. גן הירק היה גאוותה של החטיבה. כל זה היה למעשה פרי יצירתו של ישי: זרע, הביא את הנילון לכסות את הערוגות, דאג להשגת מים, אך לא אסף את הפרי, כי אנו לא הוכחנו כל מוטיבציה להמשך הטיפול בגן. הוא נלחם בנו שנעשב קצת, שנטפל קצת, אולם אנו "התפנקנו", סמכנו עליו שיהיה בסדר, וזה היה הפנטסטי שבו. הוא היה נלחם בנו בשיחות בחטיבה עם הדיבור המהיר המהיר שלו — ואנו בשלנו. אבל בזכותו היה לנו תא חטיבה.

צביקה גורן

ראיתי אויב בתוך אותה אש, וזה נראה איום! קשה לי לתאר אותך בתוכה. זה נראה תהומי. אבל עדיין לא תפסתי שגם אתה היית קרבו. דוקא אתה, שהיית ככספית, לא הצלחת להינצל...
ישי, הזוכר אתה את טיול האופניים שארגנת לנו? זוכר איך שרבונו על כל אותם פרטים קטנים, ולבסוף ניצחת — עקשן, מחמיר על הפעוט שבפרטים, כספית שהיא תמיד רועמת.

שנינו יודעים שאפשר להעלות זכרונות עד אין סוף, ושנינו יודעים שזה לא "בשטח שלנו"; שזכרונות הם דברים שבלב, דברים שנשמרים בתחום האישי וזר לא יבינם. אולם איך אפשר לשכוח ולא להזכיר דברים גדולים, מבצעים ענקיים שארגנת לנו — לילדים. איך אפשר לשכוח ולא להזכיר את ימי הזוהר של "החטיבה", כשאתה מנצח על התזמורת וסביבך חבר עוזרים? כאשר אתה מנמן את המדריכים לשיבה בחדרך, משקה אותנו לשם הכנה נפשית, ולאחר מכן "מרבץ" בנו תורה, כהכות רבי עקיבא את תלמידיו. גם אם רוצים, אי אפשר לשכוח דברים שכאלה, ואסור לנו להתעלם מהם, כי הנם דברים שנראו לי, כאז כן היום, כמעשים נשגבים. השמש קוראת לך דרור, אך אינך מאזין לה. הצפורים מצייצות לפתע ביתר חוזקה, אך גם להן אינך מאזין; עלי הפרחים נפתחים, אך אינך פוקח עין לראותם. למה ישי? הרי זהו עולמך היקר ביותר, עולם שצמחת בתוכו ואותנו, הילדים, העברת בתוכו. אז למה דוקא עכשיו...? כאשר כולם מחכים לשמוע את קולך, לראותך?

יוסי פולק

אנגליה, קיץ 1972

מה נשמע באל דהמש? באל דהחוס?
באל חקפי דהמש והפרצופים השונים,
באל שאני כה אודת?

אמא שלום !

בנר מתחיל לאבד הערכות של זמן ; והוא כבר לא זוכר אם שלח לך מכתב אתמול, שלשום, או לפני שבועיים. ובכל זאת הוא יכול לספר לך עוד ועוד על התרשמויות, מבני-אדם, מנוף, בעלי-חיים, בתים ועוד ועוד. (איך הכתב ? השתפר, נכון ? בזכות נעמי בלבד. כי במכתבים אליה אני מתאמן).

בלונדון חם. ממש חם בלי ענן בשמים. יפה כמעט כמו בארץ. השמש כבר שבועיים עומדת ברקיע וצוחקת צחוק גדול על גברת אחת בישראל שאמרה לבנה שבלונדון כמעט כל הזמן גשם, על האנגלים שהמטריה לא נעזבת מידיהם, ועל הסתיו. כי כרגיל כבר צריכים לרדת פה ממטרים, וכל העצים כבר הצהיבו. אבל בכל זאת השמש צוחקת וצוחקת. לראשונה אני רואה מה זה שלכת, ואיך מתנהגים העצים, איך הם מכינים את עצמם לקראת תרדמת החורף. אתה רואה פה עץ אדום, שם עץ ירוק אדום, פה עץ צהוב, מדי יום ויום אתה רואה על הרצפה, האדמה, או הדשא, כמות עלים גדולה יותר, אותם עלים שנשרו מהעצים. כמובן שכל זה מראה מלהיב, והשמש עוזרת למתפעלים ליהנות מכך, וגם ישי הוא אחד שמתפעל.

זהו אמא חביבה, גמרתני.

אני עובר מבחן ביום ששי, והיום יום חמישי, כך שעלי ללמוד קצת. אז להתראות
ישי

לונדון, 26.9.72

ישראל ולאח שלום !

קיבלתי ממך מכתב מאד יפה, ישראל. לא שאני רוצה להחמיא לך ; אלא פשוט — כתבת מכתב מהלב, בדיוק כמו שאני אוהב.

לעתים אני המאושר באנשים ; ואפשר לחשוב שאינני אדם מסובך, ושהכל יפה בעיני. אני שר, "רוקד", ושמח כל הזמן... אז תדע לך שאותו ישי הוא די מסובך. יש לו בעיות. אבל הוא גם יודע להיות שמח, ואפילו מאושר, טוב לב ושלו. ועכשיו אני כותב בניחותא בחדרי השכור. יש לי זמן רב. שום דבר לא בוער לי. וכך נתפסתי במצב טוב לכתוב לך מכתב.

טוב לי בלונדון. זאת עיר נעימה. האנשים נעימים, מנומסים מאד, די אדיבים. האמת היא שצריך להבין "פרפקט" את האנגלית שלהם כדי לדעת איזה מין אנשים הם האנגלים, אבל כללית נעים פה. צדקת בקשר ללימוד האנגלית. אני סתם טיפש אם חשבתי שתוך שלושה חודשים אפשר לדעת אנגלית טוב. זה לוקח הרבה יותר זמן, וצריך ישבו רציני כדי להתקדם. ואני מתקדם, יש לי ישבן גרוע, ובכל זאת אני מתקדם קדימה קדימה. אינני נעצר. כל יום מלים חדשות נקלטות במוחי. כל יום אני יודע קצת קצת יותר טוב משפתם של האנגלזים (למרות שאישית קשה להרגיש בכך). מה שחשוב לי הוא, שאת הבסיס אני קולט עכשיו, כך שאוכל ללמוד בבית הלאה.

ישראל, עוד דבר קטן. אינני יודע בדיוק מה אתה עושה במילואים; רק חושבני שתצטער באם תשתחרר מכך. יתכן שקשה לך בתור ג'ובניק (בגלל פגיעה בעבר), אבל כאשר פתאום רוצים לעזור במצבי מלחמה כל שהם, אזי מצטערים שאי אפשר. כך שכדאי שתחשוב פעמיים. יתכן שבקרוב יבוא השלום (דבר שלא נראה לי), ואז באמת כדאי להשתחרר. אבל עכשיו אנחנו רחוקים מהשלום; ושנינו מבינים שכל אחד יכול לעזור במשהו כדי למגר את אותם טרוריסטים, או ערבים רוצחניים סתם. צריך לעזור. תעשה כרצונך ואל תשים על אותן שטויות שכתבתי.

שמעתי בהצעתך ובאמת לא אקנה מתנות. רק לכמה ילדים ממשפחתי, ולאותם ילדים במשפחה של נעמי שכבר התקשרתי אליהם. להם אני חייב להביא משהו. ילדים לא יבינו כאשר אומר שלא היה לי כסף. זהו. אני מסיים. אני מקוה שקצת מכל שכתבתי הבנתם, אינני יכול לשנות את כתב יד.

להתראות
ישי

— — — ישראל, תסלח לי, אבל כל הזמן אני מחפש ישי אחר, שאני חי אתו כל הזמן, סובל אותו ולא מכירו, כפי שאמרת שיקרה בחו"ל. מסתבר שלא מצאתיו. נוכחתי לדעת שקיימים בישי דברים מסוימים שידעתי עליהם לפני כן, ופה הם התחזקו יותר. ראשית, הסתבר לי שאני רוצה לחזור ארצה, רוצה להזניח את כל הלימודים ולשוב הביתה... אבל החלטתי משהו, ואני חזק בהחלטותי. החלטתי ללמוד אנגלית שלושה חודשים, וכך אעשה. שנית, גיליתי שאינני זקוק לקשקש בחברה כל היום; וכאשר אני רואה

ישראלים ברחוב אינני רץ אליהם, ואינני מפתח שיחה אתם. שלישית, גיליתי שאני רוצה לחיות בצורה יותר מסודרת, יותר מאורגנת, עם אשה שתכין לי ארוחת ארבע, עם סידור חדר, ואולי ילדים... בכלל — חיים משותפים יותר, ועכשיו צריך רק לתפוס את האשה... בינתיים אני כותב כל יום מכתב לזאת שמחכה. ומקבל שנים...

עכשיו נשאלת השאלה היכן אעבוד. זאת נקודה שכבר נהפכה לנקודת תורפה; כי במשך חיי לא מצאתי לי נקודת משען ועד היום אינני יודע במה בדיוק אעבוד. כנראה שאלך לעבוד במוסך בגבעת־חיים (סוד, לא לספר גם להורים!) אבל האמת היא שאני רוצה לעבוד בעבודה שקשורה בטבע, ואינני מוצא כזאת. פה גיליתי שאני באמת נולדתי לעבוד עם בעלי־חיים. אבל בגבעת־חיים הדבר לא נראה לי, ונעמי לא כל כך רוצה שאעבוד רחוק מהבית. לכן כאשר כתבתי לה שאי אפשר להתפרנס מטבע, היא מיד אישרה זאת במכתב חוזר.

נשאר אותה בטעותה — או בממזריותה, (תחליטו מה שתחליטו)...

להתראות וכל טוב, "שנה טובה"

ישי

נאלי . מאמר 1

תקשיבי !

לרוב, בשלבי ההיכרות הראשונים יש נושאי שיחה, ואחד מעניין את השני, וכך נעים לשני הצדדים. אחד מבין את נפש חברו, שופכים הלבבות, מזדהים, ואחר כך גם מכירים יותר טוב אחד את השני, תגובות, חסרונות ויתרונות. כך זה טבעי אצל רוב בני האדם.

אבל — במשך הזמן נגמרים הדברים. על הכל כבר בני הזוג שוחחו, ולעתים השתיקות יוצרות הרגשות לא כל כך טובות לשני הצדדים. אל תקחי זאת כל כך ברצינות, זה יכול לקרות, ובמיוחד לי. רציתי שתדעי שזו תופעה טבעית לגמרי, ולעתים כזה אני.

— — — וכן, לרוב, נשים זקוקות לבטחון ואהבה. והן משיגות זאת עם בחור, עם גבר חזק וטוב, שיוכל לנהל את חייהן, לפרנס אותן, כדי שחיי הבית יהיו טובים. וברוב המקרים את האהבה הן זונחות. ומעדיפות חיי שקט ובטחון. והאהבה חסרה. והאשה מתה בסופו של סיפור בלי חיי אהבה. אבל טוב לה מאד גם כך... דבר שאינני רוצה שיקרה לך.

רצונך בבחור שיהיה כליל השלמות ?
אני יודע שאינני מסודר. אני יודע שקל לי לא להתרחץ שבוע שלם. ואני יודע שאני לא אוהב ללמוד, ולעבוד כן.
וצר לי מאד שכזה אני ; ולעתים אני מתאמץ להיות פחות פרוח, פחות ולדותי, יותר רציני, אינני בטוח שאני מצליח בכך...

נעמי, חסר משהו. אינך מרגישה ? יתכן שזה חוסר סיפוק, חוסר חיים ארוכים ביחד, יתכן שחסר לך באמת הסיפוק שכל אדם מחפש, ולרובם הוא חסר. לי חסר אתגר, ולכן גם סיפוק, בחיי הרגילים.
אבל אינני מתרגז, ונראה לי שלרוב בני האדם חסר משהו.
אני מקוה שיהיה טוב יותר. מתי ? אינני יודע.

את חושבת שלא הבנתי מה מיוצג בי שלא יפה כל כך, בתקופה שלאחר הפציעה ?

אינך מבינה שהרגשתי בכך, שהרגשתי בעבודתי, בלימודי, ושהרגשתי שאין אדם שיוכל לעזור — רק עם הזמן יבוא הבטחון, והכוח הנפשי וגם הפיזי שחסר.

אנשים לא מבינים שהוא ברח לי באיזה מקום (ואני חושב שמצאתיו).
אז חשבו אנשים — מה יש לישי הזה ? מדוע הוא כל כך מסובך ?

— — — עכשיו טוב לי. אני חזק, נפשית וגם פיזית. ואני יודע שכל דבר שנרצה נעשה. נעשה הכל כדי שיהיה לשנינו טוב. ונלמד לשקוד כך שלכל אחד יהיה טוב. וביחד נרגיש את הווי החיים בדיוק כמו CLOCK, קצת איטי וקבוע. לא ניתן לשעוננו להתקלקל. תמיד הוא ידפוק. לעתים יתכן שהוא ירוץ יותר. נעשה תמרון והוא יחזור לקצב חייו הרגילים, דפיקות של תיקי-תק. נוסף לכך, שנינו אוהבים שהשעון לעתים נסחב יותר, ולעתים רץ מהר יותר.

כבר השלמנו עם אמרת אבא שאמר שבני אדם הם לא מכוונת, נכון ?

כתבת לי היום על פחד. חושבני שפחד זה דבר שלא כל כך יודעים עליו האנשים. חושבים כך, וחושבים אחרת. אבל האמת היא שאצל כל אחד יש ביטוי שונה לפחד. יש דברים שהוא יותר מפחד מהם, ויש סיכונים שהוא בכלל לא מפחד מהם.

אני נזכר שכאשר הייתי בצבא — לא הזיו לי בכלל לטייל בלילות, לרוץ קילומטרים בלי לפחד. ובאמת — אז הפחד אצלי לא בוטא בדברים, שכל בני האדם רעדו רק כששמעו עליהם — שישי רץ בלילה במדבר 20 ק"מ, בין בדואים, חיות רעות ועוד שטויות אחרות.

אני בכלל לא התרגשתי ולא הבנתי מה הם רוצים.

ומה קרה לי עכשיו? אינני יודע.

כנראה שאני מפחד מדברים שאין לי שליטה עליהם. למשל פה, כאשר אתה לא מכיר את האנשים ודרך חייהם, ואתה חי לבד בלי להישען על מישהו מחבריך, מישהו שיוכל לעזור לך בעת צרה.

שנינו לא יודעים מה זה פחד. תאמיני לי, שנינו לא התנסונו במצבים כאלה שראינו מה זה פחד ממשי.

זהו. דף וחצי על שטות שקוראים לה — פחד.

מה לך שם?

חושבני שאת צריכה קצת להסתובב בלונדון, להיות פסיק בין עשרת מיליון איש, ואז כל מה שלוחץ עליך עכשיו ירד, יעלם, יחזור הבטחון...

יתכן שחיינוכנו בבית שונה, והבטחון שפה מרגישים האנשים נובע מחיי שיתוף עם כל מיליוני האנשים, ויחד עם זאת בדידות מכולם. כי כאן אתה חי, קונה, מוכר, ומסתובב עם כולם. וביחד עם זאת אתה חי את חייר לבדך, בלי אדם, בלי עזרה של אחרים. כשאדם צעיר, ההורים עוזרים, החברים בבית-הספר במקצת; וכשהוא מבוגר — הוא לבדו, ומסתגל לכך.

יש לי פה בחדר חבר, שחי מספר שנים לבד, בלי משפחה ובלי אשה. מסודר מאוד, אפילו כשהולך לישון את התחתונים הוא מקפל.

יום אחד הלכנו שנינו לטייל, ובדרך שוחחנו. איך שהוא תוך כדי שיחה שאלתיו בן כמה הוא והוא ענה: "42 שנה".

— "האם יש לך אשה?" (בחוצפה מסוימת) והוא: "היתה לי, אבל היא הלכה עם גבר אחר."

— "כמה שנים", המשכתי "אתה לבד?"

— "כשבע שנים."

— "האם אתה מרויח טוב?"

— "לא במיוחד."

— "למה?"

— "כי לא למדתי באוניברסיטה."

— "וכך טוב לך?"

הוא: "SO, SO" (ככה ככה).

את מבינה את משמעות הדברים? אדם זה חי שבע שנים לבד, בבית שעולה לו שבע לירות אנגליות לשבוע. אוכל ארוחת בוקר על חשבון אם הבית. כל היום עובד, וחוזר בערב לישון לחדרו. אפילו חדר אין לו — פרט לבגדיו, וקצת אוכל שבחדר — הכל של בעלת הבית. והמענין שטוב לו. או יותר נכון הוא הסתגל והשלים עם גורלו. הוא לא מתאונן למרות שהוא מכיר חיים יותר טובים. הוא גם מכיר יותר גרועים. הוא אדם שחי חיים בינוניים, וכך הוא חי...

— — — רחובות לונדון לא הומים אדם. אין פה לצערי דיונוגוף. אין פה מזוללות ובתי קפה, ואין פה אנשים שאוכלים תוך כדי הליכה פיתה עם כבד, או ליתר דיוק — עם שתי מנות כבד (כמוני). האנגלים לעולם לא רצים, ומחכים בתורות ארוכים לאוטובוסים. אף אחד לא ירחוף אותך או יגע בך במקרה.

השעה תשע בערב והחושך מתקרב. הוא התקרב משעה שבע, ועכשיו הוא הגיע. כנראה שהשמש הביאה את האנשים כאן לתחושה של סבלנות כזו.

גם היא שוקעת שעתים וחצי. — — —

לונדון יפה בלילה. בצפון לונדון אורות הרחוב צהובים ויש הרגשה שהבתים אוהבים ומעדיפים אורות אלה על האורות הלבנים.

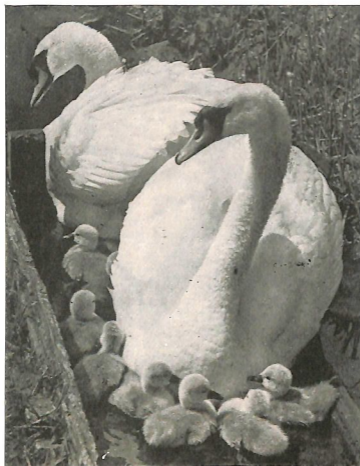
היום הלכתי ברגל מביתי לאזור המגורים ב"הנדון", כשעה וחצי. היה יפה, שמים כחולים, שמש צוחקת. ופה הביטוי שמש צוחקת ממש מדבר אלי. כי כל הימים כמעט עננים בשמים, ולעתים גשם יורד. ופתאום, כשיש שמש כל כך חמה, כל כך גדולה, ובמקום כל כך יפה אזי זאת שמש ממש צוחקת. — — —

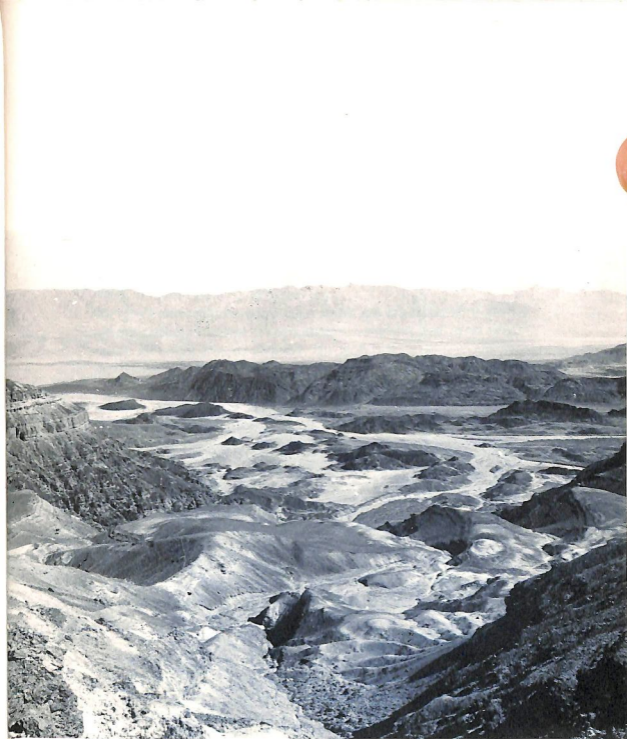
עברתי בין ארבעה פארקים. באחד מהם הבטחתי לעצמי שעוד אטייל. עשה לי רושם סבוך מאד, וזה כל כך מושך אותי. חבל שאין פה חזירי-בר. הייתי מחפש אותם אפילו עם פנס בלילה...
כל זמן הליכתי שמעתי את אדום החזה מצייץ, מן תקתוקים שאני מכיר מהחורף בבית. — — —

— — — ישבתי לשפתו של אחר האגמים, היה נורא יפה. אמא ברוזה שמרה על חמשת אפרוחיה. עקבתי אחריהם כשעה. אחר כך המשכתי ללכת, מתפעל מהיופי הזה — עצי ענק, דשאים ואגמים והכל בכפיפה אחת, תחת שמים כחולים שכמעט ולא תמצא ענן בהם. ראיתי דברים נורא נעימים כגון ילדים דגים, אוהבים מתעלסים, ילדים שהעיפו עפיונים. וכל "רצי העולם" עברו היום בדרכי. גם סנאים פגשתי, וראיתי קרב בין שני אלופים קטנים כאלה, על צמרות העצים.

הגעתی לאגם אחר, הלכתי לארכו וראיתי המון עופות מים : ברווזים פשוטים, ברווזים קטנים יותר, אגמיות, סופיות, ופה נעצרתי — להקת ברבורים לבנים, צחים, נקיים כשלג אוכלים מידי אדם.

בחיי, אילו הייתי מבין במוסיקה, אז — על יד אגם זה, כאשר הייתי רואה את הברבורים — היתה נפשי לגמרי מעצמה כותבת את אגם הברבורים...

היום נסעתי — לאן? נישת או לא? לגן החיות שנקרא פה 200. לפחות עם החיות אודהה. גם אני וגם הם לא יודעים לדבר, וכולנו נהנים ממה שיש לנו. גן החיות הלהיב אותי — ראשית בכמויות הרבות של בעלי-החיים, וכן במבחר הרב, ונוסף לכך בהרגשת הנועם שמרגיש כל אדם ואדם שם, כולל ילדים ונשים זקנות. החיות שם עצובות, ואני הייתי עצוב כמותן. כך שיש סיבה נוספת לכך שנמשכתי דוקא לכאן. במיוחד מצאו חן בעיני הדובים הגדולים — הם סוערים, ומוכרחים ללכת, כל הזמן ללכת...

— — — סליל הטייפ ששלחתם משגע אותי. השירים הישראליים לעתים עצובים, או שזה נדמה לי. אבל אנו היהודים עצובים, זאת עובדה שכבר שמתי לב אליה בבית. אנו הצברים אוהבים שירים עצובים וסנטימנטלים. במיוחד בצבא שרנו שירים כאלו. למה? שטיות...

אספר לך סיפור קטן: כשהייתי בצבא בשבטה, הייתי מתאמן בריצה, מן משוגע כזה לרוץ. כל היום הייתי רץ. לכלים אני רצתי, בחזרה — רצתי, בלילות רצתי. יום אחד החלטתי שהפעם ארוץ 40 ק"מ. אמרתי לעצמי — מה יש, כל יום 20 או 10 ק"מ, צריך לנסות איך זה לרוץ במדבר הזה 40 ק"מ. היה יום חם, ו"הלא נורמלי" הזה לבש בגד ים, נעלי ספורט, וקדימה — התחלתי לרוץ. רצתי 25 ק"מ, והרגשתי שגרונה נשרף, היה חם מאד, כ-35 מעלות צלזיוס. והמשוגע הזה כל זמן הריצה מנחם את עצמו שהוא פייטר רציני, ולא יקרה לו שום דבר. תוך כדי ריצה ראיתי כמה בורות מים והחלטתי לשתות קצת. רצתי לבור הראשון, והוא היה ריק, לבור השני, השלישי והרביעי — כולם ריקים. הייתי רחוק משבטה, והרגשתי שאני חייב להגיע בחזרה לפני שאתיבש. רצתי, כשכל הדרך אני עובר ליד בורות מים, כולם ריקים, וחושבני שכמעט התיבשתי. הגעתי חסר נשימה, גרונה שרוף לגמרי, ובשארית כוחותי עשיתי לברז. חושבני שאחר כך יומיים שלמים שתיתי, עד שהרויתי את צמאוני. ומאז, אני משוגע למים. כשהיינו בטיל במדבר יהודה היה גשם, ואחר כך שטפון. השתאינו ליופי הזה. גם בבית-ארוץ, כשהיה שטפון בוודי הייתי רץ תמיד לראות זאת. זה כל כך מושך אותי.

הייתי בטויל בשבת, עם אופני. רציתי לספר לך שנהניתי נורא. נסעתי בין שדות, וחשבתי לתומי שאילו היו לנו שטחים כאלו, כל הבסיס לחיינו היה משתנה. אנגליה זאת ארץ ברוכה באדמות.

— — — פה גם יש כבוד לאיכר. האנשים לא מזלזלים באותם עובדי אדמה. זה כנראה בגלל ההתפתחות של אותה עבודה. הידע הרב, הכלים הטובים, הטרקטורים המשופרים והתודעה האנגלית.

— — — בארץ יש הרבה ערבים שעובדים באדמות. אנו מעבידים אותם, וזה לא בריא לתושבי ישראל. כי הם מתרגלים לעבוד רק בעבודות נקות : לא להזיע ולא להתאמץ, לא להתלכלך, כמו אותם עירוניים שהיים מכל אותן עבודות משרדיות — מאד לא בריא ליהודים בארץ להיות רק עם אינטלקטואלי, עם שאיננו עובד.

— — — אני מנסה לכתוב לך תוך כדי נסיעה ברכבת. ניסיתי לישון בישיבה. ידעתי שעלי לנסוע מעל תשע שעות, וכדי שאוכל לטייל למחרת אני חייב לישון. כך שישבתי, עצמתי עיני, והשינה לא באה. התכווצתי. שכבתי מקופל על הכיסא שלי, ועצמתי שוב את עיני. הרכבת טסה. הרגשתי את הדפיקות הקצובות שלה, והשינה לא באה. התעצבנתי.

כל פעם שפקחתי את עיני ראיתי לפני שלוש כוסות. אלו היו הכוסות של האנגלי שישב ליד החלון, וכל רגע פקחתי עיני, והכוסות עוד היו שם. נרדמתי והלמתי שאני יושב מקופל בתוך כוס אחת, ומנסה לישון, והדבר לא עולה ביד, כי פשוט אינני סובל לישון מקופל. כאשר התעוררתי שוב, רבצו להן שלוש הכוסות במקומן, והיה נדמה לי שהן צוחקות עלי, קורצות ומחייכות...

סקוטלנד

יצאנו ב־10.30 בבוקר מגלסגו לראות את ארץ הפלאות. ובאמת סקוטלנד היא אחת מפנינות גן העדן; ובמיוחד עכשיו, כאשר השלכת במצב חלקי. ישנם עצים ירוקים, צהובים, וישנם כאלו אדומים וסגולים, וכל הערבוביה הזאת הוציאה אותי משיווי משקלי.

כל כך יפה.

המים בפפורדים ובאגמים בהירים וחלקים לגמרי. כך שיש לך הרגשה כאילו שכמו ראי, כדי שהאנשים יראו את הגדה שממול בצורה נורמלית ובצורה הפוכה.

אני זוכר שישבנו בחדר האוכל של המלון, אכלנו ארוחת בוקר וצפינו לפיורד, כשעננה עדינה התחילה להתרומם מהמים, אט־אט, והזריחה נתנה גוון אדום לאותה עננה, ולהר שמנגד. קשה לתאר במלים את היופי הזה. אינני חושב שאחזה ביופי רב מזה. אולי יופי שונה, אבל לא רב מכך.

נסעתי באוטובוס על מדרון צמוד לאגם, בתוך חורש או יער, וחשבתי לעצמי עד איזה גבול אפשר לראות ולראות. האם אין איזה גורמים שכאשר אתה מגיע אליהם, אתה כבר לא יכול לראות יותר, אתה כבר נכנס לשפע כזה, שרצונך לעצום את העיניים, ולנוח. אתה כבר ספוג מדי. אישית, הדבר מגיע גם אצלי לנקודת שיא, אבל עוד לא הגעתי אליה. ובכל

הטיוול, כאשר נסענו צמודים לאגם זה או אחר, הסתכלתי ביערות סביב, באנשים השטים בסירות, בהרים, ובכלל. וכשעלינו לרמה מעל האגמים הייתי די עייף, אבל המשכתי להסתכל על משטחי השרך, על הכבישים, על הקיוויות. חברי, אותם אנגלים מצחיקים, כבר נחרו באוטובוס, ואני עוד הסתכלתי והסתכלתי.

— — —

אני מתחיל מיד בנושא החשוב לשנינו. תקראי הכל, ואחר כך תעני, ותגידי מה דעתך על כל העניין.

קיבלתי מכתב משמוליק כהן ובו הוא כותב :

"ישי, תסלח לי שהפעם אהיה נוקשה אליך, מעליב ולא כל כך נעים. אבל מה שאני עומד להגיד עכשיו ידוע לעוד כמה חברים במשק ואני משוכנע שהם מצדדים בכל מלה ומלה שיוצאת ממני ברגע זה.

אינני יודע למה, אבל משק בית-אורן, הקטן והמסכן הזה, מחלק כל הזמן מחבריו הטובים לכל משקי הארץ — לנעו, לגבעת-חיים לגבעת-ברנר, לענין כרמל, ועוד. מדוע כולם יודעים לגדול על ברכינו וכאשר הם צומחים, הם מוצאים בחורות בכל מיני מקומות ועוזבים. מדוע כך, ישי, מדוע אתה שכל כך אהבת את בית-אורן, מוכן בן רגע לקום ולברוח?

שוב אני אומר לך ישי, אני מאד מצטער שאת כל הרתיחה שבי אני שופך עליך. בעצם הייתי צריך לשפוך מלות עידוד, עקב היותך בנכר, אך כנראה רק משום שאני מעריך אותך (ביחד עם הברזלים בראש) כפי שאתה, אני מרשה לעצמי לכתוב בדיוק מה שעולה בראשי בדקות אלו. — — —

למה כתבתי לך, נעמי, חלק כל כך גדול ממכתבו? כי רציתי שלא יהיו דברים לא ברורים (והרכבת שלנו נורא איטית), שתדעי בדיוק מה כתב לי מזכיר בית-אורן.

ראשית אני מודיע לך ששמוליק לא מצטייר לי כמזכיר, אלא כחבר; ולו אני יכול לכתוב על כל הלחץ שיש לי מהזמן האחרון בבית-אורן. לכן גם כתבתי לו מה קרה לאותו ישי מיום חזירתו מהעבא, מיום היותו בבית-אורן לאחר הפציעה, והיותו מבולבל קצת. בקיצור סיפרתי לו על כל מיני בעיות שהיו לי ושלא נפתרו. וגם עכשיו — אם אחזור לבית-אורן, היכן אעבוד?

סיפרתי לו שכאשר נעשיתי מרכז החטיבה, התחלתי להכיר את החברים קצת יותר מקרוב. אמרתי לשמוליק שעכשיו אני רואה את בית-אורן באור אחר. הזכרתי מטפלות שכירות שעובדות במשק, אנשים שכמעט לא עובדים ואיש לא אומר מלה, חוסר משמעת בעבודה ועוד ועוד.

אבל אחרי שכתבתי לו כל זאת ושלחתי, חזרתי לחררי, ונרגעתי. קצת חשבתי, ומיד לקחתי את הבלוק הזה והרצתי מכתב שני לשמוליק, ובו כתבתי שהכל שטויות, ואם בית-אורן היתה נראית לי בית, הייתי חוזר אליה. כתבתי שכללית הרגשתי טוב בבית-אורן, רק שחיי משפחה שלי לא נראים לי בקיבוץ זה. ואת השאלה שהוא שאל אותי, עליו לשאול את חברי בית-אורן. אם כזה המצב, מדוע הם, החברים לא בודקים את עצמם ? אולי משהו אצלם לא כל כך בסדר ? כי הרי אחרי שהמקרים חוזרים ונשנים צריך לבדוק מה קורה, מדוע זה כך. אחרי גל עזיבות כזה, צריך לבדוק אם הטבח נורמלי לגמרי. כי הרי כל העוגות שלו לא טעימות ושרופות. יש דינמיקה קבוצתית בבית. שיעלו את אותו נושא. שיראו מה קורה במשך הזה. מדוע הצעירים בורחים. ואין רצון, ואין השתרשות של הבנים.

אני, אישית, מבטיח לך שזה יעזור.

ובכלל, אישית, הייתי מביא גרעינים.

נעמי, את מבינה — זו בעיה.
גם כשאהיה בגבעת-חיים יעלו בי זכרונות מקיבוץ בית-אורן.
אל תנסי לשכנע אותי בטובת גבעת-חיים.

כאשר אתה מתרגל לחיות עם אנשים, אז למרות שאתה רב אחס לפעמים, אתה קשור אליהם. ולי יהיה קשה לעזוב אותם, יהיה קשה להיפרד מכל אותם אנשים שאני קשור אליהם. אותם עובדי אדמה פשוטים. ואומרים הכל בפנים, בלי פחד, בלי בושה, בלי בעיות.
אבל החלטתי שאין לי מה לחיות בקיבוץ זה. ושיסלחו לי כל החלוצים במשק. אני רק מקווה שיהיה לי קשר עם המשק, ובאם לא אוכל להסתדר עם ה"סדר" בגבעת-חיים, אוכל תמיד לחזור לכיתי הישן... וכך אני אפרד מהאנשים, אפרד בתקוה שלא יכעסו עלי.
רק אל תעזרי לי, בחיי שאסתדר, ועל הצד הטוב ביותר.

כמובן שיש בעיות בבית-אורן. את מכירה מקום שאין בו בעיות ? תספרי לי על כך. נלך שנינו לחיות בו. אבל חושבני שלא תמצאי. בכל מקום יש בעיות ; והיתה תקופה שלי היו יותר מדי בעיות, וחושבני שרובן רק באשמתי, וחלקן כנראה גם בגלל שהחברים קצת קטנוניים.
אבל אנו לא ניפרד בגלל בעיות אלו. חיי משפחה חשובים יותר מבעיות בית כאלו. יותר טוב לגור באורחה ולחיות טוב עם האשה, מאשר לגור בארמון ולא להסתדר עם האשה.
אל תדאגי בקשר לכך ובקשר לשנינו. לנו יהיה טוב, ואפילו אם אעזוב את מכורתך, לא כל כך הרבה אצטער על כך. קצת כן, אבל לא יותר מדי...

אני רוצה להגיד לך כמה דברים, כי יש לנושא השלכות.
ראשית — אני רוצה לטוס ארצה, ואחר כך לעבוד, לחיות, לחיות טוב. להקים משפחה, ולראות בכלל איך זה בגבעת-חיים, איך זה לחיות כבעל לנעמי, וליהנות. נכון, עכשיו אינני רוצה ואינני מוכן ללימודים. גם להתישב במקום מסוים צריך לדעת ; ואני כבר מזמן לא יושב טוב בשום מקום. גם בבית-אורן ישבתי ישיבה רעועה מאד, עם הרבה צרות ובעיות, ולקחתי באמתחתי לקחים לפעמים הבאות. אז נסכם שראשית אני רוצה לנוח, לחיות

אתך, לחיות טוב, ליהנות מכל אותם הדברים שהקדוש ברוך הוא מאפשר לנו לעשותם.

שנית — אומרים שכאשר אדם נוסע לחו"ל, הוא מכיר את עצמו יותר טוב. יתכן. אינני חושב שאני פה מכיר את עצמי הרבה יותר טוב מאשר בבית. נכון שיש לי פה המון אפשרויות, המון דברים לעשות שתלויים רק בי, ואינני תלוי באף אחד מן הצד. אבל בסך הכל נשארתי אותו אדם, עם פחדים מדברים מסוימים, וסיפוק מדברים אחרים. ואני משוכנע עכשיו שאני מסוגל ללמוד. יש לי מדר של אנשים שלומדים אתי ביחד. אני רואה את כושר התפיסה שלי, וכמה אני צריך לשבת.

אני יודע שאני לא גאון במתימטיקה; והענינים לא באים מעצמם. אבל אני יודע שאינני טיפש, ושכל דבר אפשר ללמוד. ובאם אחיה בגבעת־חיים, או על הירח, וארצה ללמוד, מתוך דחף פנימי, אעשה זאת. אבל עכשיו, ראשית אחזור הביתה. ואחר כך, אחרי כמה שנים של עבודה נראה ונחליט.

- אני מקוה שתפסת ש :
- א. לא לוחץ לי בשום מקום.
 - ב. לא לוחץ לי עכשיו.
 - ג. נחיה ונראה, לא בוער עכשיו.
 - ד. אל תקימי סערה בתוך כוס מים.

נראה לי שכל האהבה הזאת שנוצרה בינינו, אותה אהבה חסרת מעצורים, מלטפת ולוחשת, קוראת לי לרוץ הביתה, לארץ. אותה אהבה שכל כך התפתחה בזמן האחרון, במיוחד בקשר המכתבים, אותה אהבה שגרמה לי לא להסתכל בבנות, נערות, גבירות אחרות, אותה אהבה שכל היום אני חושב עליה, על הגורם מהצד השני של המכתב, אותו גורם שקורא את מכתבי בשקיקה כזאת, וכותב לי בלהיטות כזאת, אותה אהבה שנגמרו לי כל התיאורים עליה...

על אותה אהבה פחד רב אני מפחד שפתאום אתערור והחלוט ימוג. חלוט נהדר מלא צבעים חזקים, שירה ורנה ושמחה — כל זה רק חלוט. כי הרי אינני יכול להאמין שיקרה מין דבר כזה בעולמנו המכוער, בעולמנו שהאנשים רק הושבים איך להרויח יותר כסף; אותו עולם מכוער, לי הוא כה יפה כי אני אוהב נערה אחת — — —

— — — נכנסתי לאמבטיה. זה היה נהדר.

הסתבנתי. חפפתי ראש, ופתאום הרגשתי הרגשה לא טובה. תהיתי מה קרה לי, הרגשתי שקיבלתי בזה הרגע מצב רוח עגום. ולמה? משום שהייתה לי הרגשה שכתבתי לך אתמול כמות שטויות בלתי מבוטלת.

את יודעת, אומרים שאדם חכם זה אדם ששוגה פחות מחבריו. כולנו שוגים, אבל זה ששוגה פחות הוא החכם יותר. ואני, ברוך השם, שוגה כל הזמן; וזה מעלה לי את עצבי שאחרי שכתבתי לך מכתב אינני קורא בו שוב, עולח אותו, ואחר כך נזכר במה שכתבתי ועיני ממש מתמלאות ערפילים, ראשי מתחיל להציק לי.

הרי מה שכתבתי לך אתמול ישגע אותך. את לא תוכלי להאמין לסיפורי. תהיי משוכנעת שאני מעמיס עליך משקלות. וקטנה כמורך לא יכולה להחזיק משקל כבד. ועכשיו עצבי ממש משתוללים, איך אני כותב לך את כל הרגשותי, בלי שום צנזורה פנימית...

יום-כיפורים באנגליה

יש לנו על יד הבית, ממול לחלוני, עץ תפוחים, שכבר חודש אני מלוה אותו בגידול פירותיו.

(— — —) את יודעת שעכשיו אני צם; אבל יש לי המון עוונות, ושנינו יודעים שהצום לא שווה כלום באם אדם גונב כל השנה, וחושב שאפשר לחפות על זה בפעם אחת בצורת צום — —).

ובקשר לעץ הזה —

תכננתי לגנוב משם תפוחים. הם האדימו והיו כל כך יפים. פה בלונדון חשבתי פעם לגנוב קצת. והנה תכננתי זאת ליום ראשון — אתמול.

והנה אתמול חזרתי מטויל בקמברידג', וגיליתי שאין אף תפוח לרפואה על אותו העץ.

עכשיו הוא לפני, יבש, מכוער. אני שונא אותו.

אין עליו אף תפוח אחד.

כל הכיתה שלי עשתה היום שמח, לכבוד הסיום.

הלכנו לבית בירה לשמות. המורה, שקצת מכוערת, הלכה אתנו ושחררה אותנו מהשיעור שלה לשם שתיה עם כל התלמידים.

היא היתה נורא אומללה.

"טום", המורה הצעיר, קנה את כולם, וכל השתיינים, במרכאות כפולות, עמדו לידו.

אני ריחמתי על אותה המורה, והרגשתי כבר מבחוץ שכך יהיה כשניכנס. לכן שתיתי אתה את אותו המשקה. הזמנתי פעמיים, לי ולה. ישבנו יחד ושוחחנו. ואני מקוה שהיא הרגישה טוב. כי גם לאלו שלא כל כך יפים מגיע לפעמים להיות שמחים. ושגם להם יהיה טוב.

— — — בקשר לרועי של עדנה, שבכה כששמרת בלילה. חושבני שעדנה לא טועה. ישי איננו מבין בפסיכולוגיה כמו כל הנשים בעולם... אבל הוא יודע שאצל ילד, שאיננו יודע לדבר, צריך להיות ערניים בקשר לכל מיני תופעות אצלו.

הרי גם עדנה, וגם את, לא יודעות מה רועי רוצה; כי אין לו אפשרות ביטוי כפי שיש לנו. אז אולי בכל זאת הוא זקוק למשהו, דבר שגורם לו להתעורר בלילות?

איך אפשר כזה קטן לחנך שלא יהיה מפונק?

אז שעדנה תפסיק עם השטויות, ותשאל גדולים ממנה מה עושים כאשר הילד מתעורר בלילה. יתכן שהוא זקוק לאמא, אז שתקח אותו למיטתה. נכון שאחר כך, כאשר הילד גדל, אפשר כבר לחנך אותו. הוא כבר מבין, והוא יודע להביע צרותיו, או בעיות שמתפתחות אצלו, אבל עכשיו? את יודעת, אני הייתי הילד הרגיש ביותר בבית-אורן. בכיתי המון עד גיל 11 או 10, והחבר'ה קראו לי "בכה".

— — — ילדינו יקבלו חינוך אחר; ואני אפנק אותם עד לגיל שבו אפשר לספוג דברים מכאיבים ולהחזיק מעמד, ואז יהיה להם יותר טוב. אני כל כך רוצה להיות, להתחתן, לעשות ילדים. אין לך מושג עד כמה אני רוצה זאת עכשיו, ומרגיש שאני בשל לכך.

כשהיו לנו ילדים הם לא יבינו מה יש לאבא שלהם, הוא משוגע כל כך, כל כך אוהב ויאהב אותם. ובכלל שנינו נדע לאהוב ילדים. את חושבת לפעמים על זה? הרי אסור, הזמן ארוך כל כך, וילדים לא נוצרים ברגע אחד, וגם לא בדקה, או שעה. אבל נעים לחשוב על דברים שיש להם סיכויים שבאמת יתגשמו, וסיכויים גדולים מאד.

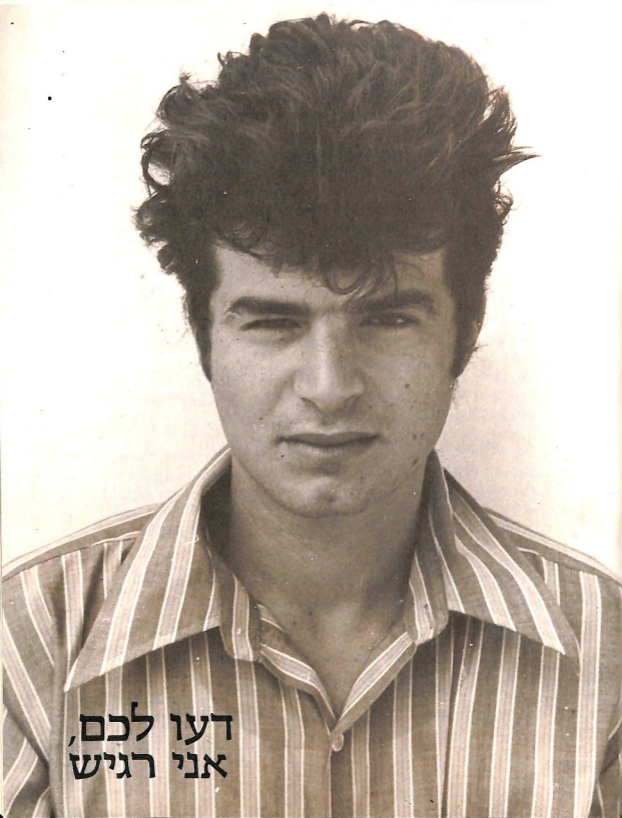
סקוטלנד, 15.10.72

לכולם שלום

זהו! אני מתחיל לרוץ הביתה, ועובר בדרך חמש מדינות. ראשית הגעתי לאחד הקצוות של גן העדן, כי סקוטלנד עכשיו יפהפיה. כמו בחורה יפה שעוד הוסיפה איפור. העצים עכשיו בשלכת, וזה מגביר את העניין.

ישי כמעט יוצא מדעתו.

להתראות, אני מקוה שגלויה זו תשיג אותי ולא להיפך.

דעו לכם,
אני רגיש

ספסל הקפה זיטא עזבו את סא היפויק. מעבר
לדנאה הכשחית, היה לה אמנעי בשליש לזכות
בתשומת ז. מעולם לא הכין קפה לעצמו,
לא בחדרו ולא בחדר ההורים. גם אחרי
נישואיו לא שנה מנהגו זה; וכשנעמי לא היתה
בחדר, ברל לא דירתה של אחותו וציוה: "ענה,
מהרי, עשי לי קפה". אם מוטק עיסוק לא
נענה מיד, רל החוצה וכיתת רגליו עז לחדר
של אמו, שגרה בקצה השני של המטק; ואם לא
מצא גם אותה, הלך חלטה, לחברים, שגרו
ספעמים במרחקים נכרים - עז שנענה. או
שהכין לו קפה, חייב היה להגיש לו הכל -
סוכר וחלב, ולהתמסר לו בלי עיסוקים רביים.
אל התמתח בהנאה והרים בחוסר נאום מוחלט
את רגליו על השלחן. לזה היה הרגע לתתיחות
הז. כל מה שהעסיק אותו מצא את פורקני
עליו ספסל הקפה. לא תמיד הזנ, וטך
עיסוק יוא יואי, שהקשבתו והתמסרותו של "מולג"
חשובה באותו רגע מעבר לנזל השחור - וחלב.

באחד הימים הראשונים שלו בענף, מישוהו העיר לו, כמעט כלום לא, וישבו הרבה אנשים בחדר־האוכל ברפת. אז הוא אמר: "תדעו לכם שאני רגיש, ואני מדבר בכל הרצינות, אני מתכוון לזה. אני רגיש ו... תתחשבו בזה! כי אם אני נעלב — אז אני נעלב באמת, אל תחשבו שאני עושה את עצמי"...

הסתכלתי עליו ככה במין תמהון כזה. אחר כך כולם יצאו ונשארתי אתו לשעות קפה. אז אמרתי לו: "מה זה ככה — על האמת? אז צריך להתיחס כמו אל ביצה רכה?" והוא ענה: "לא בדיוק ככה, אבל כשאני נעלב אז אני ממש נעלב, ואז זה לא נוח כל כך"...

ובזה התחילה ההתייחסות שלנו ממש. אחר כך הוא היה מופיע כל יום, נכנס: "מי עושה לי היום קפה? אתם יודעים שאני לא יודע להכין קפה. ואת, אל תצחקי עלי"...

תמיד היתה לו בצד מן תוספת כזו של התייחסות פרטית לאנשים שהוא מרגיש אליהם קרבה...

יום אחד צבע ישי את מיכלי התערוכה, כל קווצת שיער שלו היתה בצבע אחר. אותו יום בא ה"גן" לבקר ברפת, ואיציק שלי נשאר אתנו. הוא נדבק אל ישי... וישי אימץ אותו. כל הבוקר הם היו יחד על המיכלזון. למעלה למטה, למטה למעלה... שניהם גמרו את היום צבועים לגמרי...

ישי פלט פעם ששעת העבודה הכי טובה שלו זה מארבע אחרי הצהריים, עד ארבע וחצי. למה? כי עד ארבע הרפתנים מתרוצצים ברפת, ומבלבלים לו את המוח. מתסכלים אותו. הוא לא מספיק פה, ולא מספיק שם. בארבע כולם מסתלקים. הוא נשאר לבד ואז אפשר להתחיל לעבוד בשקט. אבל בארבע וחצי הוא פתאום נזכר שהוא היה צריך להיות בארבע בבית, ונעמי תתרגז אם הוא יבוא מאוחר... ובסוף היה מגיע הביתה בשש.

והיתה העוקצניות של ישי. כשיושבים בישיבת הענף: "תראו, אני לא שייך כאן לישיבה, אבל יש לי מה להגיד, והגיע הזמן שיתחילו לשמוע גם את האנשים הקטנים בענף." ואז יכול היה לשבת רבע שעה ולהפגין את כולם: "אבל אתה אמרת שאתה לא בא לישיבות, אז מה אתה עושה פה?"...

זה היה הסגנון...

בכלל, לי היו נעימות הישיבות הסתמניקות האלו, של לא כלום, של דיבור על משהו, בהפסקות ברפת, כשלתע מגיעים לכל מיני סיפורים. בדרך כלל הוא דיבר יותר, ואני הקשבתי. והיו לנו כל מיני ויכוחים פילוסופיים, על התנהגות של בעלי־חיים, בטבע, בשבי, ליד אנשים. הסתכלתי עליו כמו על

מין איש מדע בגלל הדברים האלה, למרות שהיתה בו דוקא מין קטילה עצמית לגבי יכולתו.

היה בו פיתוח עצמי כל כך משכנע.

אני לא חושבת שיש הרבה אנשים שלמדו טבע באופן שיטתי שיכולים בטיול להבחין בדברים כמוהו. זה לא לראות צפור ולזהות צמח, אלא — הסתכלות על תופעות, התנהגות, תהליכים — בעין של אמן.

ומה היה התפקיד שלי ברפת? להרגיע אותו כשהיה מתרגז. כי הבנתי שזוהי הפגיעות "הישיאית" הזו, ולא ממש התרגזות...

כשמישהו העז לפתוח את ארגז הכלים של ישי, ולהוציא משם מברג — זה היה יכול להתרחש אותו: "לרפתנים יש את שלהם, ולי יש את ארגז הכלים שלי." הוא הנהיג מנהג חדש ברפת הבלגניסטית שלנו — ישי נועל את מחסן הכלים! הרפתנים התחממו: "מה פתאום הוא הופך סדרי בראשית?!" והוא: "אם אתם רוצים שאעבוד פה, אז ככה זה יהיה. אצלי לא יגעו בארגז הכלים. אתה רוצה — תקנה לך ארגז כלים משלך, וכעבור יומיים לא יהיה בו כלום..." הוא תפס שהרפתנים הם בלגניסטים, והתרגל לסגנון שלהם, עם התרגויות פה ושם. אבל בענין הזה התעקש והצליח.

זאת היתה השנה שלפני המלחמה. בחיי, כל כך הרבה דיברנו. מתי יצא לנו לעבוד בכלל? אני נזכרתי עכשיו בכל כך הרבה שיחות ממושכות שלנו, ישובים במשרד ברפת, על כוס קפה כמובן...

עלי אתר

לכתוב עליו זה כמו לכלוא את דמותו

לבטא את דמותו של ישי בכתב הוא כאילו לעצור בעד התנועה הבלתי פוסקת בה היה מצוי תמיד, כמו לסגור אחת מן החיות האהובות עליו בכלוב ולתאר אותה במצבה הבלתי טבעי.

אחת התכונות הבולטות ביותר בישי היתה הדינמיות שלו, הן הפנימית והן החיצונית. תמיד, תמיד היה עסוק במשהו.

זכורתני שפעם הזמנו את נעמי וישי לשתות אצלנו קפה, רק התישב ישי וכבר פלט: "טוב, עד שהמים ירתחו, תביא, נתקן את האופניים. נעשה משהו בידים." במיומנות בלתי רגילה היה הופך והופך באצבעותיו הארוכות עד שהיה הדבר מתוקן ומוכן לפעולה.

גם כשהיה עסוק רק בשיחה היה כל גופו נתון בתנועה. רגליו הארוכות פרושות לפנים וידיו נעות הנה והנה, פעם שולפות סיגריה, פעם מתקינות משהו ופעם מקלקלות בכדי לתקן. ופניו, לעתים מחייכות ולעתים מרצינות כשעינו השמאלית מתקטנת ומתרכזת באיזו מחשבה בלתי נודעת.

כשהיה מצוי בחברת אנשים היה תמיד חיוך ביישני מקשט את פניו כשמידי פעם הופך הוא לצחוק מלא וכובש.

פעם שאלה-אמרה אמו על ידי: "עד מתי ישאר ישי ילד?!" ישי נשאר ילד, בה במידה שילד מבטא בשבילנו סקרנות ראשונית, ספונטניות בהבעת רגשות והתייחסות טבעית ובלתי נלמדת לאנשים.

ערב אחד נכנס ישי לחדר של חנה בשעה שהתקיים שם חוג ליהדות. ישי ניאות בביישנות "רק" לשתות קפה, אך מיד ראתה שהוא נתפס לנושא שהועלה באתרו זמן בחדר והוא אף לא הסתיר זאת.

ישי היה רחוק מלהיות הטיפוס של תלמיד מסודר ושקדן. נהפוך הוא. לפי סיפוריו וסיפורי חברים — חדר תלמודו היה הכרמל, ועזרי הלימוד היו רגליו המקפצות על הסלעים, ידיו החשות כל צמח וחי ועיניו התרות אחרי כל אלה. אך ישי ניחן באינטליגנציה טבעית ובאינטואיציה לא רגילה שסייעו לו גם בשיחות על נושאים חדשים ורחוקים ממנו, כאלה שפשוט נקרו על פני דרכו ומשכו את תשומת לבו.

ביחסו לאנשים היתה תערובת של ביישנות עם רצון להתקרבות, לקשירת שיחה ולגלוי לב. ישי נתן קרדיט עצום לאנשים. חיבתו היתה מובטחת לכל איש עד שלא הוכיח שאינו זכאי לה וזה היה קשה כי ישי היה סלחני מאד. רק לצביעות והוסר כנות לא יכול היה לסלוח ומאנשים שגילה בהם תכונות

אלו היה מתאכזב בצורה חר־משמעית.
כשהיה מחבב מישחו היה מבטא זאת בטבעיות ובפשטות נוגעת ללב. ערב
אחד נכנסנו לחדרו. ישי קפץ מהכיסא: "איזה יופי, כרגע אמרתי לנעמי
שאני הולך לקרוא לכם." במובן זה של רכישת חיבתו לא היתה זכותם של
אנשים גדולה מזו של החיות. מי שלא ראה את ישי נפגש עם ננסי לאחר
יום עבודה, לא ראה שמחה מימיו.
על ישי לא צריך היה לומר, ששום דבר אנושי לא זר לו אלא ששום דבר
חי לא זר לו.

נורית גרון

לאחר כל מחנה הנסים אהחזיר בן את
השיבה לחיים. נורמליים, כאילו לא קרה
דבר. אך כובד? הזאת מסובלים אני
לשכוח ולהתעלם מה שעבר עלי? חלילות
המחנה וכח ההרס השביעים עלינו
ומסקיעים בן את השקעים. עומד אתה
אולי טחות אדירים שאין לך שליטה עליהם;
עצ כי יכולת של האדם הקובד לשמור על
איזון נפשי ושינוי השקל, היא מרחיבת נצחון
אולי חוסר האונים.

18.10.73

מה הענינים נעמי ?

כבר נולד לנו משהו ? כשיש הפוגת מה אני נצמד לטרנזיסטור, אולי יודע משהו. — — — צה"ל נלחם, פורץ, וחיליו מצידה המערבי של התעלה. לא יפה. מכוער עד מאד. אבל אין מה לעשות, כאלו הן המלחמות. שוב אני יושב בכלי שכה אהוב עלי. אותו כלי שאיבדנו כל כך הרבה לוחמים עליו. אבל איכשהו יצא לי להיות מאחור. עברתי מפה לשם, העבירו אותי מעוצבה אחת לשניה, ותמיד מאחור. קצת מתסכל ; אבל אני מציינת לפקודות גם בעתות מלחמה.

עכשיו הכל מתנהל על מנוחות עדן... — — —

לדעתי — יומיים שלושה ותהיה הפסקת אש.

להתראות, ד"ש נשיקות וגעגועים

ישי

19.10.73

רוחמה ואבא שלום !

לפי החדשות אני מבין שלמעשה את המלחמה ושלביה הקריטיים כבר עברנו. אני גם יודע שמלחמה זו גרמה לאבידות רבות מאד ; וחברי שהיו אתי מימי הצבא נפלו פה, ולפעמים משגיאותיהם.

צר לי. אני חרד לחברי במשק, הן בבית-אורן, והן בגבעת-חיים. גם לאהוד אני חרד, ובתפילה שתיגמר מלחמה מכוערת זו ושאמצא בבית את כולם בריאים, למרות שזאת אשליה. אני יודע שהפעם שילמנו מחיר יקר, ויש סברה הגיונית שאינני רוצה להעלותה על הנייר.

פה היום רוגע, אחרי ליל התרגשויות.

שמעתי שעכשיו חיילינו עושים חיל, וזה נעים לי לשמוע זאת.

אני יושב ומשתזף. צמח לי זקן שמאכזב בדלילותו.

אינני יודע מה הולך בגבעת-חיים. מה עם נעמי. אני יודע שהיא צריכה ללדת וכבר עכשיו רשאי אני לאמר בודאות שיש לי משהו. אבל צר לי שבאמת את כל העובדות אין באפשרותי לדעת.

אתמול העבירו אותי למקום חדש. כך שגם הגלויות ששלחתם לא יגיעו.

מה שלום אהוד ממלוך, עמית, אהוד וכולם.

אבל תשובה לכך אדע כבר בבית.

להתראות

יש

20.10.73

נעמי שלום לך !

כבר עברו כמעט שבועיים. יתכן שאלה השבועיים בהם נחוצה לך עזרתי.

אך מה אפשר לעשות — כולם נלחמים. כולם פה. וטוב שאני ביניהם.

מתחיל להיות טוב. אמנם אינני בחו"ל אבל כבר הייתי, זוכרת ? (באנגליה, לפני שנה).

מה עם הצפרדע שלנו, הגיע הזמן שאשמע ממנו איזה קוה-קוה. ואולי בעצם מאמו, שתדווח, תכתוב, או משהו מעין זה. מסביבי כולם ילדים, בעבא סדיר, ואני האבא היחידי פה. האבא שהיה במלחמת ההתשה. האבא שרעשי תותחים לא כל כך מפריעים לו (נשכח שאין לו אוזן אחת).

איך זה שפתאום את אמא ? ואולי בעצם עוד לא ?

ד"ש לעדנה, לאמא ולכל משפחתך.

להתראות נשיקות יש

ישי הצטרף לחטיבה סדירה אשר לחמה בשלב הבלימה בגזרת המיתלה ועתה התארגנה לקראת צליחת התעלה מערבה. מחלקתו היתה מורכבת משלושה קצינים כמפקדי טנקים ומחיילים סדירים ומילואים שהתלקטו תוך כדי המלחמה מיוחדות שונות. לאחר יומיים של התארגנות באזור ציר הרוחב, נעה היחידה בליל ה-19 לכיוון הגשרים. לחטיבה ניתנה הוראה להשאיר מחלקה לאבטחת הגשרים לכיוון דרום כנגד נסיונות תקיפה צפויים מאזור הארמיה השלישית. המחלקה שנשארה היתה המחלקה של ישי.

ליל ה-20 היה לילה חשור, ללא ירח; ולנשארים בצידה המזרחי של התעלה היתה תחושה של ריחוק כלשהו מעצם המלחמה. היו הפגזות בתדירות פוחתת. היו מכות אש מסיביות כנגד כל נסיון תקיפה שלנו; אולם עוצמת הכוחות, האינטנסיביות של האש והירי, וכן הלחץ של ימי המלחמה הקודמים עברו בבירור לצידה המערבי של התעלה והלכו והתרחקו מעמנו.

המחלקה התיצבה לאבטחה באזור המעוז "לקקן" בפיתו הצפונית-מזרחית של האגם המר באזור הכביש. בערך בחצות הלילה תקפה אותה יחידת קומנדו מצרית. התקיפה היתה בירי ובאפתעה — ונהדפה מיד נוכח אש המחלקה. הטען קשר בטנק של ישי נפצע קל, פונה, והוחלף על ידי איש מילואים מחטיבתנו, זאב אורפז ז"ל.

למחרת נתקבלה פקודת התקיפה של מערך "מיסורי". השם מיסורי התיחס לאזור מיסורי-גבעי נרחב, אשר כלל את אזור החוה הסינית וצפונה, ובו התבססה דיביזיה 16 המצרית ושרידי דיביזיית הטנקים ה-21. בגבול הדרומי של המתחם בוצעה הפריצה לצליחה והחל מליל הצליחה התחיל מאבק מתיש וממושך להריפת המערך צפונה ולהרחבת ראש הגשר. בקרבות אלה נטלו חלק כוחות קטנים ביחס, כאשר עיקר המאמץ הופנה להכרעת הארמיה השלישית ממערב לתעלה.

לא כאן המקום להיכנס להגיונה ולטעמה של פקודת כיבוש המתחם ביחסי הכוחות ובנתונים של העשרים ואחד לחודש. חלק מהויכוח יצא לאור בכלי התקשורת וסבורני שענינו של ההיסטוריון יהיה לאמת הדברים ולהוציא הלקחים. אני מבקש כאן רק לספר את סיפור מחלקתו של ישי בהתקפה, וגורלו בה.

בשעת הצהרים נקראנו, מפקדי הגדודים של החטיבה, לפגישה עם המח"ט ובה הוגדרה משימתנו כ"כיבוש מתחם מיסורי" עד לאזור הגבעות השולטות

לפני כביש איסמעיליה-רפידיים — מרחק התקפה של כארבעה קילומטר. שיטת התקיפה הוגדרה כתנועה רצופה תוך מכות אש וירי ותוך כונה לנצל את כוח ההלם של הטנקים כנגד אויב אשר לאחר ימי הקרב האחרונים אמור היה להיות מותש ופגיע.

לפני התקיפה אמורים היינו לקבל סיוע מסיבי של חיל האויר. הסיוע איחר וההתקפה נדחתה פעמיים לבסוף נקבעה שעת ה"ש" (התחלה) ל-15.30. לצורך תגבור ההתקפה נאספו כל הטנקים בגזרה וצורפו אלינו. הצירוף נעשה ברשת הקשר, וכך הגיע לגדוד סמג"ד חדש, רפי מיצפון ז"ל ועמו שני טנקים; טנק נוסף מסוג אחר, והמחלקה של לבני בה פיקד ישי על אחד הטנקים.

עם ראשית ההתקפה החלה תנועה רצופה של כל הגדוד ומיד נפגעו מספר כלים והחלו להתפנות ולפנות נפגעים לאחור. באזור כביש התעלה התפצל הגדוד לשנים: כוח צפוני בפיקוד המג"ד הגיע למתחם גדול באזור הכביש,

נלחם בו והתארגן עם שרידיו להגנה שם. הכוח הדרומי — ומחלקתו של נועם קיצונית מדרום — חצה את הכביש ללא התנגדות והמשיך מזרחה עד אשר עלה על מתחם חי"ר וכליו נפגעו. נועם הגיע עם מחלקתו למתחם טנקים מצריים, ירה והשמיד כעשרה. לאחר מכן, כשהבחין כי נותר עם כלי נוסף אחד, חילץ צוות פגוע ונע ב"רוורס" כחמישה ק"מ תוך ירי עד שנחלץ. הוא לא זכר פרטים על אנשי הטנק שנעדר ממחלקתו, או מקום היעלמותו וכך לא היה לנו כל מידע של ממש על זהות האנשים ועל מהלך מלחמתם.

אחד-עשר טנקים נותרו בידי האויב. שני חיילים הצליחו לחזור בשחר שלמחרת, לאחר שחצו את קווי המצרים אל כוחותינו, וסיפרו חלק מסיפור הקרב.

לאחר מכן נתקבלה ידיעה שנתפסו שמונה-עשר שבויים; כעבור מספר ימים ידיעה נוספת כי פוענחה תשדורת בה נאמר כי נרצחו שבויים. כשבוע לאחר הקרב הגיע מפקד הטנק השלישי מהמחלקה לגדוד לאחר שתוקן הכלי שלו, ומפיו שמעתי את השם ישי, את שם המשפחה לא זכר, רק ציין כי השם "מסובך" אך הוסיף פרטים אשר לא הותירו מקום לספק. ישי סיפר לו כי הוא חי בגבעת-חיים, כי אשתו עומדת ללדת וכי נפצע במלחמת ההתשה. את השאר לא קשה היה עוד לאמת.

לימים הגעתי הביתה וסיפרתי דברים כהווייתם לחנה ולנעמי. וחיכינו כולנו. אחר הגענו לשמות השבויים החוזרים. אחד מאנשי צוותו של ישי חזר ומסר עדותו. אך לא ידעו למי לשייך אותה, כי גם הוא לא זכר שם משפחה ומקום מגורים. רק אחרי חיפושים רבים גילינו את השייכות.

כשנפגע הטנק שלהם נתן ישי הוראת נטישה. שני אנשי הצריח, התותחן והטען, יצאו, רצו ועלו על טנק אחר שלנו ואחר נספו. ישי חיכה לנהג ועמו נכנעו למצרים. קצין מצרי שבה אותם, הושיבם בשוחה גב אל גב, העמיד עליהם שומר, והלך. לאחר זמן מה הרים השומר את רובהו ובדם קר ירה בלבם של ישי והרגו...

ביקשתי לספר את קורותיו של ישי במלחמה. והרי איננו יודעים את אשר חשב ואמר ועשה, את שחלם וביקש עוד לעשות. ורק פעמים שאני רואה אותו באותה שוחה ומעגל חייו שרק החל — תם.

שוב ושוב אני תוהה :
מהי מלאכה זו שנטלנו על עצמנו,
להנציח חיי אדם שחי ואיננו.
— האם בכונתנו לתאר את דמותו החיה, הרב־ממדית בין דפים שטוחים
ובשחור לבן ?
להקים לו מצבה מלולית כתובה,
לצמצם או לפרוש את מכלול הווייתו בין כך וכך עמודים פלוס כך וכך
תמונות — — —

מרכינה ראש אני בפני כוחה של המלה הכתובה ונצחיותה.
דרכה אנו החיים, הבאים וחולפים, מותירים עקבותינו.

אך מהו שנוטר ?
— כמה מאתנו בכוחם להוריש יצירות מופת נצחיות ?
או — כיצד ניתן לשמר יצירתו של אדם שנכתבה בחיוכיו, במדרך רגליו,
במגע ידו, באהבתו ובעצבונו.

אין מנוס מעיוות בבואנו לקפל יצירה כזו בין גווילים.
אני יודעת :
עדיף הכתוב המעוות על לא כלום,
כשם שעדיפה רפרודוקציה על פני קיר חשוף.
אלא שכואבת אני את הכרוך בשינוי מצב הצבירה הזה —
מהאדם שחי בזכרוני, לאדם שמופיע בחוברת לזכרו.

כן, ארהבת אני את מה שנאמר ונכתב על בעלי,
ושמחה אני שבידי להגיש למיכלי דברים כאלו משל אביה.
אלא שקולי לא נשמע לי,
אינו משתלב במקלה.

מטבעות הלשון —
אהבה ומלחמה, לידה ומוות —
אינן עוד משחקי מלים,
אנחנו חיים אותם, נושמים, חולמים
ובוכים אותם.
די לי בכך.
את השירות שאויר לאחרים,
ואת הצעקות.

לא אצעק את צעקתי,
יראה אני מפניה,
ויותר מכל — מהשקט שלאחריה.

נעמי

כפי דמותו, כך נצטיירו האותיות בספר.

"... זה שמקבל [ושומע] דיבור מפיו, מקבל פניו ושכלו ונשמתו ונחקה ונצטייר ברעתו דמות דיוקנו שהוא הפנים והשכל והנשמה. אך צריך לשמור [עצמו] משבחה. כי שבחה משבחת הכל ממנו, היינו כל מה שנצטייר ברעתו מן הדיבור הנזכר...

ואפילו אם יכתוב הדבר בספר לזכרון. [כיון בשבחינת השבחה מתגברת, נופלת בחינת השבחה, גם על הספר הנכתב, "נשבתתי כמת מלב" (תהילים לא) ואז שורה שבחה אפילו על ספר הנכתב, ויש עצה לזה, לצייר לפניו דמות דיוקנו של האדם בשעת הקריאה, בשקוראים דבריו, שצריך לצייר בשעת הקריאה כאילו הוא עומד לפנינו. כי בספר נרשם ונצטייר שם דמותו, כאילו הדיבורים והאותיות הנרשמים ומצויירין בספר הם שכלו ונשמתו ובהינתן פניו. נמצא ששכלו ונשמתו ופניו שהוא דמותו ממש, הוא באלו האותיות והתיבות. על כן נמצא בכל ספר וספר דמות דיוקנו של האדם שהודש אלו הדיבורים, כי כפי דמותו כך נצטיירו האותיות בספר."

גבעת-חיים · הקיבוץ המאוחד
בסיוע הוצאת הקיבוץ המאוחד · תשל"ו